

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΟΝΟΣ Γ'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 11 του Σεπτεμβρίου 1905 | ΓΡΑΦΕΙΑ: 'Οδός Οικονόμων αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 163

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

- ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΠΥΡΗΣ. *Οι κριτικοί μας (ἀνέκδοτο γράμμα).*
- ΚΑΠΙΟΣ. *Τὸ Ἐκπ. νομοσχέδιο κτλ.*
- Μ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ. *Νετζιμπέ (δράμα).*
- ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ. *Ἐλα νὰ πᾶμε στὸ γυαλό (συνέχεια).*
- ΖΑΧ. ΦΥΤΙΑΗΣ. *Ἡ Ζυγαριά.*
- ΚΟΣΜΑΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ. *Ἡ ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ἀγώνα.*
- ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ. *Μὲ τοὺς δυὸ τους.*
- Α. Α. *Ὁ παλικαῖος πὸν δέσνει τοὺς γέροντες.*
- L. DELARVANDI. *Ἐπικάμη (μετάφρ. Στ. Παρθενικοῦ).*
- ΝΑΞΙΠΠΟΣ. *Ρημάδι.*
- ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. *Τὰ Τέμπη.*
- ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Α. Α. *Ἐνας Περούλης.*
- Δ. Π. Τ. *Φαινόμενα καὶ πράματα (Γιὰ τοὺς δασκάλους. Ἡ ἀχορτασιά τῶν ἐμπόρων μας. Οἱ τίτλοι τοῦ Σιῶρ Πιζόρο. Ὑπουργικὴ σαλάτα. Πένθησον, Ἑλλάς...)*
- Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — Ο ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ — ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Γ'ΚΙΟΝΗΣ

Σάβανο πέφτει μάβρο στις ἐλιές
τὸ ἀφέγγαρο σκοιάδι
δειλὰ στοιχὰ π' ἀφήσαν τις φωλιές
τρέμουν οἱ κλάδοι.

Βαθιά ἀπὸ χρονοξέσπιαχο κορμὸ
πὸν σκεβροκαμπουριάει,
μὲ νεκρὸ κ' ἰσοκαίρο κίλιμὸ
Γκιόνης στενάζει.

Στέναζε, Γκιόνη! Μὲσ' στὴ ρημαδιά,
στὸν ἔθνικὸ τὸ φόνο,
μόνος ἐὼν παλμὸ 'χεις στὴν καρδιά,
στὰ στήθια πόνο.

Ὅπου 'ναι γλάφυρες λάβαρα σταβροὶ
στήσουν ἔθνικὸ σημάδι.
καὶ μὰ γενιὰ ταλάνιζε νεκρὴ
πρωὶ καὶ βράδυ.

Καβαλοῦσι.
'Απρίλης 1905.

Α. Α.

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ

ΠΟΥ ΨΗΦΙΣΤΗΚΕ ΤΙΣ 14ες ΤΟΥ ΑΛΩΝΑΡΙΟΥ

ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

Εἶνε παρατηρημένο, φίλε μου Ταγκόπουλε, ὅτι στὴν Ἑλλάδα ἡ δύναμη καὶ ἡ βία ὅλα κερδίζουν καὶ ὅλα καταφέρνουν. Ζώντας τοῦ Δεληγιάννη οἱ τηλεγραφητὲς καὶ οἱ ταχυδρ. ὑπάλληλοι λίγο ἔλειψε νὰ καταστραφοῦν μ' ἓνα ζολοθρεφτικὸ γι' αὐτοὺς Νομοσχέδιο, μὰ μὲ τὴν ἀπεργία τους καὶ μὲ τὴ βία τους καὶ μὲ τὴ δύναμή τους δὲν ἄφηκαν κανένα νὰ τοὺς βάλῃ χέρι, καὶ οὔτε ἄλλη φορὰ μὲ φαίνεται πὼς θὰ μπορέσῃ κανεὶς νὰ τοὺς πειράξῃ. Ἐχουν στὰ χέρια τους, καθὼς ξέρεις, τὸν ἠλεκτρισμὸ κι' ὅλα τὰ πιτυχαίνουν. Μὰ οἱ δασκάλοι οἱ δυστυχισμένοι καὶ ἀδύνατοι (τοῦτο ἐπαθάν γιατί ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ εὐεργετικοῦ Νόμου τῆς 3ης Τρυφητῆ 1895 ὡς τὰ τώρα, δὲν ἠθέλησαν νὰ κἀνουν τίποτε, μὰ τίποτε σπουδαῖο γιὰ ν' ἀσφαλίσουν καὶ καλητερέψουν περισσότερο τὴ θέση των) οἱ δασκάλοι λέω ἄξιοι τέτοιαις τύχης, ἐπειδὴ οἱ κακόμοιροι δὲν εἶχαν οὔτε ἠλεκτρισμὸ, οὔτε μαχαίρια, οὔτε σπαθιά, μιὰν αὐγὴ πικρὴ αὐγὴ (14 Ἀλωναρίου 1905) βρέθηκαν φουρκισμένοι ἀπὸ μιὰ καρμανιόλα, δηλαδή ἀπὸ ἓνα Ἐκπαιδευτικὸ Νομοσχέδιο, ποῦ ψήφισε γι' αὐτοὺς ἡ Ἑλλήν. Βουλὴ. Ὁ κ. Στάης παλιὸς Ὑπουργὸς τόσο καλὰ καὶ ὁμορφα μίλησε κείνη τὴ νυχτιὰ, σὰν εισηγητὴς τοῦ Νομοσχεδίου, ποῦ ὅλοι οἱ Βουλευτὰδες, ἐκτὸς πέντε, ἐπέστησαν ὅτι ἓνας δάσκαλος ποῦ δὲν ξέρει οὔτε νὰ κλέψῃ καὶ νὰ τραμπουκέψῃ (γύρευε τελωνιακοὺς καὶ ἄλλους ὑπάλληλους), ποῦ στὴν κοινωνία ἔχει τέτοια θέση καὶ τέτοια δουλειὰ, δηλ. ψυχοπλάστης καὶ μορφωτὴς κοινωνίας καὶ Πατρίδας, ὅτι ἐδυνόταν ὁ Δάσκαλος τοῦ φτωχοῦ λαοῦ νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀνθέξῃ στὸν ἀγῶνά του μὲ 75 ἢ 60 δραχμὲς τὸν μῆνα, ὄντας καὶ φαμιλῆτης. Ἔτσι λοιπὸν κείνη τὴ νυχτιὰ ἡ Βουλὴ παραδέχτηκε τέτοιο ζολοθρεμὸ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κ. Γάτσο καὶ Μαυρομάτη, ποῦ ἀλήθεια μὲ πόνο καὶ μὲ πατριωτικὸ ἐνθουσιασμὸ μίλησαν γι' αὐτὴ τὴν ἀδικία. Πολὺ μὲν κακοφαίνεται ποῦ δὲν ἔχω στὰ χέρια μου τὸ λόγο τοῦ κ. Γάτσου, Βουλευτῆ Βόλου, γιὰ νὰ γράψω τὰ χρυσὰ του λόγια, μὰ τοῦ κ. Μαυρομάτη, Βουλευτῆ Βόνιτσας καὶ Ἐπρόμερου, βάζω δῶ μέσα κάμποσα ἀπὸ τὰ λόγια του, ποῦ μπορεῖ μ' αὐτὰ μονάχα νὰ φανῇ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσπλαχνία τῶν Κυβερνητῶν μας. Νὰ ὁ πατριωτικὸς καὶ τίμιος λόγος του.

«Ὁ ἰσχύων Νόμος περὶ Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως εἶνε ἐκ τῶν σχετικῶς καλητέρων λειτουργούντων παρ' ἡμῖν Νόμων. Ἀπὸ πολλοῦ ὅμως εἰς κερφότερὰ τὰ δύο μεγάλα κόμματα ἐν τῇ Βουλῇ ἐγεννήθη ἡ ἰδέα περὶ τροποποιήσεως τοῦ Νόμου τούτου, μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε νὰ δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι μάλλον περὶ καταργήσεως ἢ περὶ τροποποιήσεως πρόκειται.

Ῥέπουλης. Βεβαίως.

Ἐνταξίας . . .

Ἄλλ' ἐνῶ λέγετε ὅτι τοῦτο γίνεται, διότι ἀποβλέπετε εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν τέκνων τοῦ Λαοῦ, ἐξ ἄλλου αὐξάνετε τὸν ἀριθμὸν τῶν Γραμματειῶν καὶ δημιουργεῖτε 1700 περίπου Γραμματεῖα (!). Τί δύναται ἐρωτῶ νὰ διδαχθῶσιν ἐν αὐτοῖς τὰ τέκνα τοῦ Λαοῦ; Πῶς θ' ἀποκτήσωσι τὰς ἀπαιτούμενας διὰ τὸν πρακτικὸν βίον γνώσεις; Τίνες θὰ διδάξωσι τὰς γνώσεις ταύτας; Οἱ γραμματισταὶ καὶ γραμματοδιδάσκαλοι!! Τὸ ἄρθρον 2ον τοῦ Νομοσχεδίου διατυπῶνται, ὡς εἴρηξ. Τὴν σύστασιν τῶν σχολείων προτείνει ὁ ἀρμόδιος Ἐπιθεωρητὴς εἰς τὸ ἐπί τῆς Δ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖον λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιστήμου ἀπογραφῆς αὐτῶν 7 ο)ο τῶν μαθητῶν, δηλαδή, ἵνα ἔχη ἐν χωρίον σχολεῖον πρέπει νὰ ἔχη ὑπὲρ τοὺς 700 κατοίκους. Βεβαίως δὲ θὰ γνωρίζετε πόσος εἶνε ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα χωρίων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι πληθυσμὸν ὀλιγωτέρον τῶν 700 κατοίκων. Λοιπὸν ἂν γίνῃ δεκτὴ ἡ τροποποίησις αὕτη ὑπὲρ τὸ ἐν ἑκατομμύριον, ἦτοι σχεδὸν τὸ ἡμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, θὰ καταδικασθῇ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν διδασκαλιστῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τῆς διαβαθμίσεως τῆς τῶν σχολείων, ἀρ' ἐνδὲ μὲν ἐλαττωμέν ἀπανθρώπως (τ' ἀκούσατε αὐτὸ καλὰ, κ. βουλευτὰδες;) τὰς ἀπολαύς τῶν δημοδιδασκάλων, ἐνῶ συγχρόνως ἐπιβαρύνωμεν αὐτοὺς διὰ διδασκαλίας ἐπὶ πλείονα χρόνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ 325 περίπου δημοτικά σχολεῖα λειτουργοῦντα σήμερον ὡς τοιαῦτα, θὰ

(1) Γραμματεῖον θὰ πῆ σχολεῖον ποῦ μπορεῖ νὰ διδάξῃ ἓνας τελειόφοιτος τοῦ Ἑλλήν. σχολεῖου ἢ τοῦ δημ. σχολεῖου μ' ἓνα μῆνα ἐξέτακτη στὸ Διδασκαλεῖο. Φαντασθεῖτε λοιπὸν τί χάγια.

ὑποβιβασθῶσιν εἰς γραμματεῖα ἢ κατ' εὐφημισμὸν εἰς κοινὰ δημ. σχολεῖα, τῷ δὲ γραμματοδιδασκαλεῖα (σ' αὐτὰ ἔργαζονται γραμματοδιδάσκαλοι τῶρα) θὰ καταργηθῶσιν.

Καραπάνος . . .

Νὰ τώρα καὶ ὁ ξάστερος καὶ πατριωτικὸς ὑστερόλογος τοῦ κ. Μαυρομαμάτη.

«Ὅθεν παρακαλῶ τὸν ἀξιότιμον κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως νὰ συναινέσῃ ν' ἀποσύρῃ τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο, ἵνα δοθῇ καιρὸς νὰ μελετηθῇ κάλλιον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ συζητηθῇ ἐντὸς τῆς Βουλῆς ἐν εὐθέτῳ καιρῷ, εὐρύτερον καὶ μᾶλλον μελετημένον. Τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο θίγον ὀσβαρῶς τὰ συνταγματικὰ δικαιώματα τῶν Δήμων, διασάλευον ἐκ βάθρων τὸν θεσμὸν τῶν Δήμων, ἀπορρίπτουν εἰς τοὺς δρόμους χιλιάδας μαθητῶν, νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ὄρθον νὰ ψηφισθῇ καὶ νὰ γίνῃ Νόμος τοῦ Κράτους τόσο ἀδυσανίστως. Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ὄρθον μετὰ τόσης ἐλαφροῦς συνειδήσεως νὰ περικλύσωμεν ἐν πολλοῖς κατὰ 500 οἷο τοὺς μισθοὺς τῶν δημοδιδασκάλων, οἵτινες ἐπόμενοι ταῖς ἐπαγγελίαις τῶν Νόμων τοῦ Κράτους, ἐπέδωσαν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα καὶ συνέδεσαν τὴν τύχην αὐτῶν πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, κ' αὐτοὶ καὶ αἱ χιλιάδες περὶ αὐτοὺς οἰκτεῖοι. Εἶμαι τῆς ἰδέας ὅτι ἡ δημοτικὴ ἡμῶν Νομοθεσίᾳ δεῖται μεταρρυθμίσεων ριζικῶν. Εἶμαι τῆς ἰδέας ὅτι ὁ περὶ οἰοχ. Ἐκπαιδεύσεως Νόμος (ἀρχὰ τὸ καταλάβαμε) δεῖται ἐν πολλοῖς τροποποιήσεων. Δὲν εἶμαι ὅμως τῆς ἰδέας ὅτι ἐπειδὴ ὁ Νόμος περὶ Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως ἔχει τινὰ ἐλαττωματικὰ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἐκποδίσωμεν κατὰ τῶν λειτουργῶν αὐτοῦ καὶ κατὰ τῆς μαθητικῆς νεολαίας τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ἑλλήν. Κράτους (χειροκροτήματα ἐκ τῶν θεωρειῶν).

Τὸν ὄμορφον καὶ πατριωτικὸν τοῦτον λόγον καθὼς εἶταν φυσικὸ ἡ Βουλὴ δὲ θὰ τὸν ἔκουσε καλά, εἶχε σκοτούρες, ἢ καὶ ἂν τὸν ἔκουσε ἔκαμε πάλιν πῶς δὲν τὸν κατάλαβε. Ἀλλὰ ὁ κ. Στάγης, παλιὸς Ὑπουργός, τόσο καλὰ τὰ κατάφερε, τόσο καλὰ τὰπε, ποῦ ἀπόδειξε στὴ Βουλὴ κ' ἔκαμε πολλοὺς νὰ πιστέψουν ὅτι τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο ὄχι μόνο δὲν εἶνε καταστρεφτικόν, μὰ ὠφέλιμον καὶ σωτήριο γιὰ τοὺς δα-

σκάλους καὶ γιὰ τὸ Ἔθνος. Σὰ δὲν πιστέβετε κατὰ τὸν λόγον του. Ἐμεῖς τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ ζεταζόντας παρὰ κάτω τὸ Νομοσχέδιον θὰ βρούμε τὴν ἀλήθειαν.

Ποῖος Ρωμῖος καὶ ποῖος πατέρας δὲ θυμάται τὴν κοινωνικὴ καὶ ἀτομικὴ θέσιν τοῦ δασκάλου πρὶν ἀπὸ τὸν λαοσωτήριο Νόμον ΒΤΜΘ' τοῦ 1895; Τότε στὰ χρόνια κεῖνα Δάσκαλος ἔλεγεν διακονίᾳ, δούλος, κόλακος καὶ λιγάκι προδότης. Περικυκλωμένος ἀπὸ τὴ βρωμερὴ καὶ ἀσθενησμένη ἀτμόσφαιρα τῆς συναλλαγῆς περνούσε τὰ χρόνια του μὴ γνωρίζοντας ἂν αὐτὸς εἶταν ὁ δάσκαλος καὶ ὁ μορφωτὴς τοῦ Λαοῦ ἢ ὁ μπακαλῆς τοῦ χωριοῦ. Εἶπα παραπάνω πῶς ὁ Δάσκαλος εἶταν τότε διακονίᾳ, τοῦτο συνέβαινε, γιὰτὶ πέντε μῆνες εἶχε θέσιν καὶ 2 χρόνια χωρὶς, καὶ ἔτσι γιὰ νὰ ζήσῃ οικονομικῶς καὶ γιὰ νάχη λιγάκι ψωμί στὰ χρόνια τῆς δυστυχίας του ἔπρεπε νὰ ζητᾷ ἀπὸ τὰ παιδιὰ τὸ ψωμί. τὸ τυρὶ, τ' αὐγά, τὸ κορεὶ καὶ ἔτσι τὰ παιδιὰ ποῦ τοῦφερναν ἐμάθαιναν γράμματα καὶ τ' ἄλλα τὰ φτωχὰ ἔμεναν ξερὰ κούτσουρα. Τώρα μὲ τὸ καινούργιον Νομοσχέδιον θὰ ξαναγεννῶν τέτοια καὶ χειρότερα. Τὸ γιὰτὶ θὰ τὸ δῆτε παρὰ κάτω. Εἶπα πῶς εἶταν δούλος, ραγίζε, γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ προσκυνᾷ ὡς τῆ γῆς τὸν πρῶτον κομματάρχη τοῦ χωριοῦ καὶ νάχη τὴ σέβειν του, ἄς εἶταν αὐτὸς κλέφτης ἢ λαθρέμπορος, καὶ ἔπρεπε νὰ κάνῃ διάφορα θεληματικά τοῦ σατραπῆ πάρεδρου ἢ καὶ Δήμαρχου. Καὶ συφορὰ του, ἂν δὲν ἔκανε ἔτσι, γιὰτὶ μὲ μιὰ μεταθεσὴ πῆγαινε ἔξω ἢ μὲ μιὰ πάσση ἔπαιρνε τὸν καθαρό ἀέρα του. Εἶπα παραπάνω πῶς εἶταν κόλακος, γιὰτὶ ὁ δούλος εἶταν ἀναγκασμένος νὰ κολακίεθαι καὶ νὰ καλοπιάνη καὶ τὰ γιὰτὶ καὶ τὰ σκυλιὰ τοῦ Βουλευτῆ, τοῦ Δημάρχου καὶ ὅλου τοῦ χωριοῦ. Ἀλλοίμονός του, ἂν δὲν ἤξερε νὰ τὸ κάμῃ, ἕνα λογάκι, ἕνα μπυλιετὰκι: τοῦβαζε γνώση. Καὶ τελευταῖον εἶπα πῶς εἶταν προδότης, γιὰτὶ καθὲ κκοκαῖροι: πολλοὶ δασκάλου ἐπρόδιναν χωρὶς συνείδησιν τοὺς συναδερφοὺς τῶν κάνοντας κατὰ προσταγὴ τῶν Βουλευτῶν σημεῖωσιν ποιοὶ δασκάλου νὰ μεταθεθῶν ἢ νὰ παφθῶν γιὰτὶ ἦσαν ὄχθροὶ στὸ κόμμα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δίνει σὲ καθένα νὰ καταλάβῃ, ὅτι τότε εἶχε πίσση πολὺ τὸ ἠθικόν, ἡ συνείδησιν καὶ ἡ ὑπόληψιν τοῦ δασκάλου. Καὶ μὲ τὴ γνώμη μου, ἂν ἕνας δάσκαλος φθάσῃ ὡς ἐκεῖ καὶ τριγυρίζεται ἀπὸ μιὰ τέτοια βρωμερὴ ἀτμόσφαιρα εἶνε ἀδύνατον νὰ ἔργασθῇ, ὡς ζητεῖ

ἡ ὑψηλὴ του θέσιν καὶ τὸ χρεὸς του, ὅσο ὄρεξῃ καλὴ καὶ φιλότιμο ἂν ἔχη. Γιὰ τοῦτο μπορῶ νὰ πῶ ξάστερα ὅτι πρὶν νὰ βαλθῇ σὲ πρᾶξιν ὁ νόμος τοῦ μακαρίτη Πετρίδου καμμὴ ξεπολιτισμένη καὶ ἀνθρωπιστικὴ ἐργασία δὲν ἐγενόταν εἰς ὅλο τὸ Βασίλειον καὶ τὰ ἑκατομμύρια ποῦ ἐξοδεύονταν πῆγαιναν στὰ χαμένα, ἂν τὸ βόλι στὰ χέρια τοῦ δειλοῦ.

Μὰ γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸ Ἔθνος καὶ οἱ Δασκάλου ἀπὸ τοῦτες τίς ἀκαρτίαι κάποιος Θεὸς τοὺς ἀγάπησε καὶ τὸ 1895 ἐβρέθηκε μιὰ ἀγαθὴ καὶ εὐλογημένη ψυχὴ ποῦ ἀποφασίσε ὅλον αὐτὸν τὸν σάπιον καὶ ἀνῆθικον ρόλον τῆς Δημ. Ἐκπαίδευσιν νὰ τὸν διορθώσῃ μ' ἕνα σωτήριο Νόμον. Αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶταν ὁ μακαρίτης καὶ ἀλησμόνητος Πετρίδης, ποῦ θέλησε, ἂν σωτήρας ἀγγέλως νὰ ὤσῃ, καὶ τίς λαϊκὰς τάξεις ἀπὸ τὴν ἀμαθίαν: β) νὰ χτυπήσῃ κατκέφαλα τὴ βρωμερὴ συναλλαγὴ, γ) νὰ πετάξῃ ὅλην αὐτὴν τὴ σαπίλιν τῶν δασκάλων καὶ τελευταῖον νὰ σηκώσῃ καὶ νὰ βάλῃ τὸ Δάσκαλον εἰς τὴν θέσιν ποῦ τοῦπρεπε, δηλαδή τοῦ μορφωτῆ καὶ τοῦ ψυχολογιστοῦ τοῦ Λαοῦ, ποῦ εἶνε ἡ δύναμιν καὶ ἡ ψυχὴ τῆς χώρας, ἔχοντας ὁ μακαρίτης εἰς τὴν καρδίαν του τὰ χρυσὰ λόγια τοῦ ἀθανάτου Πλάτωνος «ὃ μὲν τρεφόντων καὶ τρεφόμενων τῶν νέων πάντα ἡμῖν κατ' ὄρθον πλεῖν». Γιὰ κακὴ ὅμως τύχη ὅλων μας ὁ σωτήρας αὐτὸς λίγος καιρὸς ἔζησε, ἂν ἔζησε λιγάκι καιρὸς ἀκόμα κάποιον στραβὸν ποῦ βρεθῆκεν εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ Νόμου του θὰ τὰ διόρθωνε ὁ ἴδιος, καὶ νέα προγράμματα θέσπιζε σύμφωνα μὲ τὸ σκοπὸν τοῦ Νόμου του καὶ νέα ζωὴ θὰ βασιλεῦσε στὰ σχολεῖα καὶ στὸ Βασίλειον ὅλο. Μὰ ὁ θανατὸς του ὅλα τὰ πήρε.

Διαδοχὸς τοῦ μακαρίτη Πετρίδου ἔλθῃ στὰ 1899 ὁ βουλευτὴς Λοκρίδας Ἀθ. Εὐσταθίας, ποῦ θέλησε τότε καὶ αὐτὸς μὲ καρδίαν, μὲ ἀγάπην καὶ γνώσιν νὰ φτιάξῃ στὸ καλύτερον τὸν Νόμον ΒΤΜΘ'. Τότε καὶ ἐγὼ εἶχα διαβάσῃ καὶ εἶχα μελετήσῃ τὸ Νομοσχέδιον τοῦ καὶ μολονότι πολλοὶ δασκάλου τὸ πολέμησαν (οἱ περισσότεροι ἀπὸ φόβον) ὅμως ἐγὼ καὶ μέσα εὐρεκα τόσες ὑψηλὰς ἰδέας, τόση παιδαγωγικὴ φινέτσα, ποῦ ἀπὸ τότες τὸν ἐσεβάσθηκα καὶ τὸν ἀγάπησα καὶ τὸν ἀγαπᾶω ἀκόμη, ἂν καὶ τώρα δὲν ἐνδιαφέρθηκε καθόλου γιὰ τοὺς καμμένους τοὺς δασκάλους. Τὸ Νομοσχέδιον τοῦ εἶχε 49 άρθρα. Κάθε ἄρθρον του εἶταν μιὰ σοφία, ἕνα ἀριστοῦργημα παιδαγωγικῆς τέχνης. Εἶταν Νομοσχέδιον ποῦ τὸ συζήτησεν μὲ Ἐπιθεωρητῆς, μὲ Παιδαγωγοὺς, μὲ Βουλευτὰς, μὲ συλλόγους. Δὲν εἶταν σατραπικὸν Νομοσχέδιον δηλαδὴ

ΕΛΑ ΝΑ ΠΑΜΕ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ

(Ἡ ἀρχὴ του σιὸ 161 φύλλου)

Α'.

Ἐμεγαλώναμε στὴν ἀκρογιαλιά μας, καὶ τὰ χρόνια περνούσανε τεροντότη γιομάτα καὶ πελαγίσια ἀξέχαστα καλά. Ὅλο καὶ νοσταλγία ἦτανε ἡ ψυχὴ μας, ὅλο καὶ πόθο τρυφερωμένο στὶς γιαιλίσια ὀμορφίαι καὶ στὰ μακρινὰ ταξίματα ποῦ τάζουνε οἱ ροδογελοῦσες ἐκεῖ αὐγινές καὶ τὰ χρυσοκίτρινα δειλινὰ. Καὶ πάντα ὁ Γιαννάκης γυρνοῦσε στὰ βράχια, ἐρημίτης ἀγλύκαντος, καὶ πάντα ἐθήριζε τὰ λουλούδια ποῦ σ' ἀρίζανε, καὶ στὰ φερνε μαντζετάκια. Καὶ σὺ τὸν κοίταζες μεγάλη τώρα, καὶ κατατρέφερα τοῦ ἐχαμογέλαγες, θριβερὰ ἂν ἐφρευγε κείνος, μὲ σκυμένο τὸ σγουρὸ του τὸ κεφάλι, τὸ ἀναμαλλιασμένο.

Ὅστερα διάβηκαν καὶ τὰ γαλαζία χρόνια τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Μιὰ ἡμέρα σὲ εἶδα νὰ βγαίνεις στὸ

παραθύρι, καὶ τὸ χαμογέλιο σου ἔδωκε πικραμένο ἀπάνου στὴ σβυνομένη γραμμὴ ἀπὸ τὸ θλιμένο στόμα. Τί πονοῦσεν ἡ ὄψη σου, πονοῦσε.

Στὸ σπιτάκι σου ἦσαν ἡ πεντάγαρη ἐλπίδα, καὶ θυμάμαι τὴν εὐτυχία τοῦ γέροντα πατέρα σου, ὅταν ἐφώναζε τ' ὄνομά σου στὸν κῆπον, καὶ ὅταν ἐστὶ ἐλεύθερη καὶ πηδηχτὴ ἔτρεχεσ σιμά του. Τὰ μικρά σου τ' ἀδέρφια ἦταν ἡ ἐγνοια σου, καὶ φέρνουσαν μιὰ μητέρα τώρα σκεφτικὴ καὶ φρονιδικὴ γιὰ τὸ εἶναι καὶ τὴ λάτρα τῆς ζωῆς τους. Μιὰ χυνοπωριάτικη νύχτα ἦρθα στὸ σπιτί σου, ἂν ἐγύρισα ἀπὸ τῆ Ἀθήνας, ποῦ σπούδαζα ἀκόμα. Καὶ τότες εἶχα τρία χρόνια νὰ σὲ ἰδῶ. Θυμάμαι πῶς ἐκαθόσουν στὸ τραπέζι κ' ἐδειχνες κάτι φυλλάδες ζωγραφιστῆς στὰδέρφια σου. Ὁλόγυρά σου κεῖνα ἐγύριναν προσεχτικὰ, καὶ φωτίζονταν ἡ ἐγνοια τους καὶ ἡ προσοχὴ τους ἡ ἀθῶα ἀπὸ τὸ καντηλιέρι τόσο χαρακτηριστικά! Σταμάτησα καὶ κοίταξα τὴν πανώριαν εἰκόνα ἀπὸ τὰ πολύχρωμα γιαιλιά τῆς πόρτας ποῦ ελεπε στὸν κῆπον. Ἐστὶ εἶχες τὰ μαλλιά σου δεμένα γύρω στὸ κεφάλι, σὲ δυὸ πλεξοῦδες χοντρές, ποῦ σου στεφάνωναν ταιριαστὰ τὴν ὄψη. Χαμογελοῦσες στὰδέρφια σου πότε-πότε καὶ τοὺς ξαφνηγίσουνα παραξένην μιάν ἰστορία. Ὁ γέροντας πατέρας παρὲ καὶ ἠσκιαζότανε ἀπὸ τοὺς συλλογισμοὺς ποῦ ἐπέφτανε

στὴν ἀρὰ βροχὴ ἐλόγυρα στὴν εἰδή του, καὶ κρεμόντανε στὰ βραχία τῶν φρούδια. Ἡ μικρούλα σου ἀδερφὴ χᾶτρεχε πρῶτην στὸ χτύπο τῆς πόρτας, ποῦ ἦταν χτύπος δειλοῦ, ἔτσι ἂν γρατσοῦνισμα γάτας, γιὰτὶ βλαβῆθηκα τὴ στιγμὴν σου καὶ τὴν ἰερὴν σὰς μοναξιά. «Ἄνοιξε τὴ θύρα καὶ πισωδρόμησε λέγοντας. — Ὁ θεὸς Ἀντρέας. Ἐστὶ ἐπετάχτηκες ἀπάνου, φτιάνοντας τὴ μισοξεκουπωμένη σου τραχηλιά, καὶ τρεξες νὰ μὲ ἀπαντήσης. Ὁ πατέρας σου ἀναστέναζε στὸν καναπέ, καὶ τὸ ἀδερφακί σου χτύπησε δυὸ φορὲς στὰ χεράκια του τὰ παλαμάκια, δείχνοντας μιὰ χρὰ ἀσυνήθιστη, ὅπως φάνηκε ἐκεῖ μέσα, γιὰ τὸν ἐρχομό μου. Ἐστὶ ἦρθες σιμά, μὴ ὄσες τὸ χέρι, καὶ μοῦ εἶπες. — Ἦρατε σήμερα κυρίες Ἀντρέα, τὸ μαθα ἀπὸ τὴ θεῖα Ζωούλα, τὴ θυμάσαστε; — Ναι, καὶ ὄ τὴν καμμένην, ἀκούς λέει τὴ θυμάμαι! Τὴ Ζωούλα! — Καὶ ξέστε σὰς περιμένει» εἶπα, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ μὰς θυμηθῇ ὁ Ἀντρέας. — Ἐξύγωνα τὸν πατέρα σου καὶ τοῦ σφιζα τὸ χέρι; πόσο εἶταν γερασμένος ἀνάμεσα σὲ δυὸ χρόνια! Τὸν ρώτησα γιὰ κάτι ποῦ τώρα δὲ θυμάμαι — ἂ ναι! — γιὰ κείνο τὸ σκυλάκι σὰς τὸν ἀρχάκη, γιὰτὶ ἤξερα πῶς τὸ λάτρευες, καὶ μοῦ εἶπε ἀναστεναζόντας, πῶς ψώφισες, πῶς ἀποτυχῶντες πέφτοντας μάλιστα μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ βράχο. Καὶ τέλειωσε θαρρῶ ἔτσι. — Ξέ-

«Θα τὸ ψηφίσετε, γιατί εἶναι δικό μου».

Ἔστερα ἀπὸ τὴν παραίτηση τοῦ κ. Εὐταξία ἀρχισαν στᾶλήθεια οἱ φόβοι τῶν δασκάλων. Γιατί, σὰν γίνθηκε Ὑπουργός τῶν Οἰκονομικῶν ὁ κ. Νέγγης ἐπὶ Ζαΐμη θέλησε νὰ βουλώσῃ τίς τρύπες τοῦ Προπολογισμοῦ ποῦ εἶχε ἀνοίξη τὸ ρουσοῦτι, ἱ στρατός, τὸ ναυτικό καὶ ὁ πόλεμος τοῦ 1897 μὲ οικονομίες φανταστικές βυζαίνοντας τὴ Λαϊκὴ Ἐκπαίδευση. Μὰ γιὰ καλὴ τύχη τότε Ὑπουργός τῆς Παιδείας εἶταν ὁ κ. Μομφερράτος, ποῦ δὲ χαμπέριζε τέτοια ἀντεθνικά κόλπα, ἐξιοῦσε δὲ καὶ ὁ Δεληγιάννης, κι ἂν τολμοῦσε ἄς ἐβαζέε χέρι στὸ Νόμο τοῦ μακαρίτη Πετρίδη. Ἔτσι τὸ λοιπὸν αὐτὴ ἡ φουρτούνα εἶχε περᾶσῃ σιγὰ, σιγὰ, μὰ γιὰ λίγο καιρὸ, γιατί ἕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες ξεφύτρωσε μιὰν αὐγὴ Ὑπουργός τῆς Παιδείας ὁ βουλευτὴς τοῦ Τσιρίγου κ. Σπ. Στάης, μ' ἓνα τέλειο Ἐκπαιδευτικὸ Νομοσχέδιο, ἔργο τῶν κόπων καὶ τῶν χειρῶν του, γιατί στὴ σύνταξή του δὲν θέλησε νὰ κάμῃ, ὅπως ἔκαμε ὁ κ. Εὐταξίας. Δὲν ἐχαμπέρισε κανέναν, ἀφοῦ τὸ Νομοσχέδιό του εἶταν τέλειο. Καὶ ὁμοῦ ὁ χρόνος ἀπέδειξε, καὶ γιὰ νὰ ζηγηθῶ καλῆτερα, αὐτὸς ὁ ἴδιος κ. Στάης μὲ τὴν ἐφημερίδα «Ἡμερησία», ὅτι τὸ Νομοσχέδιό του δὲν εἶταν τέλειο. Νὰ τί ἔγραψε ἡ «Ἡμερησία» μιὰ μέρα τοῦ Ἀλωναρίου.

Ἀνεχώρησε χθὲς τὴν ἐσπέραν ὁ βουλευτὴς Κυθῆρων καὶ πρῶην Ὑπουργός τῆς Δημ. Ἐκπαίδευσεως κ. Σπ. Στάης, ὁ εὐφραδὴς ρήτωρ (τάποδειξε στὴ Βουλὴ μὲ τὸν πόλεμο π' ἔκαμε ἐναντίον τῶν Δασκάλων) καὶ ρέκτης πολιτευτῆς, ὁ ἐπαξίως (sc) ἐπὶ ἔτη διεύθυνας τὰ τῆς Παιδείας. Ὁ κ. Στάης μέλλει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Γερμανίαν, Ἐλβετίαν καὶ Παρισίους, ὅπως ἴδη ἐκ τοῦ πλησίον καὶ μελετήσῃ τὰ τῆς τεχνικῆς καὶ επαγγελματικῆς ἰδία Ἐκπαιδευσεως ἕς τῶσαῦτα παρ' ἡμῶν ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ».

Καθὼς βλέπετε ὁ κ. Στάης τόσα χρόνια ποῦ προτομαζόντανε γιὰ Ὑπουργός δὲν πήγαине στὴ Γερμανία καὶ Ἐλβετία ν' ἀνοίξη τὰ μάτια του, οὔτε καὶ ὅτα διέθυνε ἐπαξίως τὸ Ὑπουργεῖον του, μὰ τώρα συλλογίστηκε νὰ πάῃ στὴν Ἑβρώπη, γιὰ νὰ σώσῃ τὸ Ῥωμαϊκό. Ἀλλὰ πάλε καλὰ καὶ τώρα. Κάλιο ἓνας Ὑπουργός νὰ ὀρφάνεαι ἀργά, παρὰ ποτέ... Αὐτὸ λοιπὸν τὸ Νομοσχέδιο τοῦ κ. Στάη, ποῦ ἔλεγα παραπάνω, γρήγορα κλείστηκε στὸ λημέρι του. Ἡ ἐννιά τοῦ Νοέβρη μὲ τὸ πραξικόπημα

τὸν ἔσυρε πάλε στὸ σκαμνὶ τοῦ βουλευτῆ καὶ ἔτσι τότες οἱ δασκάλοι μὲ ζίνες πλάτες γλυτώσανε. Μὰ ὁ κ. Στάης μὲ ὅλο τοῦτο δὲν ἡσύχαζε. Τὸ Γενάρη τοῦ 1904 ὄντας Ὑπουργός πάλε τὸ ξανάφερε μὲ περισσύτερη ἐλπίδα καὶ πείσμα. Μὰ καὶ πάλε ὁ Θεὸς τῶν δασκάλων δὲν τὸν ἀφήκε κἀτι ν' ἀφήσῃ καὶ αὐτὸς πρὶν πεθᾶνῃ καὶ σὰν νῆθελε ἀκόμη γιὰ λίγο καιρὸ νὰ τοὺς γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν ξολοθρεμὸ ἔκαμε πάλε τὸν κ. Στάη νὰ γενῆ βουλευτῆς μονάχα τοῦ Τσιρίγου καὶ νὰ κάμῃ ἓνα ταξειδάκι γιὰ μιὰ ὑπόθεση στὴ Σύρα. Τότες οἱ δασκάλοι εἶχαν ἀναπνέψῃ στὰ καλά, γιατί ὅλοι μὲ μιὰ καρδιά καὶ μὲ μιὰ φωνὴ πίστεψαν ὅτι ὁ κ. Στάης δὲ θὰ ξανάβγαине πλιά βουλευτῆς ἢ δὲ θὰ γενόντανε πλιά Ὑπουργός. Μὰ ποῦ νὰ ξέρουν οἱ δυστυχισμένοι ὅτι μιὰ μαχαιριὰ ἐνὸς μπισκατοῦ ἠθὰ μάτωνε καὶ τὴν καρδιά των ἢ πῶς ἢ Ἑλλήν. Βουλὴ σὲ διάστημα 10 μερῶν θὰ γενόντανε τόσο εὐγενικὰ καὶ νεωτεριστικῆ, ὥστε νὰ μὴ ξέρῃ κανεὶς ἐκεῖ μέσα ἀντιπολίτευση ἢ συμπολίτευση; Τώρα θὰ μοῦ πῆτε, πῶς καὶ γιατί οἱ δασκάλοι ἐτρόμαξαν ὄντας στὴ Βουλὴ κανεὶς Ὑπουργός παρουσιάξῃ Ἐκπαιδ. Νομοσχέδιο; Πῶς δὲν ἔπρεπε ἢ δὲν πρέπει κάθε σύστημα Ἐκπαιδευτικὸ νὰ διορθώνεται καὶ νὰ βελτιώνεται, ἀφοῦ τὸ μέλλο εἶνε ἀγνώριστο καὶ δὲν προλαβαίνεται; Πῶς δὲ μμπορεῖ ἓνας Ὑπουργός νὰ γενῆ μεταρρυθμιστής; Ναι, μμπορεῖ. Σὲ τοῦτο δὲ λέγω ὅχι, συμφωνάω, καὶ θέλω κ' ἐγὼ μεταρρύθμιση. Μὰ ὅλα ὅσα Νομοσχέδια παρουσιάστηκαν καθὼς καὶ τὸ τωρινὸ δὲν εἶταν φτιασμένα, γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ἐκπαίδευσης, ἀλλὰ γιὰ οἰκονομία πρᾶ. Καὶ στὴν Ἑβρώπη γίνονται μεταρρυθμίματα, γιατί κανένα σύστημα δὲν μμπορεῖ νῆνε αἰώνιο, μὰ γίνονται πάντα γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ καὶ τῶν δασκάλων, γιατί Δάσκαλος καὶ Λαὸς εἶνε μιὰ οὐσία καὶ μιὰ ψυχὴ. Ἐνα μεταρρυθμιστικὸ Νομοσχέδιο ἔχει σκοπὸ νὰ καλῆτερέψῃ τὸ ποῖο τῶν δασκάλων, ν' αὐξήσῃ τὸ μισθὸ ἢ τὴ σύνταξή των, νὰ φροντίσῃ γιὰ καλὰ σχολεῖα, γιὰ βιβλιοθηκὲς λαϊκὲς, γιὰ κήπους, γυμναστήρια καὶ ἄλλα ὅμοια, ἀλλὰ ὅχι νὰ γιομίζῃ τὴ χώρα ἀπὸ ζητιάνους καὶ νὰ προσπαθῇ ν' ἀφανίσῃ τὸ μόνο σημερινὸ χάρισμα τοῦ λαοῦ, τὴν παιδεία του καὶ ἀνατροφή του. Τάχα ἔχει ὁ Λαὸς ὁ φτωχὸς καμμιά ἄλλη ἀνακούφιση ἀπὸ τὴν Κυβέρνησή του; Τάχα τὴν ἀσφάλεια τῆς ζωῆς του ἢ τῆς περιουσίας του; Τάχα ἔχει τὴν ἀσφάλεια τῆς τιμῆς του ἢ τῆς ἐλευτερίας του; Ἐχει τάχα αὐτὰ ποῦ παρέχει κάθε ζευγενισμένη Κυβέρ-

νησι στὸν ἀγροτικὸ πληθυσμὸ τῆς; Τίποτε δὲν ἔχει τίποτε. Γιατὶ κοιμάται καὶ τὸν κλέφτουν, γιατί πηγαίνει σπῆτι του καὶ τὸν ληστεύουν, γιατί τὴν τιμὴ τῆς φαμιλιῆς του τοῦ τὴν ἀρπάζουν μὲ τὴ βία, δηλαδή μὲ τὸ γκρᾶ, γιατί εἶνε ἀναγκασμένος, ἀν θέλῃ ν' ἀσφαλισθῇ, νᾶχῃ σπῆτι του πιστόλια, μαχαίρια, γκραδες ἢ νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς λησταδες, τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς φονιάδες. Λοιπὸν ἀφοῦ δὲν ἔχει τίποτε ὁ δυστυχισμένος Λαὸς καὶ πλερώνει τόσους φόρους, τουλάχιστο δὲν τοῦ πρέπει νᾶχῃ λιγάκι καλὴ μόρφωση καὶ ἀνατροφή; Θέλετε νὰ τὸν ἔχετε πάντα δούλο καὶ ραγιά; Θέλετε νᾶνε πάντα φευγόδικος, φευγόστρατος, λιποταχτής, κλέφτης, ληστής; Δὲ θέλετε κι αὐτὸς νὰ δῆ μιὰ φορὰ ἀληθινὸν ἥλιο; Θέλετε νᾶνε πάντα στὸ σκοτάδι; Γιατί λοιπὸν τὸν φέρνετε κατὰ πίσω καὶ παραδίνετε τὴν Ἐκπαίδευσή του στὴ σοφία τῶν γραμματοδιδασκάλων καὶ γραμματιστῶν; Πῶς δὲν τ' ἀκούσατε ὅταν σᾶς τὰ φώναξε στὴ Βουλὴ ὁ κ. Μαυροματῆς :

Σήμερα κάθε ἔθνος ποῦ ἔχει σκοπὸ του καὶ σκέψη ἢ νὰ προσπεράσῃ ἢ νὰ νικήσῃ στὸν ἀγῶνα τῶν γειτόνων λαῶν (Ρουμῶνοι, Σλάβοι, Τούρκοι) δὲν πρέπει νὰ κάμῃ τὴ δουλειὰ τοῦ κάβουρα δηλ. νὰ πηγαίνει κατὰ πίσω στὸ Ἐκπαιδευτικὸ ζήτημα, οὔτε καὶ κανένας Ὑπουργός δὲν πρέπει γιὰ λίγες οἰκονομίες νὰ καταστρέφῃ σύρριζα τὴν πρόοδο τῆς λαϊκῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, ποῦ ἀπὸ μέσα τῆς ξεφουτρώνουν ἡ γεωργία, ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ ναυτιλία καὶ κάθε ἄλλος πλοῦτος τῆς χώρας, ἀκόμη δὲ περιορίζονται τὰ κακούργηματα καὶ ἡ ἀμάθεια, ἀλλὰ πάντα προσπαθεῖ νὰ δυναμώσῃ καὶ νὰ καλῆτερέψῃ ὅλους τοὺς κλάδους, ξεχωριστὰ δὲ τὴ λαϊκὴ Ἐκπαίδευση.

(Στᾶλλο φύλλο τελιώνει)

ΚΑΠΙΟΣ

Ο ΕΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ

Στὸ τελευταῖο φύλλο τῆς Philologische Wochenschrift τοῦ Βερολίνου (ἀριθμὸς 36, 9 τοῦ Σεπτέβρη 1905, σ. 1160 κί ἑ.) ὁ γνωστός βυζαντιολόγος κ. Heinsenberg ἐδημοσίεψε γιὰ τὴ Ζωὴ καὶ ἀγάπῃ στὴ μοναξιά τοῦ Ψυχάρη μιὰ καλογραμμένη κρίση καὶ διαλαλεῖ κι ἀπότος τίς περισσείες χάρες ποῦ στολιζοῦν τὸ βιβλίον τοῦ Μεγάλου μας Δασκάλου, καθὼς καὶ τὰ τρανὰ προτερήματὰ τῆς δημοτικῆς γλώσσας.

N. A. B.

ρετε, τὸ δόλιο, φαίνεται πῶς ἀγαπήθηκε μὲ μιὰ Λευκὴ τοῦ εἰρηνοδίκη. Ὁ εἰρηνοδίκης ἐφυγε ἀπὸ δῶ, καὶ φυσικὰ μαζί του ἡ Λευκὴ. Ἀπὸ τότες ἔσκασε στὰ κλάματα. Δὲ βᾶσταζε, καὶ μιὰ ἡμέρα ἔπεσε ἀπὸ τὸ βράχο. Δὲν τὸ πιστεύετε ἴσως καὶ θὰ χαμογελάσετε. Μὰ πρέπει νὰ πιστέψτε πῶς τὰ εὐγενικά ἐτοῦτα πλάσματα, σὰν εἶνε καλὴ ράτσα, ἀγαπᾶνε σὰν τοὺς ἀνθρώπους, δηλαδή καμμιά βολὰ ἴσια, ἢ καλλιτέρα, στερεότερα καὶ γερότερα. Ὅσο γιὰ τὸ σκοτωμὸ του, ἐτοῦτος δείχνει καὶ τὴν παληκαριά τοῦ ἀραπάκου, γιατί θυμόσατε δὰ πῶς ἦταν ἀντροειωμένος, ἀπὸ τίς δαγκασιές ποῦ κάποτες σᾶς ἐδῶσε...»

Ὁ πατέρας ἀναστέναξε πάλε καὶ σῶπασε, γέροντας κάτου ἀπὸ τὸν ἡσκιο τοῦ θλιβεροῦ του μυστήριου. Ἡ θεῖα Ζωούλα ἐμπῆκε, καὶ ὀλόχαρη μὲ χαϊρέτῃσε, λέγοντάς μου εὐκὲς καὶ κλωσορίσματα σιγὰ καὶ μὲ λυπητερὴ ὕστερη φωνή, εἶπε στὸν πατέρα σου, πῶς ἡ κρεβατοκάμερὰ ἦταν ἐτοιμῃ. Μὰ κείνος κούνησε τὸ κεφάλι, καὶ πρὶν τρεχῆται γιὰ τὸν ὕπνο, χαιρετῶντας με μοῦ εἶπε. — «Ἐίρεις πῶς ἦταν σὰν ἀδερφός μου ὁ πατέρας σου ἀκόμα ἢ γερῆ του κορμοστασιά καὶ τὸ λεβέντικό του γέλοιον δὲ θὰ ξεχαστοῦνε γιατί καὶ σὺ τὰ κατέχεις μόνε ἢ μεγάλη του καρδιά, παιδί μου, δὲ βρέσκαται κοίτα-

ξε νὰ τοῦ μοιάσῃ. Σὲ πανταίω γιὰ παιδί μου... — Ἡ φωνὴ του ἐπνίγηκε, μοῦ πῆρε τὸ χέρι, καὶ μὲ τράβηξε ἀπάνου του, γιὰ νὰ μὲ φιλήσῃ. Φιλώνοντας με ἐνοιῶσα τὸ δάκρυ του ποῦ κύλησε στὰ χεῖλια μου ἀπάνω, κρὸ καὶ βαρὺ, σὰν χοντρὴ στᾶλα χυνοπωριάτικης βροχῆς.

Κρατούσατε ἀκόμη τὴ θλίψη τῆς μητέρας σας, κι' ὀλόγυρα τὸ σπῆτι τὸ θαλερὸ στὰ μαῦρα, ὅπως καὶ σὺ στὰ μαῦρα ἤσουνα ντυμένη. Γυρίζοντας ξαφνικὰ πρὸς τὰ παραθυρόφυλλα, εἶδα ἄσπρες λουρίδες στὰ κατάμαυρα παραπετάσματα, καὶ τότες πάλε ἡ θλιβερὴ ἐντύπωση τοῦ θανάτου τῆς ἐσηκώθηκε στὴν ψυχὴ μου. Οὐμῆθηκα τὴν ἄμορφη κείνη καὶ πεντάγαθη γυναῖκα, ποῦ ἡ εὐτυχία κατοικοῦσε θαρροῦσες ἐδῶ, ἀκούοντας πάντα τὴ φωνὴ τῆς, καὶ βλέποντας τὰ φερσίματά τῆς στὰ παιδιὰ τῆς καὶ στὸ σπῆτι τῆς. Πόσο τῆς ἔμοιασε! Σ' ἔβλεπα ἀνάμεσα στὰ δύο σου ἀδέρφια καὶ τὴ θυμίζομεν αἰσταντικώτερα.

Μιλῆσαμε κείνο τὸ βράδν πρωτὰ γιὰ τίς σπουδές μου καὶ γιὰ τὴν Ἀθήνα, κ' ὕστερα φέροντας τὴν κουβέντα στὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας εἶπε. — «Ἄν ζοῦσε ἡ μακαρίτισσα μητέρα μας, θὰ ἦταν καλλιτέρα τὰ πράματα» — Ἐγύρισα τὴν κουβέντα σὲ φαιδρὴ ὄψη, ζέροντας πῶς δὲν ἦταν ὠρα νὰ σᾶς μι-

λήσω γιὰ θάνατο. Σᾶς εἶπα τότε πῶς θυμόμουνα τὸν παλιὸ καιρὸ καὶ τὴ ζωὴ μας τόσο καθάρια, ποῦ μόλις ἔφτασα στὸν τόπο, καὶ πάτησα τὸ χῶμα, καὶ νοίωσα τὴ μυροδιά τοῦ φυκιοῦ, ξανκνῶθηκα, καὶ μοῦ φαίνεστε πῶς εἶνε καιρός νὰ τρέξομε πάλε γιὰ τὰ καρδάκια μας... Χαμογέλασε πικρὰ καὶ σοῦ φυγε τότες ἓνα ἀναστέναγμα, ποῦ μ' ἐμπόδισε νὰ ἐξακολουθήσω μὲ τὸν ἴδιο τόνο. Κρατήθηκα λίγο, σὲ κοίταξα καὶ σταυρωθήκανε τὰ μάτια μας. Σὰν ἄστραμα καὶ στίς δύο στιγμὲς τῆς θύμησῆς μας ἤρθεν ὁ Γιάννης. Εἶπαμε μὲ μιὰ φωνή. — «Καὶ ὁ Γιάννης;... — Μπᾶ! τὴν ἴδια γνώμη ἔχομε». Δὲν ξέρω τί μ' ἔκαμε νὰ κατεβάσω τὰ φρόδια. Καὶ σὺ τόνοιωσες, καὶ δὲ μίλησες ἦταν μιὰ στιγμὴ στενόχωρη. Μὰ ὁ μικρὸς ἀδερφός γελῶντας εἶπε: — «Σκαρώνει βαρκοῦλες». — Χαμογέλασαμε. Ἐγὼ πάλε εἶπα: — «Πῶς ἦταν καὶ τότες! Μὰ δὲν ἀλλάξαμε τόσο πολύ. Μμποροῦμε ν' ἀμολάρομε καρδάκια τάχα; Γιατὶ ὅχι...» — Ἦταν τόσο ἀλαφροὺὰ ἡ ψυχὴ μας, εἶπε. ἀναστενάζοντας μέσα σου, ποῦ μόνο τὸ ἀνασήκωμα τῶν σπηθῶν σου τὸ δειξε, τὸ βαθυὸ καὶ ἀργό. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀκούσαμε τὸν ἀγέρα ποῦ ἐφύσαγε στὸν κῆπο καὶ σειόντανε τὰ δέντρα μὲ βαθύ θρό. Ἐκοιτάξαμε ἔτσι σὰν νὰ περιμέναμε κάποιονε στὴ θύρα, μαζί καὶ μονομιᾶς ἀνοίξε

ΜΕ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΤΟΥΣ

Του Α. Ε.

Κείνο το δειλινό—Ένα δειλινό γιομάτο θροσά και δρώματα—στό πάρκο της Κηβισσάς, πλάι στον άθνατο πλάτανο, γνώρισα την Εδύχια, τη μεγάλη Εδύχια, την αληθινή και την άσβεστη.

Με τους δύο τους. Με τον ποιητή μας το μεγάλο που κλει στην ψυχή του όλες του κόσμου τις μορφές κι απλώνει στα μεγαλοφάνταστα και στα παραμόνια τραγούδια του όλη της Σκέψης τη λαμπράδα και με τον άλλο, τον καλύτερο τραγουδιστή, που χρόνια τώρα μάς στέλνει από την ξενιτιά τους γλυκούς αντίλαλους της ψυχής του κι απαλοχαιδεύει με το χρονοδωτό τραγούδι του τα όνειράτά μας και τις ελπίδες μας. Στολίδι ξέτιμωτο της 'Αθήνας μας ό ένας, πουλι διαβατάριο ό άλλος, και τρίτος εγώ ανάμεσά τους, θαμαστής και λάτρης τους.

Και τους άκουγα να μιλούνε. Κι όσο κι αν είχα καρφωμένα τα μάτια μου πάνω τους, κι όσο κι ά λαχταρούσα λέξη τους να μη μου ξεφύγει, σταλιά από το άθνατο νερό μην πέσει κάτου στη γης και χαθεί, λγες λέξεις δώ κι εκεί τα κατάφερα να κόουσα από την κουβέντα τους. Τους πρόσεχα μα δέν τους άκουγα γιατί ή ψυχή μου, μεθησομένη από εδύχια, ανέβαζε στη δύμησή μου όλα τραγούδια τους με συγκνήσανε βαθύτερα.

Με σίχους σκόρπιους, παρμένους από τ'να κι από τ' άλλο τραγούδι τους, τους παρακολουθούσα στην κουβέντα τους, κι αν ξεφώνιζα ό, τι τα χείλια μου σαν προσευχή σιγολέγανε, ανάμεσα στους δυό ποιητάδες θα βρισκότανε κι ένας παράξενος τρελλός.

Μιλήσανε και για τον Πάλλη. 'Ο άλλος, ό ξενιτεμένος, φίλος του γκαρδιακός, μιλούσε γι' αυτόν όρα. Μα που νακούσω λέξη! Μόλις τόνομά του άραπαξε τ' αυτί μου, κι άμέσως, κοιτάζοντας ψηλά, κατά τόν πλάτανο, θυμήθηκα την «Κηβισσά» του και σιγούφα τους τελευταίους σίχους της

Εί: όθ Πασσάς κι' εγώ να γίνω
μά δίχως θάθελα σπλαχνιά,

και τα κοπάδια κι' εδώ πέρα
που ξέχασαν κιό' έθνησμό,
και που σαπίζουν τον άέρα
με μολυσμένο άνασασμό,

θενά' θελα όλα ναν τα πιάσω,
— άντρες, γυναίκες και παιδιά —
και σε σφαχτά ναν τα κρεμάσω
άπ' του πλατάνου τα κλαδιά.

Με τους σίχους μαζί θυμήθηκα κι' ένα έπίγραμμα που μουχαι άφιερωμένο ό Πάλλης, χωρίς ναν το ξέρει, γιατί τότε που δημοσιεύτηκε στην «Τέχνη» ή «Κηβισσά» του τον κοροϊδεφα σε κάποια φημερίδα γιατί τόλμησε, ό βέβηλος, και μάς μεταμόρφωσε την εδύχια Κηβισσά μας σε χουδαία Κηβισσά.

Τό έπίγραμμα, δημοσιευμένο κι αυτό στην «Τέχνη», έλεγε

Μεσ' το χωριό όλοι τούχουνε το «Κηβισσά» άκουσμένα.
Πώς τα σημαντικά σου αυτιά δέν τούκουσαν και σενα;

Είχε δικιο ό Πάλλης. Τότε, φαίχεται, τ' αυτιά μου είντουσαν ακόμα «σημαντικά» κι' έπρεπε να γίνουν ανθρωπινά για νακούσω και το Κηβισσά και τόσες άλλες αλήθειες που τότες ούτε τις χαμπάριζα.

Με σημαντικά αυτιά, να ποΐμε, δε θάχα θεση ανάμεσα στους δυό ποιητάδες και ή ψυχή μου δε θάκουγε τη μάγισσα Εδύχια που τόσα της γλυκομίλησε κείνο το αληγομόνητο δειλινό.

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΝΕΤΖΙΜΠΕ

Δράμα σε τρεις πράξεις

ΠΡΟΣΩΠΑ

NETZIMBE
ΦΑΤΜΑ, νταντά της.
KAPETTOΣ, Φράγκος στρατιωτικός στην ύπερδια τ' 'Αλφ-Πασσά.
ΚΑΔΗΣ
ΤΑΧΗΡ-ΑΜΠΑΖΗΣ (Καπετάνιοι του 'Αλφ-Πασσά)
ΑΓΟΣ-ΒΕΣΣΙΑΡΗΣ (Καπετάνιοι του 'Αλφ-Πασσά)
ΕΝΑΣ ΔΕΙΟΜΑΤΙΚΟΣ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ και ΤΟΥΡΚΟΙ

('Η σκηνη στα Γιάννινα στα 1821 και στον τελευταίο χρόνο της πολιορκίας του Χουρούτιη).

Α' ΠΡΑΞΗ

'Η σκηνη παρσαινει χαρέμι πλούσια σκολισμένο

με καρέκλες και ναναπέδες όλόγυρα. 'Η Νετζιμππε μ' άρχοντική ανατολίτικη φορεσιά είναι ξαπλωμένη, συλλογισμένη και βυθισμένη σε σκέψες κι' όνειρατα. 'Η Φατμα κάθειται κοντά της.

ΣΚΗΝΗ Ι

Νετζιμππε και Φατμα.

ΦΑΤΜΑ

Συλλογισμένη σε κοιτώ και πάλε, Νετζιμππε μου, και μου σπαράζει ή καρδιά! Πέσ μου, χρυσή μου κόρη, σε τουτο το κρινόλευκο κι' άφράτο πρόσωπό σου, ποιος μάζωξε τα σύγνεφα, ποιος έδιδωξε το γέλιο άπ' τη φωλιά του τη γλυκειά, τα κερασένια χείλη! 'Αχ! νάξερα, Σουλτάνα μου, τον κίτιο της λύπης νάξερα τον άδιάκριτο, που τό μπεσε ό κακούργος να σου θολώση τη ματιά με τα πικρά του λόγια, με τουτα μου τα γέρικα τον έπινηγα τα χείρια!

NETZIMBE

Τόν έπινηγες; σ' εύχαριστώ... 'Αν ήξερες, Φατμα μου, ποιος μάζωξε τα σύγνεφα, ποιος μουδιδωξε το γέλιο, δε θάλεγες τον έπινηγα.

ΦΑΤΜΑ

Τόσο μεγάλος είναι! μα τον Προφήτη, κόρη μου, άς είν' όποιος κι' αν είναι: φτάνει να μην είν' ό Πασσάς, ό πολυχρονεμένος 'Αφέντης και Βεζύρης μας, και άλλο δε φοβόμαι.

NETZIMBE

Μήτε τον έρωτα αυτό!.. δέν πνίγεται, Φατμα μου, κείνος που πνίγει τις καρδιές!..

ΦΑΤΜΑ

Τόν έρωτα! τί είπες; αυτός λοιπόν σου μάρανε τα λούλουδα π' ανθίζαν, όλανοιχτα στα μάγουλα τα κατασπρα σαν κρένα: αυτός έχλώμιανε με μιες τη ροδινη βαφή τους, και σ' έριξε σε όνειρατα και στη μελαχολία;

NETZIMBE

Ναι, μαννα μου, ό έρωτας: εφώλιασε δώ μέσα και μου ξεσκίζει την καρδιά και μου τήνε πληγώνει: να τον πετάξω γύρεφα, πολέμησα, του κάκου, έννοιωθα, μαννα μου, μαζί να βγαίνη κι' ή καρδιά μου και τώρα μ' εκουρίφες, πεθαίνω άπ' τον καημό του.

ΦΑΤΜΑ

'Ερωτα, σύ; Του Χαρεμιού τ' άστέρι, τό φεγγάρι, βρήκε κανένα έξιο σ' αυτήνα να ψηλώση

σουν τώρα.

— 'Οά περάση κανένας τις στράτες που του φέρνουνε οι περιστάσεις: πομονή λίγο. 'Υστερα θαρρώ πως είσαι κι' ευτυχισμένη... Ναι, τί άλλο ήθελα απόψε να ιδώ, και πως αλλοιώτικα θα ζωγράφιζα, αν ήμουνα μεγάλος ζωγράφος, τη θλιμμένη ευτυχία που θα συμβόλιζε έτσι τη χαρά της ζωής, παρά όπως σε είδα από τη θύρα, ανάμεσα από τ' άδέρφια σου, διαβαζοντας τους τό βιβλίο της Μοίρας; Και ό γέρος πατέρας, που μα τό ναί, τον καιρό έτσι θα εικόνιζα, ποσο, ποσο βασίλευε κει στη γωνιά, πόση γλυκειά θλίψη και θέλγητρο βαθύ θα χυνε ή όψη του στο μουχρωμα της ζωγραφιάς; Μα τώρα άς αφήσουμε τα λόγια κι' άς φαιδρόουμε λίγο και τα ματάκια των αδερφίων σου που κρέμουνται έτσι από τη μοίρα σου. Για πέσ μου αλήθεια, πως επέρασεσ τόσον καιρό που έχω να σε ιδώ, και σε τί εβάληκες ύστερα από τό σκολισθ σου, που τό τελειωσεσ αν ήμουνα θαρρώ ακόμα εδω;

— 'Μαι τό σκολισθ μου, είπες με κάποιαν άπόκρυφη λύπη παλε που δείχτηκε στα καστανά, σαν μεγάλες πεταλιδες, μάτια σου, τό σκολισθ μου, που κάθειται ακόμα στο θρονί της ή χαρούμενη μάθηση. Τότες μαθαίνα να πινώ για τη χαρά της ζωής μου που ξεφευγε ή χλωρή βέργα της δασκά-

μόνο λίγο τό θυρόφυλλο, και για τουτο, — «Λένε πως έρχεται κάποια ψυχή, σαν ανοίγει μονάχη της ή θύρα, είπες». Τάδέρφια σου γουρλώσανε τα ματάκια τους κοιτάζοντας πάντα ανάμεσα από τα χρωματιστά τζάμια της πόρτας. Γέλασα σαν ακουοντας πρώτη βολά την όμορφη πρόληψη, και χωρίς να θέλω αναρίγισα από λαχτάρα μιες άπαντοχής, ότι μπορούσε και να ήταν μια ψυχή. 'Ετούτη τη στιγμή θα ήταν ολάκερη ή ζωή του περασμένου μας που ήρεμη και βαθύσκεπη εδιόχαινε από την ύπαρξή μας. Και θα ήταν ή ψυχή του κόσμου που εζήσαμε τα χρόνια κείνα. Βέβαια ετούτη την αίστηση ελάγκευε στα μάτια σου και σύ, και στην ψυχή σου έγερνε ή μουσική του μακρουθού γυρισμού μας. 'Οπως και γώ σαν άστραπή την εζήσα μέσα μου κεινη την ίδια στιγμή. 'Εσηκώθηκα και πήγα στο τραπέζι: με τα μεγάλα βαζα, τα πηλίνα, που κάτεχαν μέσα τους ξεαά στάγια και κάποια χρονοδωτά ξερά φυτά παράξενα. 'Ενα παλιό βιβλίο με μουχρωμένες ζωγραφίες αναφύλλησα, κείνο που κρατάγες πριν και δείχνες σταδέρφια σου. Στο περιθώριο μιες σελίδας διάβασα χειρόγραφο: «Δέν εζήσα παρά λίγες στιγμές: ετούτες μόνο είνε τό φώς της ζωής μου ακόμα που με βαστάει. 'Ωστόσο άνθίζουμε πάντα οι πικροδάφνες στ' άκρογάλι μας, κι' όστόσο εγώ μόνο ετό-

τες εχάρηκα του άνθου τους τό μυροδόλημα...» Σε κοιτάξα και είχες χαμηλωμένα τα μάτια.

— Δέν είνε αλήθεια, σου είπα. Μπορεί κανένας πάντα να ζη με τό φώς μιες αγάπης αιώνιας. 'Ετσι ή ανοίξη ανανευόμενη φέρνει τό άνθισμα στις ίδιες πικροδάφνες.

— Πόσο βασανίστηκα όμως, είπες πάλε, και τα χείλια σου έτρεμούλιασαν σε ένα κατατρυφερο σπασμό, που έμοιαζε τό λαχτάρισμα του ρόδου, σαν σκάει. 'Η λύπη σε περίζωνε βαθειά και στα μάτια εβασίλευε ή θεική βροχή μιες παρθενικής κλάψας, και τό παράπονο εσάλευε στα στήθια εύγενικώτατη τη φωνή. — Είνε χρόνια τώρα που ή ζωή πεθαίνει για μένα όλόγυρα μου, και μέσα στην ψυχή μου τρέφω πάντα τα πιδυμίσματα της παλις μου λαχτάρας. Γιατί τάχα τόσο να βασανίζουμαι, να θλίβομαι. 'Ετσι επέρασαν τα καλλίτερα χρόνια της ζωής μου. Τώρα είμαι: πλια ή μητέρα και ή μοίρα εδω μέσα.

Δέν έμπόρεσα να σου πώ ούτε λόγο. Τόση μελαγχολία εστάλαξαν στην ψυχή τα πικραμένα σου λόγια, που θα προδινόμουνα συγκληνόμενος. 'Εκαμα δυό φορές πάνω και κάτω βήματα στο σαλονάκι, με τα χείρια στις τσίπες, και γυρίζοντας σταθήκα παλε στο τραπέζι, άντικρινά σε σενα, που καθό-

τά μάτια του έρωτικά; δὲ σκιήχτη, δὲ φοβήθη
νὰ μὴ τὸν κάψουν οἱ φωτιές, ποῦ ῥίχνουνε τὰ μάτια
τὰ φωτερὰ σου κι' ὁμορφά;

NETZIMΠΕ

Ἐγώ, Φατμά μου, ἄναψα τ' ἀστέρι, τὸ φεγγάρι
τοῦ Χαρεμιού, σὰ μ' ἔλεγε, ἐσβύστηκε κ' ἐχάθη
μπροστὰ στὴ λάμψη ποῦχυνε ὁ ἥλιος ὅπου εἶδα.
Κοίταξε δῶ τὴ Νετζιμπέ καὶ κλάψε τὴν, Φατμά μου,
τὴ Νετζιμπέ, π' ἀψήφισε τόνους Πασσάδες! κοίτα,
σε ποιά τὴν ἔφερε ὁ καημὸς κατὰσταση τὴ δόλια.

ΦΑΤΜΑ

Τὸ βλέπω ναί, μαραιίνεται. τὸ τρυφερό λουλούδι.
π' ἀνάθρεφα μὲ προσοχή, προτοῦ ν' ἀνοίξῃ ἀκόμα.
Μὰ ποιὸς εἶν' τοῦτος ποῦ κρυφὰ εἶχε τὴν τόλμη ν' ἄρθῃ
νὰ μού μωρῖση τὸν ἀνθὸ καὶ νὰ μού τὸ μαράνη;
Ἢ! νοιώθω μὲς' τὰ στήθια μου σὰ φεΐδια νὰ προ-

βάλλουν
τὴ πλακωτὴ τους κεφαλή, ἡ Ζούλια καὶ τὸ Μίσοι,
τὸ μίσοι γιὰ τὸν ἀρπαγά, τὸν κλέφτη τῆς ἀγάπης.

NETZIMΠΕ

Σοῦ συχωρνῶ, μητέρα μου, καὶ γοήγορα σοῦ λέω,
θὰ μετανοίωσῃς, ξέρε το, γιὰ τὰ πικρὰ σου λόγια.
Καὶ ποιὸς, θεὸ μου, ἤμπορεῖ ποτέ νὰ τὸν μισήσῃ;
Ἰακωβῶ πῶς εἶν' ἀδύνατο καὶ πῶς ἡ Φύση ἢ ἴδια
ἔρω τεμένη στάθηκε κοιτώντας μὲ καμάρι
τὸ πλάσμα τῆς τῶ τέλειο!..

ΦΑΤΜΑ

Μὰ τέλος πάντων πές μου τον, ποῖο εἶναι τὸνομά του;

NATZIMΠΕ

Ἄλθθεια, τί ἀνόητη! κ' ἐγὼ ἡ τρελλὴ θαρροῦσα
πῶς νὰ τὸ ξέρον ἐπρεπε, δίχως νὰ πῶ ποιὸς εἶναι.
Πῶς εἶν' γιομάτος ἀπ' αὐτὸν κι' ὁ κόσμος ἐθαροῦσα,
σὰ μου γιομίζει τὴ ζωή. Δὲ ξέρεις τὸν Καρέττο;

ΦΑΤΜΑ

Καρέττο; ναί. δὲν εἶν' αὐτὸς πῶς; ὁ Βεζύρης φέρε
ἀπ' τὴ Φραγκιά γιὰ τὸ στρατό; Ἐνας ψηλὸς λι-

βέντης.

NETZIMΠΕ

Λεβέντης καὶ περὴφανος! Φατμά μου, σ' ἀγαπάω
διπλά ἐτοῦτη τὴ στιγμή. (τὴν ἀγκαλιάζει)

ΦΑΤΜΑ

Καὶ μήπως δὲν τ' ἀξίζω;
μὰ ἔλα, πές μου, πῶς καὶ ποῦ τὸν εἶδες καὶ σε εἶδες;
πῶς ἔτυχε τὰ μάτια σου νὰ πῆσουν στὸν Καρέττο,
ἐνῶ ἀψήφισαν τὸν Πασσά, τὸ σεβαστὸ Βεζύρη;

λας μου ἐσφύριζε στὸν ἀγέρα ἕνα περιγέλοιο γιὰ τὴν
παιδούλα ποῦ ἐμάθαινε τὴ γραμματικὴ. Μὰ γιὰ
μένα ἦταν ἡλιόμορφα τὰ χρόνια κεῖνα, καὶ νοιώθα
νὰ χαίρομαι ὅπως τὸ πουλάκι στὸ πρωτοβρόχι.
Ἔτσι καὶ στὸν ἔρχομό κάποιας δυστυχίας ποῦ μὲ
πρόσμενε στὸ κατώφι τῆς πόρτας. Ἦταν ἡ μείρα
ἀλλαξοφορεμένη. Καὶ τῆς δασκάλας ἡ χλωρὴ βέργα
ἐγέννηκε τώρα τὸ ξερὸ ραβδί τῆς μοίρας ποῦ τὰ γη-
τεύει οὐλα... Ἐἴνε νὰ κλαίῃ κανένας πάντα, ὁ χα-
μὸς ποῦ τόσο γλήγορα πέφτει σὲ μᾶς. Καὶ νὰ
εἶνε τόσο μακρυνὴ ἡ ζωή...»

Ἐπαφες ἀναστενάζοντας πάλι περιλύπη...

Πῶς ἀκούγεται σὲ τέτοιες στιγμὲς ἕνα κρεμαστό
ρολόι! Καὶ λές πῶς σιγᾶι ἡ ζωὴ νὰ διαβῇ ὁ χρό-
νος ποῦ δὲ μετράει τὴ ζωὴ, παρὰ σὲ χτύπους, ὅπως
ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ρολοὶ τῆς τραπεζαρίας
τακτάκιζε μ' ἕνα ρυθμὸ ποῦ δὲν ἐταίριαζε καὶ τόσο
στὴ θλίψη τοῦ σπιτιοῦ καὶ στὰ λόγια σου. Γλήγο-
ρος καὶ φιλόδοξος. Μὰς ἔκανε τόσο συνά μόνον νὰ
σιγᾶμε γιὰ ν' ἀκρομαστούμε τὸ ξάστερο μυστικὸ
του, ποῦ ἦταν μέσα μᾶς, στὴν ψυχὴ μᾶς, ἐλεύτερο
καὶ τόσο ἀθρόπινο.

Ἡ Ζωούλα, ἀποτέλειωσε τὶς δουλειές τῆς, κ'
ἦρθε νὰ κάτῃ καὶ νὰ μιλήσῃ μαζὶ μᾶς, χαμογε-
λώντας σὲ μένα μὲ ἀγάπη καὶ γκαρδωσύνη, φέρνον-

NETZIMΠΕ

Στὸ παραθύρι τοῦτο δὰ καθόμουνα μιὰ μέρα
κι' ἀφαιρημένη κοίταξα τὴ λίμνη ἐκεῖ κάτω.
Ἦταν βραδυὰ καλοκαιριοῦ, ζωή, χαρὲς γιομάτη
ζαφίρι πάνω ὁ οὐρανός, χρυσάφι κάτω ἡ δύση
καὶ πέρα ἀσμή. τὰ νερὰ τῆς κοιμισμένης λίμνης.

Ἔλα σωπαίνουν τὰ πουλιὰ καὶ τὰ βουὰ κ' ἡ λίμνη
σὰ νάστελλαν κρυφὰ, κρυφὰ μιὰ προσευχὴ στὴ χτίση.
Ἐάφνου ἐκεῖ στὴ σωπασιά ἀπὸ τὸ λόφο ἀντίκρου
τ' ἀφίρι τοῦ Βεζύρη μᾶς κοιτάω νὰ προβάλλῃ
μὲ τὸν Καρέττο μου ἀρχηγὸ καβάλλα στ' ἄλογό του,
τ' ὀλόμαυρο, μὲ τὶς στερνὲς τοῦ ἡλιοῦ τὶς ἀχτίδες,
ποῦ παίζαν μὲ τ' ὀλόχρυσά μαλλιά του καὶ φιλοῦσαν
τὴν ὁμορφὴ του κεφαλῆ, φαινότανε σὰ νάταν
καυμὴ εἰκόνα μαγικὴ στὸν οὐρανὸ γραμμένη!

Ἄχ! πῶς μού φάνηκε, Φατμά, στὴν πρώτη τὴ
θωριά του
ξέχασα καὶ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γλυκεῖα βραδυὰ του,
ἔχασε ἡ Δύση τὶς βαφές κι' ὁ καθαρὸς καθρέφτης
τῆς λίμνης σκοτειδιάστηκε μπρὸς τὴν ὑγρὴ μα-

τιὰ του.

ἀχόρταγα τὸν κοίταξα, κι' ἄχ! ἡ κἀρδιά μου μέσα
ἔφαλλε τῆς ἀγάπης τῆς τὸ πρῶτο τὸ τραγούδι,
τραγούδι ἀγνὸ σὰν προσευχὴ, ἀλάλητο τραγούδι.

Ψήλωσε κείνη τὴ στιγμή τὰ μάτια του καὶ μ' εἶδε,
καὶ πάλι τὰ χαμήλωσε κι' ὅταν σὲ λίγο πάλι
γιὰ δευτέρη τὰ ψήλωσε φορὰ στὸ παραθύρι,
εἶδα τῆς δύσης τὴ βαφὴ στὰ μάγουλά του ἀπάνω!

ΦΑΤΜΑ

Καὶ δὲν τὸν εἶδες, Νετζιμπέ, καθόλου ἀπὸ τότε;

NETZIMΠΕ

Περίμενε καὶ θεὸ νὰ δῆς τὴν ἄλλη μέρα πάλι
τὴν ἴδια ὥρα πέρασε, καὶ οἱ ματιές του μούπαν
πῶς εἶχε μέσα του ἡ καρδιά ὅ,τ' εἶχε κ' ἡ δική μου.
Ἦδὲ τότε, ἀπὸ τὸ δειλινὸ τὸ μαγικὸ ἐκεῖνο
ὡς σήμερα, μητέρα μου, καθημερινὰ ὁ καλὸς μου
περνάει καὶ μὲ χαίρειτῃ καὶ μού γελᾷ, ἀκούεις;...
καὶ τὸ χαμόγελό του αὐτὸ ποῦ τόσο μὲ μαγεύει,
ἄναψε μέσα μου φωτιὰ θεόρατη. μεγάλη.

ΦΑΤΜΑ

Ἄλλοιμονο! τί ἔκρουσε, τί λέγεις, Νετζιμπέ μου;

NETZIMΠΕ

Μὰ τὸ κρυφὸ τὸ πῶ τρανὸ δὲν ἐμάθεις ἀκόμα.
Μὲ μιὰ γυναῖκα ψές ἀργὰ μού μήνησ' ὁ Καρέττος
πῶς μὲ προσμένει: νὰ μὲ δῇ κοντὰ στὴ Λίμνη ἀπόψε.
Κ' ἐγὼ τρελλὴ ἀπὸ ἔρωτα, ξεχνώντας ὅλα τ' ἄλλα,

θὰ τρίξω, στὴν ἀγάπη του νὰ βρῶ τὴν εὐτυχία.

ΦΑΤΜΑ

Ἦ χωρατεύεις, Νετζιμπέ, ἡ βέβαια ἐτρελλάθησι!..
μὲ τὰ σωστά σου δηλαδὴ τὸ λέγεις πῶς ἀπόψε,
θεὸ νάβγῃς ἀπ' τὸ σπιτί σου νὰ πῆς νὰ βρῆς τὸ

[Φράγκο;

NETZIMΠΕ

Ἄν τὴν ἀγάπη ἤμποροῦν νὰ τῆνε ποῦν καὶ τρελλὰ
εἶμαι, Φατμά, στ' ἀλήθεια, ναί, τρελλή! μὰ πιά
[τὰ λόγια
ἄς πάψουν, κι' αἴντε πήγαινε στὸ σπιτί τοῦ Καρέττου
καὶ πές του πῶς θεὸ νὰ βρεθῶ κοντὰ στὴ λίμνη
[ἀπόψε.

ΦΑΤΜΑ

Θεὸ μου! εἶν' ἀληθινὸ; μὰ. Νετζιμπέ μου, πρῶτα
ἐσκεόθηκες αὐτὸ ποῦ λές; δὲν ξέρεις, ἀχ καημένη,
ὅτι ὁ Καρέττος ἔπιστος πῶς εἶναι; δὲν τὸ ξέρεις;

NETZIMΠΕ

Τὸ ξέρω δὰ καὶ τί μ' αὐτό; τί σχέση μπορεῖ ν' ἔχη
μὲ τὴ θρησκεία ὁ ἔρωτας; καὶ ἂν ἐκεῖνος ἔχη
τὸ Ναζωραῖο γιὰ θεὸ, κ' ἐγὼ τὸ Μωχαμέτη,
ἂν στοὺς θεοὺς μᾶς διαφορὲς χωρίζουν τὸν καθένα,
μᾶς ἀδερφώνει πῶς στενὰ τοὺς δύο μᾶς ἡ Ἄγάπη.

ΦΑΤΜΑ

Μή, Νετζιμπέ μου, βλαστημᾶς καὶ σκέψου πρὶν τὸ
[κάμης
κι' ἂ δὲν ψηφᾶς τὴν ποιή, ποῦ ὁ Προφήτης δίνει
σ' ὅσους ἀγάπη κάμουμε μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστης,
τὴν τιμωρία τοῦ Καδὴ νὰ ροδηθῆς σοῦ λέγω.

NETZIMΠΕ

Μόν' ὁ Καρέττος μου Καδὴ καὶ δικαστὴς μου εἶναι.
Σύρε, Φατμά, καὶ πρόσχε νὰ μὴ σὲ δῇ κανέννας.

ΦΑΤΜΑ

Πηγαίνω, μὰ καλλίτερα μού φαίνεται θεὸ νάταν,
ἂν τσάκιζα τὸ πόδι μου κατὰμῆς τοῦ δρόμου.
Θεὸ μου! βγάλε ψεύτικους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδιάς
[μου.
(Βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ II.**NETZIMΠΕ (μονάχη).**

Λοιπὸν ἀπόψε! δὲ μπορῶ κ' ἐγὼ νὰν τὸ πιστέψω
δὲ γίνεται, μού φαίνεται, μὲ μῆς τόση εὐτυχία
κάτι θὰ γείνη βέβαια ποῦ θὰ μού τὸ χαλάσῃ
τ' ὄνειρο αὐτὸ τὸ μαγικόν...
Δὲν ξέρω, μὰ προαίστημα μὲ κάνει νὰ φοβοῦμαι.

τάς μου σύγκαιρα τὸν καφεῖ καὶ γλυκό. — Ἐέρτε,
μού εἶπες κοιτάζοντάς τη μὲ καλοσύνη, πῶς ἡ Ζω-
ούλα μᾶς ἐστάθηκε δευτέρη μητέρα, ὕστερα ἀπὸ τὸ
θάνατο τῆς μακαριστάς. Γιὰ μένα πρὸ πάντων.
Ἦταν ἡ μονάχη μᾶς συντροφιά καὶ παρηγοριά.
Καὶ γιὰ τὴν ἀδερφούλα μου Σοφούλα ἡ καλοπροαί-
ρετη κυρούλα, ποῦ διδάχε καὶ χρυσὰ λόγια τῆς
ἐσκόρπιζε στὴν ψυχὴ. Χρωστάμε πολλὰ στὴ Ζωού-
λα, στὴ θεῖα Ζωούλα, ὅπως θυμόμαστε τὴ λέγατε.
— Στὴ θεῖα Ζωούλα, ναί, στὴ θεῖα Ζωούλα μᾶς,
εἶπα. — Ἡ Ζωούλα ἐψήθυσσε σ' αὐτὴ τῆς ἀδερφού-
λας σου κάτι, κ' ὕστερα ἦρθε καὶ μὲ καλονούχτης ἡ
Σοφούλα πηγαίνοντας νὰ κοιμηθῇ. Ἐμείναμε γιὰ
μιὰ στιγμή μονάχοι, γιὰτι καὶ ἀδερφός σου ἔφυγε
γιὰ τὴν κάμαρά του, νὰ διαβάσῃ. Ἐσῆκωσες τὰ
μάτια πρὸς ἐμένα καὶ πάλι τὰ χαμήλωσες, κἀνον-
τας ἕνα κίνημα γιὰ νὰ πιάσῃς τὴ γάτα, ποῦ στρι-
φογύριζε στὰ πόδια σου χαϊδεουμένη. Ἐκοίταξα
τὰ μαλλιά σου, ποῦ στεφάνι ἦταν στὴν ὁμορφὴ σου
ὀψη περικαλλο, τὰ μαλλιά ποῦ πλεξίδες ἐδέονταν
ἐκεῖ γιαλιστερές, κατάμαυρες, σὰν κατραμῆνια φεί-
δια κ' ἐκοίταξα τὰ μεγάλα φρύδια ἐσειόνταν ζη-
λευτὰ πάνω ἀπὸ τὰ μάτια σου, τὰ μάτια ποῦ μού
ἐθύμιζαν πάλι τὶς πεταλίδες, μαῦρες, στὰ βάθια
τοῦ πελαγίστου κάμπου. Κ' ἐθυμήθηκα πάλι πίσω

τὰ καραβάκια καὶ τὴν παλιὰ μᾶς λευτεριά. Στὰ
στήθια μου ἐρχόταν ὁ μπᾶτης ἀπὸ τὰ πέρατα, ποῦ
πόσες βολές μαζὶ ἐνοιώσαμε νὰ μᾶς δροσίξῃ. Καὶ
βρέθηκα στ' ἀκρογιάλια μᾶς, καὶ ἀγροίκησα τὴ φω-
νὴ σου, μέσα στὴ θάλασσα νὰ πλῆ, σὰν θαλασσο-
πουλιὸ κελαιδισμὸς, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς χειμωνιάτι-
κες τώρα μπόρες, τὶς μπόρες ποῦ θὰ φέρουν αὔριο
τὰ μαῦρα σύννεφα ποῦ τριγυρνᾶν ἀπάνω καὶ γύρω
στὰ βουὰ. Κι' ἀγροίκησα πάλι μέσα στὴ νύχτα,
ἔξω στὸν ξεφυλισμένο κῆπο, γύρω στὸ δαρμό τοῦ
ἀγέρα στὰ κλαδιά, σὰν ἕναν ἀντίλαλο ποῦ μισακού-
γοῦτον, σθυσμένος καὶ μυστικός. Ἀκρομάστηκα βε-
θότερα, καὶ ξεχάστηκα. Ἐρχόταν ἡ φωνὴ σθυσμένη
σὲ ρθόγγους, σὲ μισόλογα, ἀπὸ τὸν ἀγέρα καὶ τὸ
θρὸ τῶν δεντρῶν στὸν κῆπο. Πρὸ πάντων τὰ κυπα-
ρίσια ποῦ ἀγεροθεροβοῦσαν, καὶ στὴν ψυχὴ μου με-
γάλωνεν ἡ εἰκόνα τῆς βοῆς τους, ἔτσι θλιβερότερη,
ἔτσι βαθυθοκώπια. Μὰ ξαφνιαστικὰ γιὰ μιὰ στιγ-
μὴ σὰν πρόσφασε στὸ σίγα τοῦ ἀγέρα ν᾿ ἄρθῃ ὡς μὲ
τὰ μᾶς ἡ στερνὴ λέξη, μισόφωνη, μακρυσμένη στὴ
στερνὴ συλλαβή, σὰν παρὰ πονο καὶ σὰν βόγγος. Μού
φάνηκε πῶς ἔλεγε. «Στὸ καλό... καλό...λό...» Μὰ
ὄχι, ἂ ναί, ναί, εἶνε κεῖνο, τὸ τραγούδι σου, τὸ δικό
σου, τὸ παλιόν... Μὰ πῶς, ἀληθινὰ, τέτοιαν ὥρα...
κι ἀπὸ ποιόν;.. Κι' ἀκρομάστηκα. «Στὸ... γιὰ-

Εἶν' ἡ θρησκεία ἀραγε, πού μέσα μου φωνάζει
πῶς πιότερο ἀγάπησα π' αὐτήν ἕνα γκισιούρη;
Φύγετε, σεῖς Φόβοι· χλωμοὶ καὶ ζαρωμένες Ἐγνοίες,
πού ζώνετε σάν ἐχιδνεσ τὴ μαύρη τὴν καρδιά μου,
φευγάτε καὶ τὸν Ἐρωτα ἀφέστε τον μονάχο
νὰ μοῦ δροσίσ' τὰ σπλάγχνα μου μὲ τὴ γλυκειὰ
[πνοή του.

ῶ! τώρα δὲ σὰς σκιάζομαι· τὸ φυλαχτὸ πού κρύβω
ἐδῶ βαθειὰ στὰ στήθια μου, σὰς διώχνει, σὰς ξορίζει·
θὰ τρέξω ἀφοβη νὰ βρῶ στὴ λίμνη τὸν καλὸ μου
καὶ στὴν ἀγάπη μου κοντὰ θεῖ νὰ γελῶ τὸν κόσμον
καὶ τίς συνήθειες του μαζί!...

Καρτέττε, πρόσμεινέ με!
(Βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ ΙΙΙ.

Ἡ σκηνογραφία ἀλλάζει· παραοιτάνει τώρα ἕνα
μέρος ἐρημικὸ κοντὰ στὴ λίμνη. Ὁ Καρέττος μὲ
στραιωτικὴ στολή πηγαίνεόχρεται μονάχος.

ΚΑΡΕΤΤΟΣ

Βάστα, καρδιά μου, μὴ χτυπήσῃ, μόν' πάψε τοὺς
[παλμούς σου
μὴ τόσο δὲ μοῦ βιάζεσαι καὶ ξεπερνᾷς τὴν ὥρα,
τὸ χρόνο τὸν ἀνάστηστο· δὲν ἔφτασεν ἀκόμα
ἡ Νύχτα ἢ χρυσοπράσινη στοῦ δρόμου τῆς τῆ μέση.
Νάτος ὁ τόπος πού φωλιά τὸ Ἐρωτα θὰ γείνη·
τὸ μέρος νὰ τὸ ἐρημικὸ, πού τὸ νερὸ τῆς λίμνης,
γλυκοχαϊδεύει ἐρωτικά τὸν ἄνθος, τὰ πετράια·
ἐδῶ σὲ λίγο θεῖ νὰ δῶ καὶ ἐγὼ τὴ Νετζιμπέ μου!
Γιατὶ δὲν εἶσαι σκοτεινὴ, γιατί ἀπόψε, Νύχτα,
δὲν ἔβαλες τὸν πέπλο σου τὸν πὺρ βαθῦ σου μαῦρο;
Δανείσετέ την σκοτεινὰ ἐσεῖς τοῦ Ἄδη σκότη
γιὰ νὰ κρυφτῇ ἡ παρθένα μου μὴ λάχη καὶ τὴ δοῦνε.
Καὶ σεῖς, διαμάντια φωτερὰ, ὅπου λαμποκοπάτε
καὶ ἀμέτρητα προβαίνετε στὸν οὐρανὸ σὰ μάτια,
σβυστεῖτε, δὲ χρειάζεστε, θὰ νάρθη ἡ Νετζιμπέ μου!
Σάν πάτημα μοῦ φάνηκε!.. θὲ νάναξ δίχως ἄλλο
ἢ κόρη τῶν ὄνειρων μου!.. κανένα φύλλο θάταν
καὶ ἡ φαντασία, καὶ ἡ καρδιὰ πῆραν φωτιά καὶ ἐκάμαν,
ἀγαπητὴ περπατησιὰ τὸ πέσιμο τοῦ φύλλου!
Ἐ! Χρόνε, χρόνε, πέρασε, μὴ μὲ παιδεύης, φτάνει·
τὸ μετρημένο βῆμα σου ἐνοῖζε λίγο, Γέρο,
ὡς νάρθουν τὰ μεσάνυχτα· μετὰ, καθίζεις πάλι
καὶ αἰώνια ξεκουράζεσαι. ἄ θέλγης, δὲ μὲ μέλει.
(Ἀκούονται περπατησιές).

ῶ! τώρα δὲ γελάστηκα, ἡ Νετζιμπέ μου θάναι.

λο... γιὰ...» καὶ ἡ φωνὴ χάνοταν πάλαι τότε στὴ
βουή τῶν κυπαρισσιῶν πού ἐξούσανε, καὶ στὰ φύλλα
ἀπὸ τίς μηλιές καὶ ροδακινιές πού ἐθρούσανε, σάν
ζερά, παλιά, πεθαμένα μεταξωτὰ νὰ ἐσκίζονταν
μ' ὄρημ' μέσα στὴ νύχτα. Ἐτσι πάντῃα.

Τὰ μάτια μὰς ἀπαντηθῆκανε τώρα. Κάτι εἶ-
παμε, μὰ δὲν εἶχαμε τὸν καιρὸ νὰ τὸ συλλάβουμε,
νὰ τὸ ἀγγίξουμε. Ὡστόσο τὸ τραγούδι ἐρχότανε
σιμώτερα, καὶ ἐνας-ἐνας μισοκοιμένος ἀπὸ τὸν ἄγερα
ἦχος, συμμένος σάν τὰ ζερά φύλλα ὡς τὰ τζάμια
τοῦ παραθυριοῦ, ξεψύχαινε ραμφίζοντας ἐκεῖ, τὰ
στερνὰ σπειριὰ τοῦ καλοκαιριοῦ μὰς, σάν τὸ πουλὶ
τῆς ἄνοιξης πού μὰς ἀποχαιρετοῦσε... ῶ, θεῖ μου,
πόσο καθαρά ἀκούω τὴ φωνή, καὶ ἀκούω τὴ μουρουδιά
τοῦ καλοκαιριοῦ μὰς, καὶ ἀκούω τῆς θάλασσας τὸν
ἀνασσαμὸ πού γέρνει καὶ σὺ ψιθυρίζει στ' αὐτιά μὲ
τόσα κυματάκια... Κεῖνες σὶ εὐωδιές τῆς θάλασ-
σας, καὶ κείνη τὰ χαλίγια, τὰ κατάσπρα πού λυώ-
νουν στὸ κύμα, σιγαλὰ σιγαλὰ, σάν τὰ κοκκαλά-
κια σου ἀῦριο στὸ χῶμα, σάν τὰ δοντάκια σου πού
ἀστράφτανε τότες στὸν ἥλιο... Ἀκούω τὸ τραγούδι,
καὶ ἀκούω τὴ ζωή, τίς εὐωδιές τοῦ καλοκαιριοῦ μὰς,
καὶ νοιώθω ἕναν κόσμον πού μοῦ φερναν τότες τὰ
μύρα—τὸ ἴδιο καὶ τώρα ἀπὸ τὸν ἦχο ἀναστημένο
στὴν ψυχή μου...

ΣΚΗΝΗ ΙV.

Νετζιμπέ, Φατιά καὶ Καρέττος.

NETZIMPE (ἀπὸ μέσα).

Φατιά, φοβοῦμαι, σκιάζομαι, ἐφτάσαμε, γιὰ πὲς μου;
Θεῖ μου! μὴν εἶν' ὄνειρο; Πού εἶναι ὁ Καρέττος;
(Μπαίνουν).

ΚΑΡΕΤΤΟΣ

Ἐδῶ, ψυχή μου! καρτερὰ γιὰ νάρθη ὁ Καρέττος.
ῶ Νετζιμπέ μου, σ' ἀγαπῶ!

NETZIMPE

Κ' ἐγώ, καὶ ἐγώ, Καρέττε!

ΚΑΡΕΤΤΟΣ

Πὲς το ξανά, ἀγγελόμορφη, πλάσμα οὐρανό, πὲς το,
καὶ ἄς μὲ ρουφήξ' ἡ θάλασσα ἐτούτη δῶ τὴν ὥρα!
Ἄχ! νοιώθω μέσα τὰ στήθια μου πλημμύρα ἀπὸ ἀγάπη·
θῆθελα νάχω, Νετζιμπέ, τὴν ἀγκαλιά τῆς Φύσης
νὰ σ' ἀγκαλιᾶζω ἀδιάκοπα, θῆθελα νάμαι ἀγέρι
νὰ παίζω μὲ τ' ὀλόχρυσά μαλλιά σου νύχτα μέρα!

NETZIMPE

Κ' ἐγώ, Καρέττε, θῆθελα σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ μέρος
ὅλ' ἡ ζωὴ μου νὰ διαθῇ καὶ νὰ σ' ἀκούω πάντα
ὄλημερίς καὶ ὄλονυχτὶς χωρὶς νὰ σὲ χορταίνω!
Λέγε, Καρέττε, λέγε μου· τὰ λόγια σου μοῦ εἶναι
καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης πὺρ γλυκὰ τὸ μαγεμένο φλοῖσβο!

ΚΑΡΕΤΤΟΣ

Ἐλα, ἀγάπη μου, μαζί ἀγκαλιαστοὶ ἐδῶ πέρα
στὸν ἔχτο νὰ καθίσουμε τῆς κοιμισμένης λίμνης,
τὴ μουσικὴ ν' ἀκούουμε πού μέσα στὰ χαλίγια
τῆς λίμνης κάνει τὸ νερὸ, καὶ ν' ἀδερφώνονται ἐτσι
οἱ μουσικὲς οἱ δυὸ μαζί, τῆς λίμνης, τῆς καρδιᾶς μὰς!

NETZIMPE

ῶ! μὴ Καρέττε μου, νὰ ζῆς! ὦ, μὴ κοντὰ στὴ λίμνη,
τὴ λίμνη τὴν κατάρτη, τὴν κοσμοπνίχτρα λίμνη.
Δὲν εἶναι τόπος γιὰ φιλιὰ· ἄς φύγουμε καὶ ἄς πάμε
ἀλλοῦ νὰ χτίσουμε φωλιά στὸ σπύτι μου, ἄ θές, πάμε.
Ἐγὼ ἐδῶ πέρα σκιάζομαι· ἀκούς, οἱ καλαμιῶνες
πῶς πένθημα τὰ φύλλα τους χτυπᾷν; θαρρεῖς πῶς
[κλαῖνε

τ' ἀμέτρητα τὰ πλάσματα, πού εἶδανε τὴ νύχτα
νὰ χάνονται, νὰ πνίγονται μέσα τὰ βαθειὰ νερά της.

ΚΑΡΕΤΤΟΣ

Βγάλ' ἀπ' τὸ νοῦ σου, Νετζιμπέ, τίς σκέψες τούτες
[καὶ ἔλα
νὰ κάτσουμε κοντὰ κοντὰ σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πέτρα·
ἔχουμε τόσα πράματα νὰ ποῦμε· καὶ ἂν ὁ τόπος
σάν ἄγριος σοῦ φαίνεται καὶ πένθημος καὶ κρύος

θὰ τὸν ζεστᾷν' ἡ ἀγάπη μὰς, ἐσύ θὰ τὸν μερέψης!

NETZIMPE

Πάντα ψυχρὸς, Καρέττε μου, καὶ κρύος εἶν' ὁ τόπος
πού τοῦ θανάτου διὰβηκε ἡ κρυερὴ φτερούγα·
δὲν τὸν θερμαίνουμε φιλιὰ, δὲν τὸν μερέψ' ἡ Ἀγάπη!
Ἄλλοίμονο σ' ἐκείνονε π' αὐτὴν ἐδῶ τὴ λίμνη
σιμώνει τὴν ἀχόρταχη· λέγουν πῶς δυστυχίες
καὶ συμφορές τοῦ ἐρχονται· νεκροὶ καὶ βρυκολάκοι
καὶ τὰ στοιχεῖα γυρνοῦν ἐδῶ κείνων πού ὁ Βεζύρης
ἐπνίξε μέσα τὰ τρῖσθαθα καὶ σκοτεινὰ νερά της!

ΚΑΡΕΤΤΟΣ

Ποῖος σοῦπε τέτοια πράματα; δὲ ξέρεις, Νετζιμπέ μου
πῶς τοῦ Βεζύρη τ' ὄνομα δὲν πρέπει ν' ἀναφέρης·
γιὰ τέτιες μαλιστὰ ἀφορμὲς; ἄ σ' ἄκουε κανέναν·
μόνο τὸ συλλογίζομαι καὶ μὲ παγώνει ὁ τρόμος!

NETZIMPE

Ἄ μ' ἄκουε, Καρέττε μου, θὰ μ' ἔπερναν καὶ ἐμένα
σάν τὴ Φροσύνη τὴ φτωχὴ δῶ μέσα νὰ μὲ πνίξουν;
Νὰ πάλι τὴ θυμῆθεκα τὴ φοβερὴ τὴ νύχτα,
πούδα μ' αὐτὰ τὰ μάτια μου τὴν κακομοῖρα ἐκείνη
μ' ἄλλες δεκάζη ὁμορφονιές νὰ τῆνε πᾶν στὴ λίμνη.
Καθόμουνα μὲ τὴ Φατιά· θυμῆθεκα, ἦταν μιά νύχτα
σάν τὴν ἡμέρα λαμπερὴ· τόσο τ' ἄχνῶ φεγγάρι
ἐφώτιζε ὀλοσπρόγγυλο καὶ ἀστῆρι τὴν πλάση,
ρίχποντας μέσα τὰ Γιάννινα τίς ἀργυρές του ἀχτιδες.
Κοντεύαν τὰ μεσάνυχτα, καὶ ἐγὼ στὸ παραθύρι
πάντ' ἀγρυπνη στεκόμουνα καὶ ἐσεῖνα συλλογίζομουν·
ζάφνου ἐκεῖ στὴ σιγαλιὰ σάν κλάματα ἀγροικιοῦνταν
καὶ βογγητὰ καὶ στεναγμοὶ...

ΚΑΡΕΤΤΟΣ

Φτάνει, γλυκειὰ μου ἀγάπη
γιὰ κλάματα, γιὰ στεναγμοὺς δὲ θέλω πια ν' ἀκούσω·
φτάνει πού μοῦπες πῶς ἐμὲ μονάχα ἐσυλλογιόσουνε.
Καὶ τώρα, ἂν ἀληθινὰ φοβάσαι, Νετζιμπέ μου,
καὶ σκιάζεσαι, μὴν τὰ Στοιχεῖα καὶ οἱ Βρυκολάκοι
[βγῶνε,
πηγαίνουμε στὸ σπύτι σου· καὶ ἐγὼ τὸ μέρος
τὸ διάλεξα γιατί εἴτανε κρυφὸ, μοναχισμένο·
μ' ἀφοῦ σοῦ φέρει ἐνθῆμησες καὶ φόβους σοῦ γεννάει·
δὲ ξαναρχόμαστε ἀκούς; θάρρομαι κάθε βραδυ
κρυφὰ, κρυφὰ στὸ σπύτι σου... θὰ δῆς πῶς θὰ περναίμε,
θὰ μοιάζουμε σὰ δυὸ πουλιὰ μέσα τὴ ζεστὴ φωλιά
[τους!

Μὰ δὲν ἀκούς, Ἀγάπη μου; τί ἐπαθεῖς; τί ἔχεις;
NETZIMPE

Πάμε, Καρέττε μου, ἀκριβὲ!

Κακόμοιρη Φροσύνη!

(Τελιώνει ἡ Α' πράξη)

M. A. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

— Νὰ ξέρατε ποῖος εἶνε πού τραγουδαί, μοῦ
εἶπεσ φοβισμένα κάπως, καὶ κοιτάζοντας πρὸς τὸ
παραθύρο πού ἔβλεπε κατὰ τὸν κῆπο. Εἶνε δ...

— Ὁ Γιάννης, πρόφτασα νὰ εἰπῶ πρῶτον ἀπο-
τελειώσῃς.

— Ναι ὁ Γιάννης... τραγουδαί πάντα κάποιες
τέτοιες ὥρες... Ὁ μοναχὸς πού τραγουδαί τέτοιες
ὥρες.

— Ἐτσι γυρίζει πάντα ὁ σκοπὸς στ' ἀκρογιά-
λια... καὶ ἐρχεται καὶ δῶ, καὶ ἀπόψε τόσο γλυκά...
τόσο παρήγορα... Ἐπρεπε ἀπόψε νάρθη καὶ ἡ φωνὴ
τοῦ Γιάννη ἐδῶ... Πόσο γλήγορα σβύνει ἡ φωνή...
πόσο βαθειὰ φτάνει ὁ σκοπὸς... Καὶ ὡστόσο δὲν
εἶσαι εὐχαριστημένη... Πικραίνεσαι ἀπὸ τὴ ζωή...

— ῶ, τί τὰ θέλτε. Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού κλεί-
στηκα ἐδῶ μέσα, καὶ στοὺς τέσσερους τοῖχους τῆς
κάμαράς μου, κοπέλα μεγάλη πλιά βλέπετε, ἐνοίωσα
τὴν πλάκα τῆς ζωῆς νὰ γέρνη πᾶνωθὲς μου. Πᾶνε
οἱ χαρές τοῦ ἡλίου στὴ χλόη καὶ πᾶνε οἱ ἀφροὶ καὶ
τὰ τριαντάφυλλα στ' ἀκρογιάλια μὰς... στ' ἀκρο-
γιάλι μου...

— Καὶ δὲ χαίρεσαι ἐδῶ μέσα πού εἶσαι ἡ βα-
σίλισσα μὲς μυστικῆς καὶ ὀλάγαθης ζωῆς;

— Ἡ προσευχὴ εἶνε τώρα λιγότερη στὰ χεί-
λια μου, καὶ ἀκόμα δὲν ἄγγιξα τὴ λύρα οὔτε μιά

βολὰ ἀπὸ τότες... Θυμῶσατε πού θέλατε νὰ παίζω
τὰ βαθειὰ τραγούδια μὰς, στίς χορδές της οὐλα; Ἐ-
μαθα ὅστερα νὰ κρούω τὴ λύρα λυπητερά, καὶ ἐδίνα
στὸ δοξάρι μοῦ τὸ κέσμα καὶ τὸ μοιρολόι. Μπορεῖ
νὰ μὴν ἦταν ἡ μουσικὴ μου τραγὴ καὶ μεγαλό-
πρεπη ὅπως τῆς δεσποινίδας Μάρθας πού παίζει
στὸ πιάνο της, στὴν Ἀθήνα, μὰ τὴν ξέρατε πῶς
ἦταν ἄγρια...

— Ἀληθινὰ, πῶς πάλαι ἡ Λύρα; Παίζεις πάντα
ὅπως τότε κείνες τίς φανταστικὲς σου μελωδιές;
Θυμᾶσαι κείνο τὸ τραγικὸ παράπονό της στὰ δά-
χτυλά σου; Ἐλα, στ' ἀλήθεια, τότε θὰ μοῦ παί-
ζης; Ἄῤῥιο αἰ!

— Ναι, νὰν τῆς βᾶνω καινούργιες κόρδες! Δὲν
ἔμαθα παρα μονάχα κάποια μοιρολογικὰ τραγούδια
νὰ παίζω καὶ ἀπὸ τότες, πού θὰν τὰ θυμῶσαι.

— Καλέ μου, κύρ' Ἀντρέα, δὲ μοῦ λέτε σεῖς
τί νὰ κάνω μὲ τούτη τὴν κακιά μὰς κοπέλα, πού
ὄλο καὶ παραπονιέται γιὰ τὴ μοῖρα της;.. μοῦ εἶπε
ζαφνικὰ κουνιώντας ἀπελπιστικὰ τὸ κεφάλι της μὲ
τὴ μαῦρη της μαντίλα, ἡ θεῖα Ζωούλα.

— Νὰν τὴ δειροῦμε... νὰν τὴ παιδεύομε...
Ἄ, κυρὰ θεῖα μου, ἐτσι κάνουν τὰ κορίτσια ὡς πού
νὰ ἰδοῦνε καλὰ στὸ βιβλίον τῆς ζωῆς... Ἡ Θεοῦ
δὲν παραπονιέται μὲ τὴν τύχη της· μὰ κάποιον πα-

Ο ΝΟΥΜΑΣ ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀρ. 10.—Γιὰ τὸ ἔξωτε-
ρικό φρ. χρ. 10
20 λεφτά τὸ φύλλο λεφτά 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κδόκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὁφθαλμιατρεῖο), Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπω-
λειό Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια),
στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» Γ. Κολάρου.

Στὸν Πειραιά: Καπνοπωλεῖο Γ. Σηροῦ, ὁδ. Βου-
βουλίνης ἀρ. 1, σιμὰ στὴν Τροῦμπα.

Ἡ συντρομὰ πλερώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἐνός
χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΤΟ ΚΑΚΟ

Ἐγινε πιά πούγινε, θὰ πείτε ὅσοι διαβάσετε
τὰρθρα γιὰ τὸν καινούριο ἐκπαιδευτικό νόμο
πὸν ἀρχίζουμε νὰ δημοσιεύουμε ἀπὸ σήμερα,
τὸ κακὸ ἔγινε πούγινε καὶ καμιά γιατρεία δὲ
σηκώνει. Καὶ δὲν ἔχετε ἄδικο. Ἀφοῦ τὸ νο-
μοσχέδιο ψηφίστηκε κ' ἔγινε νόμος κ' ἀφοῦ ὁ
νόμος ἐφαρμόστηκε κώλας, τί ὠφελοῦνε τὰρ-
θρα κ' οἱ διαμαρτύρησες; Κάτι ὠφελοῦν κ'
αὐτὰ. Δείχνουν πόσο μεγάλο εἶναι τὸ κακὸ,
φωτίζουν τὸ ζήτημα, ἀνοίγουνε μάτια κ' ὁ
θεὸς νὰ δώσει νὰ ζωντανέψουν καὶ χέρια νε-
κρωμένα, ἀφοῦ ἀποδείχτηκε πιά τρανὰ πῶς
ἐδῶ στὸν τόπο μας μονάχα τὰ ζωντανὰ χέρια
ἀκούγονται καὶ γίνονται σεβαστὰ.

Ἀν οἱ δασκάλοι δὲν εἶχαν ἐξυλισμένα τὰ
χέρια τους, ἂ σηκώνοντόσαν κ' αὐτοὶ καθὼς
σηκωθῆκανε οἱ ταχ. καὶ τηλ. ὑπάλληλοι, ἂν
τριζάνε λίγο τὰ δόντια τους, τὸ ὀλέθριο γι'

αὐτοὺς νομοσχέδιο δὲ θὰ περνοῦσε τόσο πανη-
γυρικά καὶ δὲ θὰ γενότανε τόσο σιδηροδρομικά
καὶ νόμος τοῦ Κράτους. Μὰ οἱ δασκάλοι πε-
ριοριστήκανε σὲ πλατωνικὲς διαμαρτυρήσες, σὲ
διακονιάρικα παρακάλια, σὲ ἀναιμικὰ ὑπομνή-
ματα, σὲ πράματα δηλ. πὸν γιὰ δῶ ἀπὸ καιρὸ
μπαγιατέψανε, καὶ γι' αὐτὸ ἀνεβῆκανε σὰν ἄ-
κακα ἀρνιὰ στὴν καρμανιόλα, πὸν γιὰ δαυτοὺς
σιτήθηκε, χωρὶς κανένα νὰ συγκινήσουνε.

Μὰς λένε σήμερα πῶς ὁ καινούριος νόμος
χτυπάει κατὰκαρδὰ τὸ λαὸ καὶ τὸ πιστεῖνουμε.
Μὰ ἐμεῖς ὁ λαὸς τί φταῖμε ἂ δὲν κωνηθῆκα-
με ὅταν εἶταν καιρὸς, ἀφοῦ ἡ ἀφεντιὰ τους
πὸν θὰ μὰς ἠλεχτροῖζανε καθήσανε μὲ σταν-
ρωμένα τὰ χέρια; Ἐδῶ σὲ λογαριάζουνε μο-
νάχα σὰ σὲ βλέπουνε ζωντανὸ τοὺς ὠφίους
τοὺς πατῆνε καὶ οἱ δασκάλοι—τί νὰν τὸ κρῦ-
βουμε;—σὰν ψηφιζότανε ἡ καταδίκη τους δὲ
δείξανε κανένα σημάδι ζωντανοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι ὅμως ἀκόμα καιρὸς. Μεθαύριο θὰ ε-
θεῖ ἡ Βουλὴ ἢ Κυβέρνηση μπορεῖ καὶ νὰ λ-
λάξει κ' ἀφοῦ οἱ νόμοι ἐδῶ ἀλλάζουνε μὲ
κάθε καινούρια Κυβέρνηση, καμιά φορὰ καὶ
μὲ τὴν ἴδια πὸν τοὺς ψηφίζει, μπορεῖ νὰ λλα-
χιεῖ, στὸ καλύτερο ἢ στὸ χειρότερο, κ' ὁ δι-
κὸς τους νόμος. Τότε ἂς ζητήσουνε σὰ ζωντα-
νοὶ ἀνθρώποι τὸ δίκιο τους, ἀφοῦ πιά μὲ τὰς-
θρα πὸν ἀρχίζουμε νὰ δημοσιεύουμε ἀπὸ σή-
μερα, θὰ ξέσουν ποιὸ εἶναι τὸ δίκιο τους καὶ
θὰ μάθουνε μὲ ποῦ τρόπο πρέπει νὰν τὸ ζη-
τήσουν.

Η «ΕΣΤΙΑ»

τῆς Τετράτης, μὲ τὸν τίτλο «Ὁ Κίνδυνος», δημο-
σίεψε ἕνα δυνατό καὶ λογικώτατο κέρρο γιὰ τὴν
ἀγοραστὰ τῶν ἐμπόρων μας πὸν ἐπιμένουνε, μ' ὄλον
τὸν ζεπεσμό, ἢ κάλλιο τὸν ἐξευτελισμὸ τοῦ φράγ-
κου, νὰ κρατῆνε τίς διαφορὲς πρᾶματιες τους ὑψω-
μένες καθὼς κ' ὅταν τὸ φράγκο εἶτανε στὰ 1,50 καὶ
ψηλότερα.

Ἡ ἐπιμονὴ τους αὐτῆ, ἢ παραπολυ ληστρική,
θὰ κάνει, λείει ἡ «Ἐστία», τὸν κόσμον νὰ τραβηχτεῖ
λίγο λίγο ἀπὸ τὴν ἀγορὰ μας καὶ νὰ καταφεύγει
στὶς ξένες ἀγορῆς γιὰ ὅτι τοῦ χρειάζεται, ἀφοῦ δὲ
καὶ τώρα δὲν εἶναι λίγοι πὸν φέρνουν ἀπὸ τὴν Ἐν-
ρώπη τὰ ρούχα τους, ἀφοῦ τοὺς κοστίζουν ἔτσι φτη-
νότερα. Μὰ κ' οἱ φοιτητάδες θὰρχινήσουνε νὰ προ-
τιμοῦν τὰ Ἑρωπαϊκὰ πανεπιστήμια, ἀφοῦ μ' ἔσα

ξοδιάζουνε σήμερα ἐδῶ, μποροῦν περίφημα νὰ ζοῦν
κ' ἐκεῖ καὶ νὰ σπουδάζουν καλύτερα.

Οἱ ἐμπόροι μας στ' ἀλήθεια τὸ παράκαναν. Ἄ-
νεθαίνει τὸ φράγκο ἐντὸς λεπτὸ, ἀνεβάζουν κ' αὐτοὶ
ἀμέσως τίς τιμές. Κατβαίνει τὸ φράγκο μὲ δυὸ
δεκάρες, ἢ καὶ περισσότερο, οἱ τιμές οἱ ἴδιες. «Ἄγο-
ράσαμε, σοῦ λένε, μὲ φράγκο ὑψωμένο». Βρὲς λογα-
ριασμὸ τοῦ λόγου σου σὲ τέτια λογικῆ. Καὶ τὸ κακὸ
εἶναι πὸν δὲν μπορεῖ ἡ Ἀστυνομία νὰ τοὺς μετα-
χειριστεῖ κ' αὐτοὺς σὰν τοὺς ψωμάδες καὶ νὰ βάλει
γλέμι στὴν ἀγοραστὰ τους.

ΜΑΘΑΜΕ

πιά, ἂν κ' ἀρχὰ, πόσους καὶ ποιους τίτλους ἔχει
στὴ ράχη του ὁ κ. Πιτζόρνο πὸν μίλησε τίς προαλλ-
λες τόσο χαριτωμένα στὸ Ὁδεῖο Λότνερ γιὰ τὸ
γλωσσικὸ μας ζήτημα. Εἶναι, λείει κάποια φημερίδα,
«φιλέλλην—σοφὸς—ἐξ Ἑλβετίας—Ἑλληνιστής».
Γιὰ φανταστεῖτε! Φιλέλλην καὶ νὰ βρίζει τὴ γλώσ-
σα πὸν μιλάει ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς. Σοφὸς καὶ νὰ
ζαναμασσῆνε τίς Μιστριωτικὲς ἀνοησίες. Ἐξ Ἑλ-
βετίας καὶ νὰ λείει κουβέντες πὸν ἐπιτρέπεται νὰν
τίς λείει μονάχα ἕνας ἄνθρωπος πὸν ἔρχεται ἐκ Νε-
φελοκοκκυγίας. Κ' Ἑλληνιστής. Γι' αὐτὸ πιά ἂς
δώσει λόγο σ' ὄλους τοὺς σοφοὺς τῆς Ἑυρώπης πὸν
θὰ βαστοῦν τὴν κοιλία τους ἀπὸ τὰ γέλια μὲ τὴν
τέτια Ἑλληνοικότητα του.

Ἡ φημερίδα πὸν μὰς πληροφοροῦσε τοὺς λίγο ἰσπα-
νολόικους τίτλους τοῦ αἰῶρ Πιτζόρνο, δημοσιεύει καὶ
μὲ χαριτωμένη ταμπουρλιά γιὰ τὴ νεολαία μας.
«Ἐυτυχῶς—λέει—ἡ νεολαία μας εἶναι τόσο ὑπε-
ρήφανος διὰ τὸν θησαυρὸν τῆς γνησίας (!) γλώσσης
καὶ τόσο πιστῆ εἰς τὰς προγονικὰς παραδόσεις,
ὥστε πᾶς φόβος μήπως κλωνισθῆ εἰς τὰς πεποικη-
σεις τῆς νάποβαίνῃ μάταιος».

Κάτω ἀπ' αὐτὸ ἀρχίζου κατὶ χωρατὰ μὲ τὸ
γενικὸ τίτλο «Λόγια τῆς Ζίστης». Ὁ τίτλος αὐ-
τὸς θὰ ταίριαζε περίφημα ἂν ἀρχίζε ἀπὸ κεί πὸν
ἀρχίζει κ' ἡ κουβέντα γιὰ τὸν κ. Πιτζόρνο.

ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

μας ἀρχινήσανε νὰπλώνουνε στὸν ἥλιο τὰπλυτά τοῦ
Ὑπουργείου μας—κ' εἶναι τόσο ἄπλυτα, λένε, πὸν
ζήτημα ἂν πλυθοῦνε, ἀκόμα καὶ μὲ μὲ μὲ μὲ μὲ
διάλυση... Βουλῆς.

Ὁ Ράλλης κ' ὁ Μαυρομιχάλης, στὰ φανερά

ρᾶπνον θὰ ἔχη, καὶ πρέπει νὰ τὴν παρηγοράτε, ἀπο-
κρίθηκα σὰν σοβαρὸς δάσκαλος.

—Κανένα παράπονὸ δὲν ἔχω, μόνε θὰ ἤθελα νὰ
ζῆσω λίγο στ' ανοιχτὰ, στὴ μεγάλη ζωὴ πὸν ἔζησα
παιδοῦλα σὰν ἤμουνα. Θά ἤθελα ἀκόμα νὰ γυρίσω στὸ
ἀκρογιάλι μου καὶ νὰ τρέξω μὲ ξεπλεγμένα τὰ μαλ-
λιά... Τὸ παράπονὸ μου εἶνε πῶς κλείστηκα ἐδῶ,
σὰν ἔρημη, χωρὶς ἐλπίδες, καὶ πῶθι κανένα. Ὑστερα
τόσον καιρὸ πὸν εἶχαμε νὰ ἰδοῦμε ἄνθρωπο ὅπως
ἐπάς, πὸν νὰ μπορεῖ κανένας νὰ μιλήσῃ καὶ νὰ εἰπῇ
δυὸ λόγια. Ὡ, νὰ ξέρατε τί βρακανο εἶνε ἡ στένεψη
τῆς ζωῆς ἐδῶ, καὶ πόσο μὲ στενοχωρᾶει νὰ βλέπω
πάντα τὰ ἴδια πρόσωπα πὸν αἰώνια κλαῖνε...

—Τί σὰς γνοιάζει; Σεις μπορεῖτε νὰ ζῆστε
στὴ φωλιά σας. Μέσα στὸ σπιτάκι σας εἶνε τόσο
γαληνεμένη ἡ ζωὴ, τόσο μυστικῆ.

—Σὰν τὸ πιστεῦστε, εἶπεσ με φωνὴ σιγαλῆ.

—Τί ὄχι; σοῦ ἀποκρίθηκα σὰν ξαφνιασμένος.

—Τὴ γαλήνη τὴ βλέπετε ἀπόξω. Ἐμπᾶτε
μέσα καὶ θὰ ἰδῆτε πῶς τὸ ρολοῖ πὸν ἀκούτε δὲν
εἶνε καὶ τόσο καλόηχο, σάμπως θὰ τὸ νομίζεστε.

—Ἄς ἀφήσουμε, σοῦ ἀπάντησα μὲ πίκρα,
αὐτὴ τὴν κουβέντα, γιατί θάρρῳ πῶς πολὺ ἀλλά-
ξατε ἀπὸ τὸν καιρὸ πὸν σὰς ἔφησα καὶ φυγα γιὰ
τὴν Ἀθήνα, τρεῖς χρόνια τώρα...

—Ὅχι γώ. Κάτι ἄλλο ἀλλάζει πάντα ἁλό-
γυρά μας, καὶ κατὶ πάντα θὰ λείψῃ μέσα μας. Ἐέρω

καὶ γώ, ἔσως νὰ εἶμαι στὴν ἀπάτη. ὥστόσο πι-
στέφτε πῶς ζῶ βασανισμένη ζωὴ. Καὶ μὴ βιαζόσα-
στε. Θὰ τὰ μάθετε, θὰ τὰ ἰδῆτε: Καὶ θὰ μὲ δι-
καιώστε, ἀποκρίθηκα μὲ κάποια πίκρα.

—Δὲ σὰς τό' λεγα γώ, νὰ τώρα ἀκούστε τα,
μοῦ εἶπε ἡ θειά Ζωούλα, μουρμουρίζοντας κατὶ, καὶ
σύγκαιρα ζητώντας νὰ ξεουτηλήσῃ τὸ καντηλιέρι,
πὸν σπιθοβόλησε.

Ἐναπῆρα πάλε στὰ χέρια μου τὸ βιβλίον μὲ τίς
ζωγραφίες. Δὲν ἤθελα νὰκούσω πλιά τὸ παράπονὸ
σου, τοῦλάχιστο γιὰ κείνο τὸ βράδυ. Ὁ ἀγέρας σὰ
νὰ σώπασε λίγο ὄζω, καὶ τὰ δέντρα ἐτεῖόνταν ἀνά-
ρρη, σὲ ἀποσταμένες φυσματηγές: μὲ ἀρῆὰ βροχὴ
ἐπέφτε στὰ κεραμυδία, καὶ σὰν σπόροι χτυποῦσαν
πότε-πότε οἱ ψυχάλε; στὰ τζάκια συρμένους ὡς ἐκεῖ
ἀπὸ τὸν ξέψυχον ἀγέρα, πὸν ἀναβοίξει κούφια-κού-
φια. Ἐσηκώθηκα γιὰ νὰ φύγω.

—Τόσο γλήγορα φεύγουμε; Κάτσετε λίγο. Τί
μὲ τὴ βροχὴ θὰ πάτε; μοῦ εἶπεσ κοιταζοντάς με στὰ
μάτια.

—Δὲν περᾶζει, κοντὰ εἶνε. Κι' αὔριο θάρρω
νὰ σὰς ἰδῶ καὶ ἡμέρα, εἶπα γελώντας. Τάχα λέτε
πῶς δὲ θὰ χαιρώσατε;

—Ναί, εἰλάτε νὰ πάρουμε μὰζι τὸν καφέ, καὶ
νὰ σὰς εἰπῶ ἕνα τραγουδὶ πὸν ἔμαθα τώρα στερνὰ
ἀπὸ μὲ χωριατοπούλα. Τὸ συντροφεύω στὴ λύρα.

Μὲ κόνταζες τώρα ἀπὸ τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια.

Καὶ χαμογελοῦσες τρισεύτυχη.

—Πόσο μαγαλώσατε, πόσο ψηλώσατε! Νὰ σὰς
εἶδεπα δὲ θὰ σὰς γνώριζα. Ἄντρας γείνατε.

—Ναί ὁ γικός μου, ναί τὸ βλαστάρει μου,
πὸν νὰ τὸ χαρῶ, εἶπε χαιδεύοντάς με τίς πλάτες ἢ
θειά Ζωούλα.

Σοῦ σφιξα τὸ χέρι δυνατὰ, καὶ χαιρέτησα τὴ
θειά Ζωούλα, πὸν μὲ φίλησε.

Κατβαίνοντας στὴ σκάλα μοῦ εἶπεσ. — Ἀὔριο
σὲ περιμένω, τ' ἀκούς; Καλὴ νύχτα!.. Καλὴ νύχτα!..

Μοῦ ἀγγίξεσ τὴν ψυχή, καὶ λαχτάρησε μὲ φέ-
ξη μέσα μου παλιά. Θάρρῳ πῶς σ' ἀκούω νὰ μοῦ
μιλᾶς ὅπως καὶ τότες. Τ' ἀκούς; ἄκουγα ὑστερα
βγαίνοντας στὴ στράτα πὸν μοῦ ψιθύριζε ἡ βροχού-
λα στ' αὐτὶ τ' ἀκούς; ἄκουγα νὰ βγαίνη ἀπὸ κάθε
παράθυρο σπιτιοῦ, καὶ σὰν ἔφτασα στ' ἀκρογιάλι,
ἢ τρανὴ θάλασσα, σκοτεινιασμένη μέσα στὴ χυνο-
πωριάτικη θλίψη της, τ' ἀκούς; μοῦ σφύριζε στ' αὐ-
τί ἀπὸ τοὺς ἀφροῦς τους καὶ τὰ κύματα, μὲ μύριες
φωνούλες. Καὶ βοῦίζαν τότε τὰ μελίγγια μου, καὶ
χτύπαγε ἡ καρδιά μου γλήγορα γλήγορα, φεύγοντας
γοργὰ γιὰ τὸ σπύτι μου, καὶ ἔλεγα ἀθέλητα, καὶ
μουρμουρίζα σὰν ξελοῖσμένος. —Τ' ἀκούς; τ' ἀκούς;..

(ἀκολουθεῖ)

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

συμπεθεροι και συμμυχοι... τρώγονται στα κρυφα σαν τα σκυλια. Ο κ. Νώντας ξύπνησε, λείει, κι αρχίζει να νιώθει την τρικλοποδιά που του βάλανε. Οι άλλοι Υπουργοί, που ύπουργεύουν... και δεν κυβερνούν, σά Συνταγματικοί βασιλιάδες, δεν μπορούν να βεβαιώσουν περισσότερο τη βαριά κηδεμονία του Βάλλη. Κ' έτσι τὸ Υπουργεῖο μας κατάντησε πιζ Ρούσικη σαλάτα ἀπὸ διάφορα ἀταίριαστα πράματα, που ἀντὶ νὰ φαγωθῶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀντιθέτους, τρώγονται ἀναμεταξύ τους.

Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα φτάνουν οἱ ἐφημερίδες μας, ὅσο κι ἂν οἱ ὑπουργοὶ ἐπιμένουνε νὰ βεβαιώσουν πὼς ποτὲ Ὑπουργεῖο δὲ βρέθηκε τόσο μονοιασμένο σὰν τὸ σημερινό.

Ποιὸς λέει ἀλήθεια, θὰν τὸ δεῖξει μεθαύριο ἡ Βουλὴ. Για τὴν ὥρα ὅλοι ἔχουν δίκιο, ἀκόμα κ' ἔμεις.

ΜΙΑ

τραγικὴ ἀποστροφή δημοσιεύτηκε τις προάλλες σὲ κάπια πατριωτικωτάτην ἐφημερίδα ἅπ' ἀφορμὴ τοῦ νόμου γιά τοὺς δημοφρονοὺς που ψήφισε τελευταία ἡ Κρητικὴ Βουλὴ.

Ἡ ἀποστροφή λοιπὸν, που λέτε, που ἀξίζει νὰ ξεφωνίζεται μὲ δυνατὸ ταμπουρλοχτύπημα, εἶναι αὕτη

«Πένθησον, Κρήτη, ὅπως σήμερον πενθεῖ και σύμπασα ἢ Ἑλλάς διὰ τὰς συμφοράς σου!»

Λέτε τώρα μοναχά νὰ κρίνησε ἡ Ἑλλάδα νὰ τραβᾶι τὰ μαλλιά της γιά τίς συμφορὰς τῆς Κρήτης; Μά τὸ Θείισσο, χριστιανοί, δὲν εἶναι χρεσινό. Ἐχει μῆνες και μῆνες τὴν πούρουφηξε ὅλα τὰ δάκρυα τῆς Ἑλλάδας σας!

ΕΚΕΙΝΗ

Ἐρώτησα τὰ κείνα τοῦ ἀγροῦ
Γιατί ἔχουν τέτοια στήν ἄβυσσόν τους ἀγνάδα;
Και μούπαν πὼς τῶν ἄγγιξες ἔσθ
Και πῆρες εἰς τὰ χέρια τὴν ἀσπράδα.

Τὰ ρόδα ρώτησα, γιατί κι' αὐτὰ
Ἐγγραν νὲ μὲ λίρα πρὸς τὸ χῶμα;
Και μούπαν πὼς τῶν φιλίηρες ἐσθ
Και πῆρες εἰς τὰ χεῖλη σου τὸ χρῶμα.

Τὰ τριαντάφυλλα ἐρώτησα κι' αὐτὰ
Γιὰ ποῖα φορμὴ εἶναι κλεισμέν' ἀκόμα;
Και μούπαν πὼς τοὺς πῆρες τὴ δροσιὰ
Στ' ἀγγελικὸ κι' ἀφρόπλιστό σου σῶμα.

Βανίλια εἶπα, βανίλια μου, γιατί
Δὲν ἐωδιάζουν τ' ἄνθη στο κλαδί σου;
Και μούπε πὼς τὰ μύριες ἐσθ
Κ' ἔμειν' ὁ μύσχος γιά πάντα στήν πνοή σου.

Δυὸ ἀστέρια εἶδα και τὰ ρωτῶ γιατί
Τὸ γλυκὸ φῶς τους χλωμίωσε και σβύννει;
Και μούπαν πὼς τὰ κοιτάξες ἐσθ
Κ' ἡ λάμψη τους στὰ μάτια σ' ἔχει μείνει.

Μά κι' ἡ καρδιά π' ἀδύνατα χτυπᾶ
Τὴν ἐρωτῶ πὼς ἔχασε τὸ αἷμα;
Και μούπε πὼς τὴν πλήρωσες ἐσθ
Μ' ἓνα γλυκὸ, ὀλόμαυρό σου βλέμμα

Ποταμός. Κέρκυρα

ΟΙ ΚΡΙΤΙΚΟΙ ΜΑΣ*

Μόναχο 12-2-99.

Ἀγαπητέ μου φίλε,

Μαθαίνω ἀπὸ γράμματα φίλων μου πὼς μοῦ ἐπετέθησαν ἀλύπητα τώρα, και περισσότερο κι ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, ἔδω και τρία χρόνια. Ἄλλὰ τί χρωστᾶω τάχα; Πρέπει νὰ πᾶψω και νὰ σκέφτουμε, γιατί ἡ Τέχνη ξεχωρίζει τὰ ἐπίπεδά της; Σὲ βεβαιώνω, πὼς μὲ πειράζει ἀρκετὰ ἡ ἀδικιολόγητη ἐπίθεση, ἔστονας κι ἂν γίνεται ἀπὸ τὴν ἀγέλη τὴν ἀγευστὴ τοῦ βαθύτερου ὄνειρου. Ὅπως ἂν ἐγώ, ὅταν ἀγκαλιάζω τὴν Τέχνη μου, δὲ συλλογίζουμαι κανένα· γιατί δὲ μ' ἀφάνουν και μὲνα ἡσυχο στήν ἐρημιὰ μου; Ἔνας παρῶδησε κάπιο ποιήμά μου κ' ἔγραψε στὸ τέλος «τὴν κακή μας τὴν ψυχρή μας». Τόσο λοιπὸν ἀστοιχεῖωτος ἀπὸ εὐγένεια εἶναι αὐτός ὁ κύριος; Ποιὸς τὸν ἐμπόδισε νὰ κρίνει και νὰ ἐπικρίνει και νὰ στιγματίσει τὸ ἔργο μου; Ὅμως δὲ στοχάζεται πὼς και ἡ πρωτογέννητη ἀβρότητα ἐπιβάλλει περιορισμούς στήν ἐκφραση, που μπορεί νὰ γίνου τὸ ἄτομο;

Ἔνας ἄλλος ἀνακάλυψε πὼς ἔκλεψε τὴν Ἐντα Γκάμπλερ τοῦ Ίψεν, λέγοντας τὸ «παιδί της». Τὸν συχαίρω γιά τὴν ἀνακάλυψή του. Ποιὸς μορφομένος δὲν ἐγνώριζε, πὼς ἡ ποιητικὴ κι ἀλληγορικὴ ἐκφραση «παιδί» ἀνήκει στὸν Ίψεν; Ἡ ἔπρεπε νὰ κάμω ὑποσημείωση γιά δυὸ τρεῖς μπουρζουάδες που δὲν τὸ ἐγνώριζαν; Ἄλλὰ ὅταν κατηγοροῦν τόσο χυδαία τὸν Ίψεν και τὸ μεγαλῆτερο ἀριστοῦργημά του, τὴν Ἐντα Γκάμπλερ, τὸ μεγαλῆτερο γυναικεῖο χαρακτηρα που ἐδημιούργησε ἡ Τέχνη, τὸ σπαραχτικώτερο δρᾶμα που εἶδε ἡ ψυχὴ, τί νὰ πῶ, ἀγαπημένο μου φίλε; Μεθύστακας και διαφθαρμένος ὁ Λόεμπρη!.. Ὡ, ἐκεῖνο τὸ μεθύσι του, που ἐπίτηδες ἴσα τόκαμε γιά νὰ πνίξει τῆς Ἐντας του τὸν καημό, ἂν τῶνοιωθε αὐτός ὁ μπουρζουά κριτικός δὲ θὰ ἔγραφε ὅπως ἔγραψε, δὲ θὰ εἶταν, ὅπως εἶναι, στήν Τέχνη!..

Τί σου τὰ γράφω αὐτὰ, ἄσχετα ὅπως διόλου; Συλλογιόμυαι, πὼς ἐσὺ διαβλέπεις τὸ ἀληθινώτερο, φαντάζουμαι, πὼς ἐσὺ ἀπὸ τὴ χυδαιολογία τὴν ἀλλή, θὰ ἐσπάρταρῃς ὅταν ἡ Ντουϊζε ἐσκίξει κ' ἐκαιγε τὸ «παιδί» τῆς ἀλλήνης... Ὡ, γιατί νὰ μὴν τὴν ἰδῶ κ' ἐγώ! Τὴν ἐπλήρωσα ἀκριβὰ τὴ Γερμανία... Μά ὄχι, φίλε μου. Ἄν εἶναι κάτι παραπάνω κι ἀπὸ τὴ Ντουϊζε, βεβαιώσου πὼς εἶναι τὸ Γερμανικὸ Πνεῦμα.

Σὲ φίλῶ

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΠΥΣΗΣ

(*) Σκαλίζοντας προχθὲς κάτι παλιὰ χαρτιά μου βρῆκα ἓνα γράμμα τοῦ μακαρίτη φίλου μου Καμπύσης που μοῦ τῆξε στείλει ἀπὸ τὸ Μόναχο τὴν ἐποχὴ που σκυλοβρίζα- τανε δᾶ ἀπὸ τοὺς κριτικούς τῶν ἐφημερίδων ὁ Ίψεν γιατί... τόλμησε νὰ γράψι τὴν Ἐντα Γκάμπλερ, που τὴν παρᾶσταινε κείνης τις μέρες ἡ μεγάλη Ντουϊζε στὸ Δημο- τικό μας θέατρο. Τότε πῆρε τὸ μερτικό του στις βρυσίες κι ὁ Καμπύσης, γιατί σὲ κάπιο ποιήμά του, τυπωμένο στήν «Τέχνη», εἶχε κλέψει—κατὰ τοὺς κριτικούς μας πάν- τα—τὸν Ίψεν, ὀνομάζοντας κι αὐτὸς τὸ ἔργο του «παιδί της», σὰν τὴν Ἐντα. Τὸ γράμμα ἀξίζει νὰ διαβαστῆ και σήμερα, ἀφοῦ και σήμερα οἱ ἰδιε φωτεινὲς ἰδέες βρασιλεύ- ουνε στὸν τύπο μας.

ΕΛΠΙΔΕΣ

Πόνων που φέρουν στή ζωὴ τὸν ἄδη
Τὴ θέση τώρα παίρνουν οἱ ἐλπίδες.
Σὰν ἄλλου ἥλιον ἐπέλαμπρες ἀχτίδες
Διῶχνοντας τῆς ψυχῆς μου τὸ σκοτάδι.

Μακρὰ κι ἀπ' τὴν καρδιά κι ἀπ' τὸ κεφάλι
Ἄπ' αὐτὲς τώρα χάνεται διωγμένη
Τοῦ Χάρου κόρη ἢ λίκρα ἀγαπημένη
Κι ἀδερφή τῆς ἀσροῦσείας πιὼ μεγάλη!

Ἄπ' τις ἐλπίδες ἡ καρδιά ἀναστήθη
Σὲ μιὰ ζωὴ καινούρια νὰ πιστέψῃ
Και θάφηκε ἡ παλιὰ ζωὴ στὴ σκέψη.
Σὰν ἓνα ξεχασμένο παραμῦθι.

Και γῆρο μου οἱ ὀλόχρουνες ἐλπίδες
Σκορπίσανε χαρὸς φωτοπλημμύρα
Και τὸ δαυλὸ τῆς ἰότης ξαναπῆρα
Κ' ἔναρα τοῦ φρετέρου τῆς σατίδες!

ΕΝΑΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

Ἀγαπητέ μου «Νουμά»,

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μπῆ σὲ βιβλίο ἡ ἱστορία τοῦ Γλωσσικοῦ μας Ἀγῶνα. Δηλαδή, πὼς ἀρχισε ἀπὸ τὸ Θεαγένη τὸ Λιβαδά, που «Δηλίου ἰδεῖτο δύτου», πὼς ἦρθε στὸ Βερναρδάκη, που ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ διάφανα κύματά του λόγιαζες κάτου τὸν ἀμμουδερό ἢ φυκιωμένο πάτο, πὼς κατάντησε στὸ Γαβριηλῖδη που μᾶς εἰδείνε κάπου κάπου παρήγο- ρες ξέρες, και τέλος πὼς ἦρθαμε στὸν Ψυχάρη, στὸν Πάλλη, και στὸν Παλαμά, που μᾶς ἀφίνουμε και πατοῦμε στεριά.

Ἀπὸ βιβλίο ἀνάγκη δὲν ἔχουμε γιά νὰ μελετή- σουμε αὐτὸ τὸ ξετύλιγμα. Καθε λόγιος, θέλεις δη- μοσιογράφος εἶναι, θέλεις δάσκαλος, δικηγόρος, για- τρός, ἢ και παπᾶς, ἔχει ἀπάνω στή γλώσσα του τυ- πωμένη μιὰ σελίδα τοῦ Γλωσσικοῦ μας Ἀγῶνά.

Ἐνα μονάχα παράδειγμα νὰ σοῦ δώσω.

Εἶχα τὴν καλὴ τύχη τις προάλλες νὰντακώσω στήν Πόλη ἓναν ἀπὸ τοὺς καλοὺς δημοσιογράφους ἐκεῖ. Γνωρίζοντας ὁ φίλος πὼς ἂν και φρέσκος ἀπὸ τὸν μπαρμπέρη «μαλλιαρίζω» ὄμως, μοῦ ἀρχισε μιὰ διδαχὴ που ξεκινουσε ἀπὸ τὸν Κοραῖ και κατέβαινε ὡς τὸ Χατζιδάκι. Μοῦ φάνηκε σὰ νὰτρωγα τὸ χρε- σινό μου ραεῖ ξαναξεσταμένο. Καὶ μιὰ μπαγατιάτικη σάλτσα ἀπὸ ἑλληνοκουρες ἀνυπόφερτη. Ἐλεγεσ κ' ἔγραφε κύριο κῆθρο ἀπὸ κείνα τὰ τέλειωτα, τὰ πολυ- τογενικωμένα.

Αὕτη εἶταν ἡ πρώτη φάση, (μὲ τὸ συμπάθειο) τοῦ Γλωσσικοῦ ἀγῶνα.

Ὅταν, ἀφοῦ φάνηκε πὼς τέλειωσε, τοῦ βγάλα ἓνα δυὸ πρόχειρες παρατήρησεις ἀπὸ τὸν κοινὸ νοῦ, νὰ ποῦμε, κι ὄχι ἀπὸ βιβλία, φάνηκε σὰ νὰ μὴν τὰ εἶχε στοχαστῆ ὁ φίλος αὐτά, ἐπειδὴ οἱ καθαρολά- τρηδες ἀνάμεσα τους τὰ δικὰ τους μόνο κοπανίζουν, και τὰ ἐνάντια πολὺ σπάνια τὰ διαβάξουν ἢ και τὰκούνε. Ἡ κι ἂν τὰκούσουν, εἶναι στρεβλωμένα ἐ- πίτηδες και μὲ κακὴ πίστη, καθὼς π. γ. τὰ σκ- λιαροῖματα που φημίζεται πὼς περιέχει ἡ Μετα- φραση τοῦ Βαγγελίου.

Ζωήραψε λοιπὸν τότες ὁ φίλος, κι ἀπάνω στήν ἀγωνία του νὰ βρῆ κάπια ἀπάντηση, τοῦ ξεφευγαν

κάμποσοι δημοτικισμοί, έγινε μάλλον λόγους τέρθορο του είδους Γαβριηλίδικο.

Τέλος όταν πήραμε τὰ επιχειρήματα ένα ένα και τὰ συζητήσαμε με τρόπο άπάνω κάτω Ψυχάρικο, —σου δίνω τὸ λόγο μου, αγαπητέ μου Νουμά— μήτε λέξη καθαρεύουσα δὲν είχαν τὰ λόγια του. Παρὰ κατρακυλούσανε γάργαρα και καθαρία σαν τὰ νερά στῆς ρεματιῶς τὰ χαλίικια.

Έτσι, σὲ λίγη ώρα μέσα, διάβασα και μελέτησα τὴν ιστορία τοῦ Γλωσσικοῦ μας Άγώνα.

Ἰθήνα, 3—9—05.

ΚΟΣΜΑΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ

Η ΖΥΓΑΡΙΑ

Στὸ φίλο I. Σιώτη

Έκείνο τὸν καιρό, σ' εκείνο τὸν τόπο, εἶχανε δύο θεούς: τὸν Ἄπάνω και τὸν Κάτω.

Όσοι πιστέθανε τὸν Ἄπάνω, τὸ θεὸ τοῦ Οὐρανοῦ νὰ πῶμε, λέγανε πὺ ὁ κόσμος πὺ ζῶμε εἶναι ψέφτικός και μάταιος και πὺ ὁ θάνατος μᾶς φέρνει στὴν ἀληθινή ζωή. Πὺ ὅσο πιότερα σ' ἀφτό τὸν κόσμο στερηθοῦμε τόσο πιότερα θὰ ἀπολάψωμε στὸν ἄλλο. Πὺ ἕνας εἶναι ὁ θεός, ὁ Ἄπάνω.

Όσοι πάλε πιστέθανε στὸν Κάτω, μ' ἄλλα λόγια τὸ θεὸ τῆς Γῆς, λέγανε πὺ γιὰ τὸς ἀνθρώπους δὲν ἔχει ἄλλο κόσμο. Πὺ ἕνας εἶναι ὁ ἀληθινὸς κόσμος, ἀφτός πὺ βλέπουμε τὰ μάτια μας. Ό,τι φᾶς κι ὅ,τι πιεῖς σ' ἀφτό τὸν κόσμο. Πέθανε τελέψανε ὅλα.

Τὸ λοιπὸν, εἶτανε δύο γειτόνοι, ὁ κύρ Γιώργης και ὁ κύρ Γιάννης, πὺ πιστέθανε ὁ ἕνας τὸν Ἄπάνω θεὸ και ὁ ἄλλος τὸν Κάτω. Κι οἱ δύο τὸς εἶχανε καλά τὸ ἑδικὸ τὸς: σπῆτια, χωράφια, ἀμπέλια, ζῶα και χρηματικὸ. Τὰ βρόικανε ἀπὸ τὸς γονιὸς τὸς.

Ό κύρ Γιώργης εἶτανε ἕνας καλὸς, καλῶτατος ἄνθρωπος. Τῆς ψυχῆς του, πὺ λένε. Οἱ ἄνθρωποι του τρώγανε και πίνανε ὅσο τραβοῦσε ἡ ὄρεξή τὸς. Οἱ ἐργάτες του ἐργαζότανε ὅσο θέλανε. Κοντὰ μεσημέρι πιάνανε δουλιᾶ, κοντὰ μεσημέρι φεύγανε. Πολὺ πολὺ, ὁ κύρ Γιώργης, δὲ σκοτιζότανε ἄν τ' ἀμπέλια του θὰ κάμουν κρασί και τὰ χωράφια του σιτάρι. Ἄν πῆγαινε καλά ἡ ἐσοδιά, κρατοῦσε ὅ,τι τοῦ χρειάζότανε γιὰ τὴ θροφή του, και τὰ περισσότερα τὰ μοίραζε στοὺς φτωχοὺς.

Ό κύρ Γιάννης, τὸ ἐνάντιο, εἶτανε ἕνας παμπόνηρος και τετραπερασμένος ἄνθρωπος. Κοίταζε με κάθε τρόπο, και με κλεισιές ἀκόμα, πὺς νὰ πάλυνει τὴν περιουσία του και νὰ τὴ χαρεῖ ἀφτός μονάχα. Πέθανε στὴ δουλιᾶ τὸς ἀνθρώπους του και τὰ ζῶα του. Φαγιὸ με τὸ δράμι· ζῦλο με τὸ καντάρι. Τῆς ἐσοδιῆς τὸς τῆς φύλαγε νὰ τῆς πουλήσει ἄν φοφοῦσε πιά ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν πείνα. Τὰ χρήματά του τὰ τόκιζε ἐκατὸ τὰ ἐκατό. Ἐγῆδνε τὸν κόσμο με μιὰ λέξη.

Όλ' ἀφτά, κακὰ ψυχρά, δὲ θὰ τὸν ἐμελλε τὸν κύρ Γιώργη, ἄν ὁ γειτονός του, ὁ κύρ Γιάννης, δὲν τὸν ἐνοχλοῦσε κάθε μέρα και δὲν τὰ ἔβαζε μαζί του.

Τὶ θέλει; και δὲν τοῦ ἔκανε: Καλοῦσε τῆς φραγιῆς και τὰ σκαρτά του. Πείραζε τὰ ζῶα του. Τὸν ἔβριζε. Τὸνε συλοφαντοῦσε. Τὸνε ραδιοργοῦσε. Τοῦ ἔλεθε τῆς ἐσοδιῆς του. Και τὸ πὺ χειρότερο τοῦ ἔ-

βγαζε τὸ χωράφιὸ του τὰ σταλίικια και τοῦ ἄρπαζε τὴ γῆ του.

Ό κύρ Γιώργης παραβλεπε γιὰ ὅλ' ἀφτά και τοῦ ἔλεγε με καλοσύνη.

— Τὶ βγάξεις, καημένε γείτονα, νὰ θησαυρίζεις; Μαζί σου θὰ τὰ πάρεις; Ἄβριο θὰ πεθάνεις και θὰ τὰ βροῦνε ἄλλοι. Κοίταξε λιγάκι τὴν ψυχῆ σου νὰ τὴν πᾶς στὸν ἄλλο κόσμο πὺ λαφοιά ἀπὸ τῆς ἀμαρτιῆς τουτουνοῦ.

— Χτῆνο! Ἄνικανε! Τεμπέλη! τοῦ ἀπολογιότανε ὁ κύρ Γιάννης. Δὲ βλέπεις πὺ ψώριασες και κάθεσαι στὸν ἥλιο περιμένοντας νὰ πέσει ἕνα κομμάτι φωμι γιὰ νὰ τὸ φᾶς, μόνο μου θὲς και νὰ με μάθει; πὺς νὰ ζῆσω; Ἐγὼ τὴ χαίρομαι, βρέ, τὴ ζωῆ μου. Τρώγω καλά, πίνω καλά και δὲν ἀφίνω ἐφτυχία πὺ νὰ μὴν τὴν ἀπολάψω. Ἐσ' εἶσαι γιὰ τὸν ἄλλο κόσμο. Τὶ τὰ θὲς λοιπὸν τὰ ἔχει και τὰ καλά σ' ἀφτόνα; Δὲ σοῦ πρέπουνε.

— Συλλογίσου, κύρ Γιάννη, πὺ θὰ πεθάνω με μιὰ μέρα και θὰ δώκεις λόγο στὸ θεὸ γι' ἀφτά πὺ κάνεις.

— Σάν πεθάνω, φωτιᾶ νὰ τὰ κάψει ὅλα! Τὰ σκουλήικια πὺ θὰ μᾶς φᾶνε, ἐμένα, θὰ βροῦνε πλουσιπάροχα νὰ φᾶνε, ἐσένα, θὰ βροῦνε μονάχα τὸ βρωμόπετό σου.

Νὰ μὴ σᾶς τὰ πολυλογῶ, δὲν πέρασε πολὺς καιρός κ' ἐνῶ ὁ κύρ Γιάννης γίνηκε ὁ πλουσιώτερος τοῦ τόπου, ὁ κύρ Γιώργης κατάντησε φτωχός, πεντάφτωχος ἀπὸ τὴν καλοσύνη του και τὴν πλεονεξία τοῦ γειτόνου του.

Μιὰ μέρα πὺ ζητιάνεψε σπῆτι σπῆτι και δὲν τοῦ δώκανε μήτε ἀπόκομα ψωμιοῦ νὰ φᾶει, κάθισε βασιγεστιμισμένος σὲ μιὰ ξερὴ πέτρα ὄξω ἀπὸ τὸ χωριὸ και εἶπε.

— Θεὸ μου, γλύτωσέ με ἀπὸ ἀφτό τὸν κόσμο. Πᾶρε με στὴ βασιλεία σου.

Ἐνας καθαλάρης πὺ ἐρχότανε τὸν εἶδε. Στάθηκε και τὸν ρώτησε.

— Τὶ ἔχεις, πατριώτη;

— Μοίρασα στοὺς φτωχοὺς τὰ ὑπάρχοντά μου, ἄλλα μου κλέψανε· και τώρα θέλω νὰ πεθάνω, τοῦ ἀπάντησε ὁ κύρ Γιώργης.

Ό καθαλάρης κατὰίθασε ἀπὸ τὸ δισάκι του μιὰ ζυγαριά και βάζοντας τὸν κύρ Γιώργη ἄπάνω τὸνε ζύγισσε.

— Πῶ! πῶ! εὐλογημένε, εἶπε. Δὲ ζυγιάζεις μήτε ἕνα δράμι. Εἶσαι ὀλότελα λειψός.

— Τὶ νὰ σοῦ κάμω, ἀφεντικό, εἶπε ὁ κύρ Γιώργης. Ὁ γειτονός μου ὁ κύρ Γιάννης με κατὰκλεψε. Δὲ μου ἀφῆκε τίποτα.

— Ἐλα μαζί μου, εἶπε ὁ καθαλάρης.

Και τραβῆξανε γιὰ τὸ χωριὸ.

— Νάτονα!

Εἶπε ὁ κύρ Γιώργης μπαίνοντας στὸ χωριὸ ἄν εἶδε τὸν κύρ Γιάννη πὺ καθότανε στὸν καφενέ κ' ἔπιπε τὸ νερῆλι του.

Ό καθαλάρης κατὰίθηκε ἀπὸ τὸ ἄλογό του και πιάνοντας τὸν κύρ Γιάννη ἀπὸ τὸ χεῖρι:

— Ἐλα δῶ, ἐσύ, τοῦ εἶπε, νὰ σὲ ζυγιάσω.

— Ποιὸς εἶσαι σὺ και με τί δικαιώμα μ' ἀγγίζεις; εἶπε ὁ κύρ Γιάννης.

— Εἶμαι ὁ ἄρχοντας τοῦ τόπου σᾶς.

— Δεῖξε μου τὴ βούλα σου.

Ό καθαλάρης ἔβγαλε ἀπὸ ἕνα μεταξωτό πουγγι τὴ χρουστὴ βούλα. Σάν τὴν εἶδε ὁ κύρ Γιάννης φοβῆθηκε και εἶπε μέσ' τὸ νοῦ του:

— Τὶ νὰ θέλει τάχα ἀφτός με τὸ ζύγιασμα τῶ;

Μὰ στάθηκε στὸν ἄρχοντα μπροστὰ και ζυγιάστηκε. Κ' ἔβλεπε και τὴ ζυγαριά με τὰ δύο του τὰ μάτια μὴ γελαστῆ.

— Πῶ! πῶ! εἶπε ὁ καθαλάρης, ἄν τὸνε ζυγίασε. Ἐσύ βαρεῖς πολὺ. Εἶσαι παραπάνω ἀπ' ὅ,τι πρέπει. Γλήγορα νὰ δώκεις τοῦ κύρ Γιώργη ὅ,τι τοῦ λείπει γιὰ νὰρτατε σὲ ἀναλογία.

— Δὲ θέλω τίποτα, ἐφώναξε ὁ κύρ Γιώργης. Ἐφαριστῶ, ἀφεντικό. Ἐγὼ θὰ τᾶβρω στὸν ἄλλο κόσμο. Θὰ μου τὰ δώκει ὁ θεός.

— Δὲ δίνω τίποτα, εἶπε ὁ κύρ Γιάννης. Ἐγὼ τᾶκαμα με τὸν ἴδρω μου. Ἄς εἶναι καλά ὁ θεός τοῦ μου τᾶδωκε.

Ό καθαλάρης κοίταζε περιέργως τὸς δύο γειτόνους. Πρώτη φορὰ ἐρχότανε νὰ κάμει ἐπιθεώρηση στὸν τόπο και δὲ καταλάβαινε τί θένε νὰ πῶνε.

— Τὶ λέτε, βρέ χαμένοι; τὸς εἶπε. Ποιὸς θεός;

— Ὁ Ἄπάνω, ἀπάντησε ὁ κύρ Γιώργης.

— Ὁ Κάτω, φώναξε ὁ κύρ Γιάννης.

Ό καθαλάρης γέλασε.

— Ἐλάτε δῶ, εἶπε στοὺς δύο γειτόνους. Εἶδετε ποτέ σᾶς τὸς θεοὺς αὐτοὺς; Ὁχι. Μάθετε λοιπὸν πὺ ἐκείνος πὺ ἔκαμε τὸν κόσμο μήτ' ἐγὼ, μήτε σεις, μήτε κανένας τὸνε ξέρει. Ὁμως ὅλα ἔχουν τάξη και νόμο στὸν κόσμο. Και τὸ καλὸ και τὸ κακό, κ' ἡ ζυπνᾶδα κ' ἡ κουταμάρα, κ' ὁ πλούτος κ' ἡ φτώχια. Ἄλλοιῶς δὲ θὰ γινόσαστε και δὲ θὰ ζοῦσατε μαζί. Ἐγὼ λοιπὸν ὁ φυλακάτορας τῆς τάξης και τοῦ νόμου σᾶς διατάζω γλήγορα ν' ἀφῆκετε ἴσυχους τὸς θεοὺς και νὰ βολέψετε τῆς δουλιῆς σᾶς.

Ἐσὺ κύρ Γιάννη, θὰ δώκεις ἀμέσως στὸν κύρ Γιώργη ὅσα τοῦ πῆρες και θὰ τὸν βοηθᾶς κ' ὅλας ἄν ἔχει τὴν ἀνάγκη σου. Κ' ἐσὺ κύρ Γιώργη πᾶσε νὰ δουλέψεις και νὰ μὴ σκορπᾶς σὲ χασομέρηδες τὸ ἔχει σου. Γ.κτί, καημένο μου, τὴ βλέπετε τὴ ζυγαριά; Ἀφτὴ εἶναι ἡ τάξη και ὁ νόμος τῆς ζωῆς. Ὁταν ξανάρτω κ' ἔβρω πὺ ὁ ἕνας πῆρε τᾶλλονοῦ τὸ δικιο, ἔχει και φυλακὴ και ἄλλες τιμωρίες πὺ βαριῆς γιὰ νὰ σᾶς τιμωρήσω.

— Τὸ λοιπὸν ἔχει κ' ἄλλο κόσμο; ρώτησε ὁ κύρ Γιάννης.

— Τὸ λοιπὸν δὲν ἔχει ἄλλο κόσμο; ρώτησε ὁ κύρ Γιώργης.

— Ἀφτό δουλιᾶ δικὴ σᾶς δὲν εἶναι, ἀπάντησε ὁ καθαλάρης. Ὁύτε και νὰ χάνετε καιρὸ νὰ σπατε τὸ κεφάλι σᾶς. Ἐσεῖς κοιτάζετε νὰ ζῆσετε με τάξη και μ' ἀγάπη σ' ἀφτό τὸν κόσμο και τὰ μελλούμενα εἶναι ἀλλονοῦ δουλιᾶ.

— Ἐλα δῶ, ἐσύ, τοῦ εἶπε, νὰ σὲ ζυγιάσω.

— Ποιὸς εἶσαι σὺ και με τί δικαιώμα μ' ἀγγίζεις; εἶπε ὁ κύρ Γιάννης.

— Εἶμαι ὁ ἄρχοντας τοῦ τόπου σᾶς.

— Δεῖξε μου τὴ βούλα σου.

Ό καθαλάρης ἔβγαλε ἀπὸ ἕνα μεταξωτό πουγγι τὴ χρουστὴ βούλα. Σάν τὴν εἶδε ὁ κύρ Γιάννης φοβῆθηκε και εἶπε μέσ' τὸ νοῦ του:

— Τὶ νὰ θέλει τάχα ἀφτός με τὸ ζύγιασμα τῶ;

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΛΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

ΥΦΗΓΗΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 82

ΡΗΜΑΔΙ

Κ' ήταν μία φορά ώραίο.

Με τὰ γλυκώτερα όνειρα ό νοικοκύρης έφριξε στην πρώτη πέτρα τῶ θεμελιῶν του τὰ φλωριά και τὴν έπλημμύρισε με τὸ αἷμα τῆς θυσίας τοῦ άρνιού: κ' έφυγαν τὰ στοιχειά κ' οί ήσκιιοι κ' έγινε καλοροίζικο και χρυσοχτισμένο.

Και με τὴν ίδια χαρά τὸ εἶδε μεγαλώνοντας και σά γέννηκε τὸ χτίριο τὸ στεφάνωσε με τὰ λούλουδα και τὸ στόλισε με τίς σημαίες. Κι όταν τέλεισ πλεόν με τὰ όμορφα του παρεθύρια και τὸ γλυκῶ χρωματισμό του τὸ χάιδεψαν οί πρώτες άχτίδες τοῦ ήλιου. Ὁ, με τὴ χαρὰ πάτησαν αυτός κ' ή φαιμιλιά του τὸ κατώφλι τῆς πόρτας και με πόδες εύχες τὸ χαιρετήσανε!..

**

Χρόνια και χρόνια πέρασαν, και ό άγχιος Καίρος, τὸ άνήμερο και άκούραστο στοιχειό, τὸ δάμασε. Κλήρα δέν έμεινε και αυτό χάλασμα του στεκει τώρα-

Σπασμένα, χωρίς μάνταλο και θηλιές τὰ φυλλόπορτα, άκκουμπῶν σκεθρωμένα στα γλειμένα μάρμαρα, άλλα λοξά και άλλα πεσμένα κάτω, με τὴ μιά άκρη άκκουμπῶντας στὴ χωματιασμένη πλακόστρωση σά νήθελαν άκόμα νὰ προστατεύουν τὴν εἴσοδο τοῦ σκελεθρωμένου σπητιοῦ με τὰ παραλυμένα και άσπῆριχτὰ λείψανά τους.

Σάπια, κόυφαλα τὰ παρεθύρια, άλλου άφίνουν από τίς μεγάλες τρύπες τους νὰ μπαίνει άφτονο τὸ φῶς τοῦ ήλιου μέσα στο ήσκιερὸ σπητι και άλλου μισά, ξεσκέλιαδα, κρατοῦμεν άκόμα τὸ κάποις σκουριασμένο σίδερο κρέμοντ' άπόξω πὸ τὸν τοίχο παράδαρμα τ' άνέμου.

Και μέσα στα μισόφωτα πὸ κάνουν τὸ σκοτάδι κ' οί φεγγίτες, τὸ σιγαλὸ χάος σου πιάνει τὴν καρδιά. Πάτωμα, ταβάνι δὲ βρίσκονται πιά, και τὰ πατερὰ χωρίς νὰ βαστοῦνε τίποτα μονάχα τους στηρίζονται τώρα στους τοίχους.

Και στεκει άκόμ' από πάνω τους παραλυμένη ή σκεπή, άλλου χωρίς ψαλιδία και άλλου χωρίς σανίδες. Βαΐζει εἶδῶ νὰ πέση, άφίνει εκεί νὰ κρέμονται τ' άσπῆριχτα και σάπια της κομμάτια στο χάος τοῦ σπητιοῦ και άλλου από τίς βουλιαχμένες πρὸς τὰ μέσα τρύπες μισοκρεμῶν τὰ κεραμιδία πὸ ένα ένα άργοπέφτουν και γιομίζουν με τὰ συντρίμμια τους τὸ πλακόστρωμα τοῦ σπητιοῦ.

Οί βροχές κ' οί μπόρες τοῦ χειμῶνα τὸ δέρνουν, σαπίζουν τίς σανίδες, άνοιχουν τους τοίχους και πλημμυρίζουν τὸ χαμῶγι με τ' άσβεστώματα και τὰ γκρεμίσματα κ' έτσι βρηθάνε και αυτές γοργὰ τὸν ήσυχο χαλασμό τοῦ καιροῦ, πὸ από μέρα σὲ μέρα περνάει από πάνω του και άφίνει τ' άγρια κ' αἰώνια σημάδια του γρααγμένα ὅσο περνοῦν οί ὡρες με μεγαλειότερη δύναμη και με πῖο πολλή λάβρα.

**

Τοῦ ήμεροῦ φειδιῶ τοῦ σπητιοῦ τῆς σαιπῆς, δέν άκούεται πιά τίς νύχτες στο ταβάνι τὸ τρεχάτο σύρσιμο: χάνοντας τὴν κατοικία του φευγει από τὰ ρημάδια και στον τόπο του οί ὄχιές κρυμμένες στις χορταριασμένες γωνιές και στους κόυφους τοίχους άφίνουνε τὸ μισητὸ σφύριμά τους.

Τὰ νυχτοπούλια φωλιάζουν στους περιστεριῶνες τῶν τοίχων κ' εκεί πὸ άλλοτες εχύνονταν τὸ άγνὸ έρωτικό τραγοῦδι τ' άχλου περιστεριοῦ τώρα άκούεται τίς νύχτες ή κακοσήμαδη λαλιά τῆς κουκουβάγιας και τοῦ γκιῶνη.

**

Ρημάδι: δέν έχει μέσα του άλλη ζωή παρά μονάχα τῆς άράχνης πὸ άργά άργά πλέχει από τὴ μιά ὡς τὴν άλλην άκρη τῆς σκεπῆς τ' άερινὸ της δίχτυ, πὸ περνοῦν και τὸ συνοφωτίζουν οί άχτίδες από τους άνάριους τῶν κεραμιδιῶν φεγγίτες, κάποιου σκληθωμένου ζώφριου πὸ στ' άραχνινο γυάμα σπαράζει, γυρίζοντας τοῦ νάκου νὰ γλυτώσει από τὰ θανατικά άείρινα δεσμά του και τοῦ σαρακιῶ τῶ σανιδιῶν πὸ άκούραστο σκαλίζει και κουφῶνει τρίζοντας τὰ νεκρωμένα κορμιά τῶ δεντρῶνε, χύνοντας και αυτό μέσα στὴ σιγαλιά θλιβερὸ τὸν ήχο τῆς αἰώνιας καταστροφῆς, σά νὰ λεγε με τὸ μονότονο τριζόνισμά του τὸ λυπητερό σάν επιτάφιο. α' Ηρθ' ό

καιρός σας: τὸ χῶμα σας έγινε πητὸ και θά ζαναχυρίζετε στο χῶμα».

**

Και κάτω άνάμεσ' από τους άρμούς: τῶν πλακῶν προβάλλουν ξερά τὰ χορταριάσματα και άνάμεσ' από τὰ ραγίσματα τῶν τοίχων κίτρινασμένα τὰ βρύα, και περιβάλλουν με μιά λυπητερὴ ὄψη τὴν εσωτερικὴν έρημιὰ σάν έρημιὰ χορταριασμένου τάφου. Κ' είναι τάφος: ναι! ό τάφος πὸ μέσα του κλει: τὸ λείψανο μιάς ζωῆς πὸ κράτησε χρόνια αδιάκοπη και πὸ άκόμα σάν άχνός άργροσάλευει, τάφος πὸ κλει τὸν αντίλαλο από τόσες χαρές και τόσες λύπες, από τόσα γέλοια και τόσο κλάμμα: κ' έφυγαν κ' επέταξαν από μέσα του τὰ γέλοια κ' ή χαρὰ κ' έμεινε τὸ αἰώνιο κλάμμα, ή έρημιὰ, ό θάνατος!..

Τὰ στοιχειά ζαναπήραν τὸν τόπο τους.

Τὸ αἷμα τῆς πρωτοθέμελης θυσίας: έχασε τὴ δύναμή του, τὸ σπητι ρήμαξε και τώρα μονον τὰ στοιχειά κατοικουν και φαίνονται στο άνήσυχο μάτι τοῦ έρημικοῦ διαβάτη τὴν ήμέρα σάν ήσκιιοι πὸ σκίζουν τὴν έρημη σκοτεινὰ τοῦ σπητιοῦ, και τὴ νύχτα σάν άσπρα φαντάσματα πὸ προβάλλουν πίσω από τὰ σκεθρωμένα φυλλόπορτα και ὄξω από τ' άραχνιασμένα παρεθύρια και χύνουν στα στῆθια του τὸν κρῶ φόβο πὸ τὸν διώχνει. άκράτητα με μιά σωθικὰ γρηγοράδα μακριὰ πὸ τὴν ήσκιοκατοικητι έρημιὰ.

Παζοί. Μῆνης 905.

ΝΑΒΗΗΙΙΙΟΣ

Ο ΠΑΛΙΚΑΡΑΣ ΠΟΥ ΔΕΡΝΕΙ ΤΟΥΣ ΓΕΡΟΥΣ

Τότε θυμάμαι πολύ καλά, άν και πέρασαν από τότες 26 χρόνια. Είτανε στην άκμή τῆς λεβεντιάς του, όταν οί άνθρωποι σπάζουνε σίδερα. Ταξιδέβαμε με τὸ Ἑλληνικὸ από τους Κορρούς στην Πάτρα. Τὴ νύχτα έπιασε λίγη θάλασσα, κ' ό παλικαράς μας μέσα στην καλύβα του έβγαζε τ' άντερά του με σπαραχτικά άγκομαχητά. "Αξάσνα μ' ένα γύρισμα τοῦ καρδιῶ πένανε διὸ πιάτα χάμου και' έσπασαν. Τότες ξεέχασε και' έμετούς και βάσανα, και μέσα από τὴν καλύβα του βγήκε μιά στριγγιά τρόμου και' άπελπισιάς:

— Καμαρότο, τί τρέχει;

Εἶπα τότες από μέσα μου α' Αλίμονο! "Ετσι θα «πάμε στην Πόλη;» Και στην Πόλη δέν πήγχαμε μ' αμερικὰ χρόνια κατόπι: πήραμε τὸ φύσημά μας πατέρις με πατῶ σε από τὰ σύνορα ὡς στὴ Λαμία, κ' έγας Θεὸς ξέρει ὡς πὸ θά καταντούσαμε, άν ό Τσαρός—άφτός πὸ βρίζουν έτσι αδιάντροπα οί άπαλλαγέντες τῆς Ἀθῆνας—δὲ μάς έσωζε.

"Ε, καμμένη Φραγκοῦδη, πὸ βρίσκεσαι; Ηῶς δὲ βγαίνεις από τὴ φυλακή σου νάν τους τὰ πείς ὅπως εἶμ μονάχα ξέρεις και τὰ λές:

Λ. Α

L. DELARMANDIE

ΕΝΤΙΚΑΜ

Σ' ένα σκοτεινὸ δρόμο τῆς μικρῆς πόλης τοῦ Μεσολογιοῦ δυὸ γυναίκες με τὸ πρόσωπο σκεπασμένο περπατοῦσαν σιωπηλές βυθισμένες σὲ λυπερὴ συλλογή. Έσταματοῦσαν πότε πότε και άφουγκράζονταν ένα θόρυβο άρμάτων και περπατησιῶν πὸ αὔξαινε από λεπτὸ σὲ λεπτὸ.

*) Λέξη Ἀραβικὴ, πᾶει νὰ πῆ: Ἑγδίκηση.

— Κοντεύου. Εἶπεν: αξάσνα ή μὴ με φωνή λυπημένῃ μὰ σταθερή.— Κῶρη μου, ὡς παρακαλέσοιμε τὸ Θεὸ νὰ δώση δύναμη στα παλληκάρια μας.

Έκείνη τὴ στιγμή, μὴ συγκλητικὴ συνοδεία προβάλλεν από ένα πλάγιο στενά: Πέραι, γυναίκες και παιδιὰ σκεπασμένοι με κουφέλια και αλυσίδες σέρνονταν από εν' άπόσπασμα Τούρκων στρατιωτῶν άνωπόμονα νὰ πλύνων άκόμα μὴ σφοκ' μ' αἷμα τὸ καταραμένο σπαθί τους.

Οί μάρτυρες οὔτ' έτρεμαν: οὔτε ήταν κακουφισμένοι. Η εὐγένεια τῆς ιδέας ζωήρευε τὰ πρόσωπα των μ' ένα θεῖο άρχινοβόλημα κ' έφριχχαν περήφανες ματιές άθανάτης έλπιδῆς στους λείτερος άκόμα άδερφούς των πὸ είχαν έρθει νὰ μαζέψουν τὸ αἷμα τους και τὴς άποχαριστικῶς των. Η αυγὴ πλημμυρίζοντας τὴ σκηνή μ' ένα κατακόκκινο χῶμα εφότιζε τέραθα μέτωπά τους κ' ένόμιζες πὸς άρχίζαν τὰ χροάμματα εἰς ήρωϊκῶν ένθουσιασμοῦ.

Τὰ σφάξιμο ήρχισε σὲ μιά διαταγή τοῦ μουστῆ και ζακολούθησε ὡς τὴ μὴ τῆς νυχτῆς.

Οὔτε φωνὴ άκούστηκε οὔτε παράπονο ήρθε νὰ ταραξή τὸ θρησκευτικὸ μεγαλείο τῆς θυσίας και τὸν κρότο τῶν λυγιστῶν σταθιῶν τῶν συσδεμένο από τίς προσευχές τοῦ γονατισμένου λαοῦ.

Όταν οί άπιστοὶ άποτραβήχτηκαν, έπεσαν οί χριστιανοὶ στα μέρες τῆς σφαγῆς γιὰ νὰ μαζέψουν τὰ κορμιά τῶν άγίων. Οί δυὸ γυναίκες ήταν ὑποχρεωμένες νὰ κάμουν τὸ νικηρικὸ αἰτε χάρες όταν οί μεθυσμένοι φονιάδες τίς έπιασαν άγρια και τίς έσπρωξαν με βρισιές στο παλάτι τοῦ διοικητῆ. Ἑλκεμπίρ. Στην παρουσίαση τῶν σκλάβων εκείνος σηκώθηκε, τους ξεσκέπασεν άπότομα τὸ πρόσωπο και γύρισε στὴ μεγαλειότερη σὲ ζείνην πὸ φαινονταν ή πῖο ήλικιωμένη από τὴν άλλη.

— Σκάλλα σκλάβα—τῆς εἶπε—ποιά' ναι αὐτ' ή κοπέλλα;

— Ένα κορίτσι πὸ μὸ τὸ εμπιστευτήκαν...

— Ποιός;

— Δὲ μπορῶ νὰ στοῦ πῶ.

— Εἴσαστε χριστιανὲς κ' οί δυὸ;

— Ναι.

— Και σὺς έπιασαν νὰ κλίθετε από τὰ πουλιὰ τὰ φάι πὸ τους δώσανε τὰ σπαθία μας;

— Ναι.

— Ό πασσάς τοῦ Γιαννίνου με μισεῖ—εἶπεν ό Ἑλκεμπίρ κατεβαζοντας τὴ φωνὴ του σὰ γιὰ νὰ μιλῆσει μόνο στον εαυτὸ του—και μπορεῖ απ' ὦρα σ' ὦρα νὰ μὸ πάρει τὸ κεφάλι. Ἀς τοῦ στείλω λοιπὸν εγὼ αὐτὸ τὸ σπαράδι: και δὲ θά ζουλέψει τὸ δικὸ μου. Ἑλντερῖμ!

Ένας νέος αξιωματικὸς παρουσιάστηκε.

— Νὰ πᾶς νὰ χαιρετήσης από μέρος μου τὸν άνίκητο τὸν Ἄλῆ και νὰ τοῦ δώσης αὐτὸ τὸ οὐράνιο διαμάντι πὸ γι' αὐτὴν και' ό προφήτης θ' έφινε τὰ οὔρι του. Πήγαίνε.

Ό Ἑλντερῖμ ὠδήγησε τὴν Σανθὴ άνάμεσα από ένα τάγμα ὀπλισμένων καθαλλάρηδων και άπαμακρόνηθε γλήγορα απ' τὴν πόλη.

Ό Ἄλῆς τοῦ Τερπεινειοῦ, ὁ βάρβαρος αντίζηλος τῶν Σελῆμ και τῶν Μουράτ, άγαποῦσε τὴν Ἀντρίνα Θεοχαρίδη, τὴν ὁμορφη αὐτὴ Ἀθηναία πὸ άφησε άντρα και παιδι γι' αὐτόν. Εἶχεν άλλαξοσιπητῆ με τὴν άκαταγώνιστη φιλοδοξία νὰ εζουσιάξει τὸν παράδοξον αὐτόν άνθρωπο πὸ άγαποῦσε με μιά τρελλήν άδυναμία.

Μὰ τὸ παρόμοιο αὐτὸ πάθος δέν μπορέσε νὰ τὴν κάμη νὰ ξεχάση πὸς ήταν και μητέρα. Εἶχε μπιστευτεῖ τὴ μοναχοκόρη της σὲ μιά συγγενισσά της πὸ τὴν άνάτρεψε με τὴ μεγαλειότερη μοναξιά. Νωρίς ή Ἀντρίνα άφησε γιὰ λίγο τὸν άγχιον έρωτά

της γιά νά πάει νά σφίξη στά στήθια της τή μικρή καί ἀγαπημένη της ἐξόριστη. Βαρειά μαλλώματα τῆς συνείδησης τήν τυραννοῦσαν καί ἡ σκέψη πῶς ἡ ἀπομονωμένη εἰκόνα τοῦ παιδιοῦ της θά τήν κνηγοῦσαν ἀκατάπαυστα.

Ὁ Ἄλῆς περπατοῦσε μέ τή σωματοφυλακή του στά περίχωρα τῆς πρωτεύουσας του ὅταν ἀντάμωσε τή σκλάβαν πού τοῦ ἐστειλένεν ὁ ὑχτρός του γιά νά φιλιωθεῖν.

Μέ μιὰ ταραχή ἄφραστη τὴν παραδώσαν ὁ Ἐλντερὶμ στὸν πασσά. Μόνον τὸ κοίταγμα τῆς ἀπλῆς ὀμορφίης της ἐφτάσαν νά τοῦ γεννήσουν ἕνα αἰσθημα μεγάλης ἀφοσίωσης καί θαυμασμοῦ. Κανένα λόγος δὲν ἄλλαξαν μὰ ἡ Ξανθὴ δεικνύετο πᾶν ματιᾶ του πῶς ποτὲ δὲ θά γίνονταν φρονιάς της. Κι' ὅταν ἀποχωρίστηκαν τοῦ ἐβρῖξε μιὰ ματιὰ σὰ βουβὴ παράκληση πού ἀποκρίθηκεν ἐκεῖνος ἀγγίζοντας τὴν καρδιά του καί τὸ σπαθί του.

Ἡ Ξανθὴ κλείστηκε σ' ἕνα διαμέρισμα στὴν ἄκρη τοῦ παλατιοῦ πού θά τῆς γίνονταν ταχτικὸς μαρτυράς τῶν καπιτωσῶν τοῦ ἀρέντη. Ἦταν ἕνα χτίριο στρογγυλὸ χωρὶς παράθυρα καί πού τὸ ταβάνι ἀντικατάσταντο ὄρασμα καὶ κινητὰ τρύπηντα ἀφίοντα νά φαίνεται ὁ οὐρανὸς στὶς ἑξάστερες καί χλιαρὸς νύχτες.

Ἀύστηρά μέτρα ἔλαβαν γιά νά μὴ μάθῃ τὸ τί γίνετ' ἐξῶ καί τίποσα δὲν παραλείψανε γιά νά θαμπώσουν καί νά μαζέψουν τίς ἀσυνείδητες σὲ τέτοια αἴσθητες τῆς ἀθώας. γιὰ τὸ πασσά δὲν τοῦ πολυᾶραζε τὸ πλεγμα. Λίγος πρὶν ἀπ' τὴν ἀγγή ἄφραση ἀποκοιμισμένη τὴ Σουλτάνα του καί μπῆκε στὴ φυλακὴ τοῦ καινούριου του οὐρὶ ὀπλισμένους ὅπως στὸν πόλεμο μ' ὅλην του τὴ λάμψη καί τὴ δύναμη. Ἡ Ξανθὴ μισοκοιμισμένη ξαφνίστηκε, ἔνοιξε τὰ ματιὰ της καί στάθηκεν ἀκίνητη.

— Ἄστρο τῆς Ἀνατολῆς—εἶπεν ὁ Ἄλῆς μέ μιὰ φωνὴ ποτισμένη ἀπὸ ἀίσχρὰ ἀνατριχιάσματα— θές νά γίνῃς τὸ στολισμα τοῦ κρεββατιοῦ μου καί τὰστρο τῆς τύχης μου;

Ἐκείνη γύρισε ἀκατάδεχτα τὸ κεφάλι της.

— Εἶμαι ὁ Ἄλῆς τοῦ Τεπελενιοῦ—ἔκαλοῦθησεν ἐκεῖνος, ἀπλώνοντας τὰ χεῖρα του—τὸ φῶς τῶν πιστῶν μου, τὸ σπαθί τῆς μοίρας πού κάνει νά τρέμῃ τὸ μισοφέγγαρο στὴν Πόλιν κι' ὁ σταυρὸς σὲ Σατινᾶχ.

— Εἶμαι Χριστιανοπούλα κι' Ἀθηναία—εἶπεν ἡ Ξανθὴ δείχνοντας μέ τὸ δάχτυλο τὸν πασσά. Θέλησε νά προχωρήσῃ καί τὸν χτύπησε κατὰ λαθὸς σὲ πρόσωπο. Ἐκεῖνος, στάθηκεν σὰ φάντασμα μπροστά της καί γονάτισε μουρμουρίζοντας:

— Ἄχ! ἔλα! ἔλα! Εἶσαι τόσο ὀμορφη. Ἄχ γιὰ σένα ἕξ πέθαινα.

Στάθηκεν κάμπυση ὡρα ἔτσι, ἔπειτα τραβήξε τὴ λαμπερὴν του ματιὰ πού περνοῦσε τὴν κοπέλλα κι' ἔφυγε λέγοντας:

— Κοιμήσου τώρα καί τοίμασε τὰ μαγευτικά σου ὄπλα γιά τὴ μάχη. Ὡχθῶ μέ τὸν ἥλιο.

— Πασσά μου τί σοῦκανα;—τοῦ εἶπεν ἡ Αντρίνα μὲς πῆγε κοντὰ της. — Τὸ Θεὸς μου, τὴν πατρίδα μου, τὴν τιμὴν μου τὴν ἀντάλλαξα μέ τὰ φιλιὰ σου. Θέλουν τώρα νά μου πάρουν τὴ δόξα τοῦ νά σὲ χορταίνω μόνη μου! Ὡχθῶς νά μοιραστοῦν τὴ σταγόνα πού στάζει δροσίζοντας τὸ λαρυγγί μου!

Ὁ Ἄλῆς δὲν ἀποκρίνονταν, μόνον ἐσφιγγε στὴν ἀγκυλιά του τὴν Αντρίνα πού ἀνατριχίαζε.

— Θέλω νά τῆ σκοτώσω—πρόσπεσε σὲ λίγος.

— Γιά ποιὰ λές;

— Γιά κείνην.

— Δὲν καταλαβαίνω τί θέλεις. Μὲ διατάξεις νά καρφώσω σὲ παλούκια ὅλους τοὺς γερούς ἀνθρώπους τοῦ ἐγιαλέ, νά νοιώξω τὴν ἀγκυλιά μου στὶς γυναῖκες, νά κέψω τὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν, νά κἀψω τὸ τζαμί καί τὸ παλάτι;

— Ὁχι! ὀχι! Λευτέρωσέ μου τὴν καί μὴ μὰφίνεις νά κἀψωμαι σὰν τὸ ξερὸ τὸ κλαδί στὴ φωτιὰ, λευτέρωσέ τὴν αὐτὴν πού γιά χάρι τῆς μὰφίνεις, πού γιά νά τὴν φχαριστήσης ἔρχεσαι νάρνηθῃς τὴν ὀμορφιά μου, πού μόνη ἡ σκέψη κάνει τὸ αἶμα νάνάθει: μὲς' στὶς φλέβες μου κι' ὅπως οἱ λύκοι μυρίζονται ἀπὸ μακριὰ τὸν τόπο τῆς σφαγῆς, ἄχ Θεέ μου, ἔτσι καί γὼ μυρίζομαι τὸ τέλος τῆς ἀγάπης σου καί τῆς ζωῆς μου.

— Ἀσπλαχνε τύραννε—ῤέκασεν ὁ Ἄλῆς κίτρινος ἀπ' τὸ θυμὸ του—ἀχόρταγη στρίγγλα. Πάει τὸ κεφάλι σου!

— Τὴν ἀγαπᾷς τὸ λοιπόν; τὴν ἀγαπᾷς;—φώνηξεν ἡ Αντρίνα τρέλλῃ ἀπὸ τὴ λύσσα καί τὴ ζούλια.

Ἡ Ξανθὴ μὲς εἶπε μόνη προσεύχονταν ὡς τὴν ἀγγή. Τὴ στιγμὴ πού οἱ πρώτες θαμπές λάμψες ἐμπαιναν στὸ σερᾶ ἔνοιξε ἡ πόρτα καί μπῆκε μέσα ὁ Ἐλντερὶμ.

— Ἐρχομαι νά σοῦ δώσω τὸ χεῖρ μου καί τὴν ψυχὴ μου—τῆς εἶπε μέ μιὰ βαθυτρεμουλιασμένη φωνή. Ἀντραγῆθησα ὡς πού νάρθω ἴσα με δῶ. Οἱ εὔνοχοι καί οἱ Γιανίτσαροι, οἱ κρεμάλες καί τὰ παλούκια, οἱ σταυροὶ καί οἱ μαῦροι σάκκοι πού πλέουν στὴ θάλασσα, δὲ μὲ φόβισαν. Μόνος μου εἶδῶ ἐναντία σ' ὄλους. Ἐρχομαι νά πάρω τίς διαταγές σου καί νά ρουφήξω δύναμη ἀπ' τὴ ματιὰ σου γιά νά νικήσω γιά σένα.

— Εἶς' ἄδολος καί γενναῖος—τοῦ ἀπάντησε ἡ Ξανθὴ—γι' αὐτὸ καί σοῦ ἐμπιστεύομαι τὸ μονᾶκριβο θησαυρὸ μου.

Μόλις τέλειωσεν αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Ἄλῆς ἔνοιξε βιαστικὸς τὴν πόρτα χτυπώντας μέ τὸ σπαθί στὸ χεῖρ τὸν ξένο. Ὁ πασσάς ἦταν ἕνας τρομερὸς ἀντίπαλος, μὰ ὁ Ἐλντερὶμ ὑπερασπιζόνταν μ' ὅλην του τὴ δύναμη, ἐνῶ ἡ Ξανθὴ γονατιστὴ μέ τὰ χεῖρα ἐνωμένα παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ γιά κείνον καί γιά τὸν ἑαυτὸ της.

Ἡ τυφλὴ λύσσα τοῦ Ἄλῆ δὲν ἄργησε νά τοῦ γίνῃ καταστρεφτικὴ. Σὲ λίγα λεπτὰ ἄφραξ ἀπῆλθε ὁ Ἄλῆς ἀπόκαμιν ἀλαφροπληγωμένος.

— Νίκησες τὸ λιοντάρὶ τῆς Ἀρβανιτιάς—εἶπε ζητώντας τὴ γαλήνια ἀταραξία ἀνθρώπου πού προσποιεῖται τὸν καταχτητὴ. Σοῦ δὶνα τὸ λαμπερὸ διαμάντι τοῦ Μεσολογγιοῦ κι' αὐτὴ τὴ βραδεῖα θά παντρευτῆς τὴ φυλακισμένη μου ἔδωμίσαν πού θριαμβεύεις χωρὶς θρησκευτικὰς τελετὰς. Νὰ ξαναβρεθεῖς ἐδῶ ὅταν θά βγῇ τὸ φεγγάρι: τὴ στιγμὴ πού ὁ μου εἰζῆς θά φωνάζει τὸν κόσμον στα γόνατα τοῦ Ἄλλῃ.

Ὁ Ἐλντερὶμ βγῆκε ἔξω καί ὁ πασσάς ξαναγύρισε στὴν ἀγαπημένη του πού τὴν εἶχε παρατήρησει τώρα δύο φορές.

— Ἄχ ὀμορφη Αντρίνα μου—τῆς εἶπε—θέλω νά γίνῃς σήμερα ἡ εὐτυχέστερη ἀπ' τίς γυναῖκες, ἔκουσε: Θά ποτίσω μέ βάλσαμο κι' αἶμα τὸ παρᾶπνο πού σ' ἔκανε νά κλάψῃς τὴ βραδιά αὐτῆ. Ναι! Εἶχα μιὰ στιγμὴ τρέλλας πού ἡ μυρωδιὰ μίσε βιολῆτας ἄρπαξε τίς παραγμένες μου αἰσθησες ἀπ' τὸ μισοκόλλημα πού καίει καί δροσίζει τὴ ζωὴ μου. Σήκω, λαμπόκαση θεὰ, καί τιμώρησέ με μέ βάσανα πού τὸ πάθος μου θά τὰ δεχτῆ σὰ χάδια. Διάλεξε τὸ μέσο πού θά τιμωρήσης τὴν ἐνοχλη.

— Ναι, θέλω νά τὸ βρῶ—εἶπεν ἡ Αντρίνα—μὰ ἤθελα ἕνα μαρτύριο πού νά μὴ ξαναγεννηθῆκε στὸν κόσμῳ... μιὰ λύπη ὑποκριτικὴ καί σοφῆ... πού νά μὴν ἀφίγη νά ξεψυχῆσῃ γλήγορα... πού νά φέρῃ στὸ βαθὺς τὴς ψυχῆς ὅλες τίς πιθουμῆς... πού νά μὴν κόβει μὰ νά ξεραίνει τὸ λαρυγγί... πού νά τυραγνίεται ἀπὸ τὴ δίψα ἐνῶ μπροστά της νάστραφιη τ' ὀλόδροσο νερό.

Εἶπαν ἀκόμα λίγα λόγια σιγανὰ κι' ἔπειτα ὁ πασσάς βγῆκε ἔξω ἐτοιμάζοντας γιά νά γίνῃ ὁ φρικτὸς του ὄρκος.

Τὸ βράδι σὲ πίσω τῆς μέρας ἕνα λαμπρὸ δειπνο ἐτοιμάστηκε μπροστὰ στὴν Ξανθὴ καί τὸν Ἐλντερὶμ πού πλημμυρισμένος ἀπὸ εὐτυχία ὠδηγήθηκε κοντὰ της ἀπὸ μιὰ φρουρὰ βουβῶν πού ἀποτραβήχτηκεν εὐτός.

— Ὁ παντοδύναμος Ἄλῆς πραγματοποιεῖ τοὺς πόθους μου—εἶπε στὴν Ξανθὴ—θῆλεγες πῶς τὸν διατάξαμ' ἐμεῖς νά τὰ καμῆ ἔτσι. Μὴν τὸ συλλογίσεαι πῶς βρίσκεσαι μέσα σὲ φωλιά θεριῶν καί πῶς εἶμαι μονᾶχος ἀνάμεσα σὲ σένα καί στὴ φωτιὰ. Βρίσκεσαι μέσα στὴν ὀλόγλυκην Ἀθήνα σου λευτέρη κατὰ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καί κοντὰ στὴ θάλασσα. Μίλησέ μου, μέ θέλεις;

— Μ' ἐσωσε;—τοῦ ἀποκρίθηκεν ἡ Ξανθὴ—μὰ ἔχεις σὲ στῆθος σου τὸ μισοφέγγαρο, ἐνῶ ἐγὼ σὲ δικό μου ἔχω βλέπεις τὸ σταυρὸ.

— Πάει καλά!—εἶπεν ὁ ἀγαπητικὸς της. Μαθε πῶς εἶμαι ὁ ἀνιψιὸς τοῦ μεγάλου Κανάρη, καί κατὰ ἀπὸ τὴ στυλὴ αὐτῆ πού μισῶ μαθε πῶς κρῖβεται ἕνας σπιδῶνος δυσχεστερημένος μέ τοὺς Ρωμιοὺς μὰ καί πού μισᾷ τοὺς Τούρκους.

Ἡ Ξανθὴ ἔνοιξε τὴν ἀγκυλιά της κι' ὁ Κανάρης ρίχτηκε μέσα σ' αὐτήν.

— Ὡχ θῆνω, γυναῖκα σου—τοῦ εἶπε σκουντώντας τὸν ἀπαλὰ, μὰ πρέπει νά πάρουμε προτῆτερα τοῦ παπᾶ τὴν εὐλογία.

Ὁ Κανάρης ἄφραξε νά τοῦ ξεφύγη ἕνας ἀναστεναγμὸς, ἀγκάλιασε ἀπότομα τὴν ὀμορφὴ Ἑλληνοπούλα καί εἶπε οὐλῶντας τὴν μέ παραφορὰ:

— Ἐγὼ νά σάφήσω μέ μάταιη ἐλπίδα; Ν' ἀποχωριστῶ τὴ ζωντανὴ πηγή ἐνῶ τὸ στόμα μου καίει; Ἀγαπιούμαστε κι' ὁ Θεὸς θά μᾶς συχωρήσει.

Ἡ Ξανθὴ ὕστερ' ἀπὸ λίγη ἀντίσταση ἄφραξε τὸ κεφάλι της νά πῆσῃ παραλυμένα ἀπάνου στα στήθια τοῦ ἐλευτερωτῆ της. Στηρήχτηκεν ἀβέβαια γιά νά τοῦ κρῖψῃ τὰ χεῖλια της μὰ δὲ βιάσταζε καί κλείνοντας τὰ βλέφαρα τοῦ ἔδωσεν ἕνα ὀλόγλυκο φιλή. Μεθυσμένος ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλον ἀπολαμβάναν γιά πολλὴν ὡρα σιωπηλὴ γλύκα μέ ματιὰς καί σσιχοπραγιαλισμάτα.

Ὁ ἀστατος Ἄλῆς ἐξακολοῦθοῦσε νά παρακαλᾷ γονατιστὸς τὴν ἀγαπητικὴν του ζητώντας της χάρι γιά τὴν καταδικασμένη. Τὸ μῖσος του ἄρχισε νά πέφτῃ σὰν εἶδε καί θαύμασε μιὰ φορ' ἀκόμα τὴν παραβιασμένη τῆς ὀμορφία.

— Αντρίνα—ἔλεγε ὁ τύραννος—τὸ σπαθί μου εἶν' ἔξω ἀπὸ τὴ θήκη του. Μιὰ λίξη σου μπορεῖ νά σπάσῃ τὴν λεπίδα του. Βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα τὸ λόγο αὐτὸ τῆς εἰρήνης κι' ὕστερ' ἀπὸ τόσους λυπεροὺς συλλογισμοὺς θά μπερῆσω νά ὀνειρευτῶ σὰν περιστέρῳ πού πετᾷ.

— Ἄν ὅλα εἶν' ἐτοιμα—εἶπε ἡ Αντρίνα μὴν πολυδίνοντας προσοχὴν στα λόγια του—διάταξε νά κάμουν τὸ κέφι μου καί νάσαι βέβαιος γιά τὴ δύναμη τῆς τιμωρίας πού ἐτοίμασα.

— Γιά ὄνομα τοῦ Θεοῦ...

— 'Ομπρός...

— Είναι δεκάξη χρονώ όπως κ' η κόρη σου.

— Άσε τις απιστίες σου και μή νομίζεις πως θα μού λιγοστέψουν το θυμό μου. Δέ ξέρω αν θα ξανακούσω τη φωνή του αγγέλου μου με οι άνθρωποι... Έλα τώρα αφού τὸ βρήκα και μου δρκίστηκες πως θα τὸ κάνει διατάζει νὰ γίνη...

Ο Άλγης ἀνατριχίασε. Σηκώθηκε, έρριξε μιὰ σφουριγματιὰ πὸ ζέσκισε τὴ νύχτα σὰ φωνὴ μωροῦ παιδιοῦ πὸ τὸ σφάζουν.

Ἡ Ξανθή ἀναπαύονταν στὰ γόνατα τοῦ Κανάρη. Ὁ μορφονιὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ θαμάζει ἀχόρταγα τὸ μισογυρμένο κορμὶ τῆς συντρόφισσας του, ὅταν σηκώνοντας μηχανικὰ τὸ κεφάλι του εἶδε ἕνα ροδόφυλλο νὰ πέφτει ἀπάνω στ' ὀλόλευκο κι ἀποκοιμισμένο της πρόσωπο.

Ἡ Ξανθὴ μισάνοιξε τὰ μάτια, τίναξε ταραγμένη τὰ μαλλιά της κ' εἶδειε στὸν ἀγαπητικό της ἀμέτρητα ροδόφυλλα πὸ ζιφεύγαν ἀπ' τὲς τρύπες τοῦ πανένιου θόλου.

— Ὁ πασσὰς ἐπιθυμῶ νὰ μὴ λείπη τίποτα ἀπὸ τὴ χαρὰ μας—εἶπεν ὁ Κανάρης.

Σιγὰ-σιγὰ τὸ παράδοξο χιόνι ἄρχισε νὰ στρώνει τὸ πάτωμα καὶ τὸ ζευγάρι δὲν εἶδειε γιὰ τὸ φαινόμενο παρα μιὰ ρεμβή περιέργεια.

— Τί ὄμορφα πούσαι νάγαπᾷ κενένας μέσα σ' αὐτὴ τὴ βαλσαμωμένη ἀτμόσφαιρα;—τῆς ἔλεγε ὁ ἀγαπητικὸς της. Ἄς κοιμηθούμε, Ξανθὴ μου ἀπάνου σ' αὐτὸ τὸ λευκοδένιο κρεβάτι πὸ θάλλεγες πὸς μᾶς τὸ στέλνει ὁ Θεὸς γιὰ κρεβάτι γάμου.

Ἡ Ξανθὴ χαμογέλασε, ἐνῶ ἡ φαντασία της ἐπλεγε μαγεμένη σ' ἕναν κόσμο ὄνειρων. Ἄξαφνα ἔκαμ' ἕνα κίνημα στενοχώριας.

— Ἄχ αὐτὴ ἡ μυρωδιὰ με ζάλισε—ἀναστέναξε—ἤθελα ἀέρα.

Ὁ Κανάρης ἔτρεξε ν' ἀνοίξη τὴν πόρτα.

— Ἔσκασα—ξαναεἶπε ἡ κοπέλλα.

Μᾶς ἔχουν κλεισμένους!—εἶπε ὁ Κανάρης γυρνώντας με μιὰ ταραχὴ πὸ δὲ μπορούσε νὰ τὴν κρύψει. Ἐκείνη ἀποσπάστηκε ἀπ' τὰ χέρια του με μιὰ φωνὴ ἀγωνίας. Ρίχτηκε στὴν πόρτα προσπαθώντας νὰ τῆν ἐσπᾷ. Χαμένοι κόποι. Ἄρπαξε τὸ σπαθὶ του κι ἄρχισε νὰ χτυπᾷ μ' ἀπελπισιὰ τοὺς τοίχους. Οἱ χαλένιοι μπερτιέδες τοῦ τεραγιοῦ κατακοματιάστηκαν, ὁ ἀνασασμός τῶν φυλακισμένων ἐπινύονταν κ' ἡ βροχὴ τῶν ροδόφυλλων ἐξακολουθοῦσε. Ὁ Κανάρης ζαλισμένος ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς τρελλῆς μυρωδιᾶς παραπάτησε κ' ἔπεσεν ἀποκαμωμένος κοντὰ στὴν Ξανθὴ.

— Μὰ θὰ πεθάνουμε;—ρώτηξε σιγανὰ ἡ δυστυχισμένη—εἶναι ἡ τιμωρίαι πὸ ἐνῶ εἴμαστε χριστιανοὶ μιμηθήκαμε τοὺς ἕπιστους καὶ νά! τώρα ὁ θάνατος...

Καὶ γύρισε τὰ μάτια της ἀνοιγμένα ὑπέριμετρα μουςκεμένη ἀπὸ ἕναν ἰδρωτα πηγμένο.

— Ἄχ σῶσε με! Θε μου, Θε μου, σῶσε με!

Ὁ Κανάρης παράδερνε βαρῆς καὶ δυσκολοκίνητος πιγμένος ἀπὸ τὴν ἀσφυξία.

— Ἄναντρα πεθαίνω! Ἄχ... σὶ παρακαλῶ! σ' ἀγαπῶ... Τί φριχτὴ παγίδα!.. Ἐσὺ με πρόδοσες;.. Τί σοῦκανα... Ἄχ Θε μου...

Ὁ Κανάρης σάπασε. Ρίχτηκε ἀπάνω στὴ μισοπεθαμένη πὸ δὲ τὸν ἀναγνώριζε πιά, τέντωσε σπασμωδικὰ τὰ χέρια, ἀγκάλιασε τὸ κορμὶ με τὴ λύσσα καὶ τὸ πάθος τῆς ἀγωνίας καὶ κόλλησε τὸ στόμα του πᾶνω στὰ μελανὰ χεῖλια πὸ δὲ μπορού-

σαν πιά νὰ δώσουν φιλήματα... Ἐπειτα συμμαζέψε τὲς δυνάμεις του, ἄρπαξε τὸ σπαθὶ πὸ κοίτονταν στὸ πλευρο τοῦ καὶ τῶχσε μ' ὄρμη στὸ στήθος του. Οἱ λάμπες ξεψυχοῦσαν στὸν φαρμακωμένο ἀέρα στέλνοντας τὴ στερονὴ λάμψη... Μᾶς στὸ σκοτάδι ἀκούονταν ἕνας παράδοξος κρότος ὄγκου πὸ κυλοῦνταν στὸ πάτωμα. Ἐπειτα ὁ ψίθυρος πὸ ἔκαναν τὰ ροδόφυλλα πέφτοντας ξεψύχησαν ἀργὰ-ἀργὰ ὅπως ξεψυχᾷ τὰ γεράκι στὸ δάσος.

Ὁ δῆμιος Μπεγιαζήτ πῆγε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν πασσὰ.

Ὁ Ἄλγης πὸ ἀγρυπνοῦσε ἀνατινάχτηκε καὶ γύρισε στὴ ναρκωμένη ἀγαπητικίαι του.

— Ἄς εἶσαι φχαριστημένη, χάριζέ μου τώρα τὰ πιὸ ζεστὰ χάρδια σου. Τὸ χατῆρι σου γέννηκε...

— Θέλω νὰ τὸ δῶ—εἶπε κείνη.

— Αὔριο.

— Ὁχι! Δέ θὰ κοιμηθῶ κοντὰ σου κ' δέ δῶ τί γλύκες φυλάεις γιὰ τὲς παρθένας πὸ μ' ἔκαναν νὰ κλάψω... Πᾶμε.

Ἄφήσανε τὴν κἀμαρά-τους κι ὁ πασσὰς ὠδήγησε τὴ σουλτᾶνα του μες ἀπὸ τὰ μακρὰ σερβανιὰ τοῦ παλατιοῦ. Οἱ εὐνοῦχοι οἱ διορισμένοι γιὰ τὴν ἐπίβλεψη τῆς νύχτας κοίταζαν με τρόμο τὸ σκοτωμένο ζευγάρι.

— Γλήγορα!—εἶπεν ἡ Ἄντρινα τρέχοντας σὲ μιὰ πόρτα.

Μόλις ἔφτασαν κ' ἀνοίξαν φάνηκανε ζαπλωμένα δυὸ κορμιά με τὰ πρόσωπα μισοσκεπασμένα ἀπὸ ματωμένα ροδόφυλλα. Ἡ δίφα τοῦ φονικοῦ ἔκαμε τόπο στὴν ἱκανοποίηση τῆς χορτασμένης ἐγδίκησῆς. Κάθησε ἀργὰ-ἀργὰ σταυροπόδι, χαμήλωσε τὸ φῶς πὸ πῆρ' ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Ἄλγῃ καὶ βλέποντας τὸ ἕνα ἀπ' τὰ θύματα νὰ ταραζέει ἀκόμα τοῦ ξεσκεπάσε μ' ὄρμη τὸ πρόσωπο ρήγοντας τοῦ Ἄλγῃ μ' ὄργη ἕνα ἀπαίσιο φχαριστῶ, πὸ τὸν ἔκαμε τῶσωμο νάνατριχιάσῃ. Ἐνας ἀδύνατος στεναγμός βγήκεν ἀπ' τὰ στήθεα τῆς μισοπεθαμμένης πὸ μπῆρεσε νὰ προφέρῃ σιγανὰ.

— Μάννα μου! μάννα μου σ' ἀφίνω!...

Ἡ Ἄντρινα ἀνατινάχτηκε σὺν πληγωμένη ὄχνητρα. Κάρφωσε τρομαχτικὰ τὰ μάτια της ἀπάνω στὴν κόρη της, ἀνασηκώθηκε κ' ἀφίνοντας ἕνα τρομερὸ ξεφωνητὸ, φώναξε δειχοντας τὸν οὐρανὸ τὸ γρόθο της:

— Ἄχ σταυρωμένη, κ' ἡ ἐγδίκησή μου ἀκόμα εἶναι γιὰ σένα εὐχαρίστηση.

Ὁ Ἄλγης ἀνασήκωσε στὰ χέρια του τὸ ἄψυχο κορμὶ τῆς ἀγαπητικίαις του, θαμάζοντας με φρίκη τὲς παγωμένες ὁμορφίαις του. Χοντρά δάκρυα καταρρυλοῦσαν στὰ μάγουλα τοῦ βαρβάρου καὶ φώναξε ἀφίνοντας τὴν πεθαμμένη νὰ πῆσῃ:

— Ἄλλάχ, ἡ δόξα μου πέφτει ἀφοῦ καὶ τᾷστρο μου φεύγει χωρίς νὰ χορτάσῃ ἡ ἀχόρταγη πείνα μου. Ἄχ νάχαμε αὐτὴ τὴ βραδιά τόσα ροδόφυλλα καὶ τόσο αἷμα νὰ κάνουμ' ἕνα βασιλικὸ κρεβάτι γιὰ δυὸ ἀτέλειωτα πράματα: τὴν τρέλλα σου καὶ τὴν ἀγάπη μου...

Μετάφρ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΚΟΥ

ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

- Ἐνας συνταγματάρχης εἶδεν τὲς προάλλες ἕνα γέρο κλητῆρα τοῦ ὀπουργεῖου τῆς Δικαιοσύνης.
- Ἐνας ἄλλος συνταγματάρχης δάρθηκε τὴν Πέμ-τη τίπομσήμερο ἀπὸ ἕναν ψαροὺ στὴ Ν. Ἄγρᾶ.
- Καλύτερη καὶ πιὸ δίκια ἱκανοποίηση γιὰ τὸ ξύλο ποῦφαγε ὁ φτωχὸς κλητῆρας δὲν μπορούσε νὰ δοθεῖ.
- Συνταγματάρχης εἶδεν, συναγματάρχης δάρθηκε καὶ πᾶσι λόντας.
- Ἔτσι δῶ κι ὄμπρός σὶ Συνταγματάρχιδες θὰ μᾶ-θουν πὸς μόνο γέρους μπορούσε νὰ δέρνουν.
- Τὰ σιάζανε, λέει, ὁ Μαυρομητῆς με τὸ Ράλλη. Ρουσφέτια ζητούσε ὁ ἕνας, ρουσφέτια τοῦδωσε ὁ ἄλλος, κι ὄλα γινῆκανε στὴ στιγμή μὲλι γάλα.
- Ἀμὲ τί θαρούσατε; Πῶς θὰ ξεδιωνόταν ἡ Κυ-βέρνησή μας, ἔτσι στὰ καλὰ καθούμενα, γιὰ πέντε δέκα φωροαφῆτια;
- Ἄλλοίμονὸ μονυχὰ στὸ Κραντικὸ ταμειὸ πὸ κ' ἀκρίβοκληρώνει ὄλους αὐτοὺς τοὺς συμμαχικοὺς μικροκαυ-γίδες!
- Οἱ καημένοι οἱ Ἑγγλέσοι! Τοὺς ξεθεώσανε οἱ χρο-νογράφοι τῶν ἔφημερίδων. Ὁ καθένας τοὺς τραβᾷ κᾶθε πᾶσι κι ἀπὸ ἕνα ἡρωικὸ χρονογράφημα, σὰ νᾶχει ἡ Ἑλ-λάδα κηρύξει τὸν πόλεμο στὴν Ἄγγλια.
- Κ' ἔπειτα μᾶς φαντάζονται οἱ κουτόφραγκοὶ πὸς εἴμαστε φιλόξενος λαός!

Ο ΙΔΙΟΣ

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΑΘΜΑΔΙΑΤΚΟ

Ἄπο Ἡμέτη δὲ Ἡμέτη

Ἰπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ *Κεγ. Μαυρομητῆς*.

- Σκοτωμοί. Ἀθήνα 1, Ἐπαρχίαις 9.
- Λαθωμοί. Ἀθήνα 8, Περαιᾶς 4, Ἐπαρχίαις 18 (ὁ ἕνας ἀναμεταξὺ παπάδων μετὰ στὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ με τὸ δικαστότηρι!)
- Κλειμές. Ἀθήνα 7, Περαιᾶς 5, Ἐπαρχίαις 23.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Γ. Καζ. Περαιᾶ. Λάβαμε τὴ συντρομὴ καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε.—κ. Ποτ. Σ Μουντ. Δὲν ἀδειάσαμε ἀκόμα νὰν τὸ διαβάσομε. Με μιὰ ματιά ὄμως πὸ τοῦ ρήξαμε μᾶς φάνηκε ἄρκετὰ καλὸ Νὰ τραβήξεις μπροστὰ καὶ θα πιτύχαις. Ἄνθρωπος πὸ ἔχει τόσο ἐνθουσιασμό, ὅπως φανερώνει λόγου σου στὸ γράμμα σου, δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται γι' ἀποτυχία. — κ. Δ. Γιατροπόπουλο. Το γράμμα σου με τὲς ὀρθῆς παρατήρησιες γιὰ τὲς ἐπιστημονικὲς λέ-ξεις θὰ δημοσιευθῶ. Βρίσκουμε πὸς δὲν ἔχεις ἀδικεῖ. — κ. Περτιέργο. Ἄπο πὸ τοῦ κατὰλαθε πὸς εἶναι τ ἔ τ ἰ α ἡ ἀρχὴ μας; Ἐμεῖς ἴσαμε τώρα τίποτ' ἄλλο δὲν κάνουμε παρὰ νὰ δίνουμε κουράγιο στοὺς νέους, κι ἄς μὴν εἶναι ὄσα μᾶς στέλνουν πρώτης γραμμῆς, φτάνει μοναχὰ νὰ δειχνοὺν πὸς κᾶτι θὰ μπορέσουν νὰ γράψουνε μιὰ μέρα. Ὁ «Νουμάς» δὲ βγήκε γιὰ νὰ ἐξακολουθῆσει τὴν παρά-δοση, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀνοίξει ὄδρομο στοὺς νέους. Καὶ τὸ κατὰ-φερε, ὄσο μπόρεσε, αὐτό. — κ. Ν. Στ. Δὲν πᾶψαμε ἔμεῖς νὰ δημοσιεύσομε Ὀσκούδῃ ἔκαψε ὁ φίλος, πὸ τὸν μεταφράζει, νὰ μᾶς στέλνει. Ἄργότερα, μπορεῖ.

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

- τὸ ἕνα, κ' ἕνα φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, πουλιοῦνται: στὰ γραφεῖα μας τᾷκόλοθα βιβλία:
- Τοῦ **Ψυχᾶου** «Ταξίδι» καὶ «Ὀνειρο τοῦ Γιαννῆρη».
- Τοῦ **Πάλλη** «Ἡλιος καὶ φεγγάρι».
- Τοῦ **Φωτιάδη** Το «Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννηση».
- Τοῦ **Ἐδταλιώτη** «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης» καὶ «Μαζώχτρα, Βρουκόλακας κλπ.»
- Τοῦ **Φιλῆντα** Γραμματικὴ τῆς Ρωμοίτικῆς γλώσσας (μέρ. Α').
- Τοῦ **Λόγγου** «Ἄλφονς καὶ Κλόη» (χρητοδε-μένο μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερῆδη).
- Τοῦ **Σοφοκλῆ** Αἴας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σι-δερη.
- Τοῦ **Χ. Ἄντροῆδη** «Ὁ Μέγ' Ἀλέξανδρος».
- Τοῦ **Κ. Βασαγιάννη** «Μοσκιές» (Δηγήματα 50 λεπτά).
- Ἡ **ΙΛΙΑΔΑ**, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Ἄλέξ Πάλλη δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 στὸ ἐξωτερικὸ.